

SHOULD jingling rhymes but suit thy taste
Hear, hark to these tho' strung in haste

In mine own native tongue,
In praise of a Queen that reigned o'er us
A life that lived and passed glorious
'Mid peans celestial sung.

A noble life yet nobler lived
Like a radiant gem from fossils delved
Is worth a noble Muse ;

And so our Queen Victoria's life
I Sing ; and of her Cares and strife

A brother poet of my land
That deck Godavari strand
Thus sang in mine own strain
Which needs must rouse the veine
Of every loyal son !

I.

“ What rule is thine O belove'd Queen !
From first to last one glorious pean.

Tho' slow but sure
 Thy laws endure
 Like seeds that bring forth copious fruit
 A hope for Man, and food for brute !”

II.

“In th’ Royal Palace at Kensington,
 When thou wert so glorious born,
 What roar and mirth
 Lit up thy birth !
 What boundless glee in Odin arose
 And lulled thy sires in the charnel house !”

III.

“As embryo Queen after royal style
 With a pin or pen oft wont t’ beguile,
 Ye fondly grew
 Not loved by a few ;
 Like th’ waxing pow’r of the Summer Sun,
 The grand Duke’s hope, and Britain’s paragon

IV.

“How soon the vestal leaves of thy life
 Were doomed to be charred by cares and strife

With Sceptre strong
 To chastise wrong,
 A diadem gold to crush thy head
 A signet ring to seal the deed !”

V.

“ When thou wert hardly yet eighteen
 Wept ye not to wear the crown? O Queen !

Yet not with frown
 Ye wore the crown ,
 And since thy reign thy vet’ran hand
 Did love and light and pean Command.”

VI.

“ When th’ black and th’ white in mortal harm
 Had plunged my land in bloody storm,

Like Providence blest
 Their vengeful thirst,
 Anon with healing hand ye quenched,
 But with a chart their weapons clenched !”

VII.

“ Magna Charta ! O ! bless’ed writ !
 For ever shalt thou strongly knit

The East and the West
 In unison best,
 Away from creeds
 And pois'nous seeds,
 And like the psalms of a holy sage
 Thy words be true from age to age!"

VIII.

" Ere long Nature thy knell had tolled,
 Thy waning life in pellmell rolled,
     In mortal gore
     With African Bore ;
 But ere the last gasp flew from thee
 Thou'st hailed thy Lion return in glee."
     So far so good
     Tho' not for good .
 But care not Queen these earthly fights
 For lust of gold or lawless rights.
     Thy day is done
     Thy race is run.
 The heavy crown that crushed thy head
 The signet ring ever by thy bed
 No more shall boil thy hallowed blood.

All lines are flowers, and toils due,
 Their freshness last for a seconds few."

IX.

"Like the stump of a tree tho' close cut down
 New tendrils shoot, and flow'rs full blown,
 Ye left many to lift your Soul
 To the cross above—your destined goal

Your Prince Albert

A man stalwart

Now wears thy crown O blessed Queen!
 No more below! O' hail the Speen

Of cross above

Greeting in love! "

X.

'he rose may bloom, but drop down soon,
 'her's rise and fall even for the Moon;

While seasons change

And minds derange,

Inchanged like Nature for e'er be thou
 'ommuning with th' immaculate lambs above! "

M. BhujangaRau.

LIFE
OF
QUEEN VICTORIA.
(ILLUSTRATED).

BY
RAJA, M. BHUJANGARAU,
ELLORE

వ స ం త కు సు మ ము .

ఁ 1-౩-౦.

వ స ం త కు సు మ ము .

శ్రీ మ ద్విష్ణోరియా మహారాజ్ఞీ చారిత్రము.

ఇది

శివపురాణాది బహు కావ్యనాటక

గ్రంథకర్త లగు

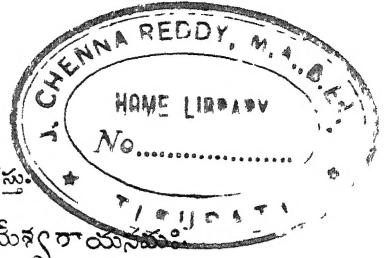
అష్టావధాని, శ్రీరాజా మంత్రి పెగడ భుజంగరావు

బహద్దరు జమిందారుగారి ప్రణీతము.

రెండవ కూర్పు.

1907.

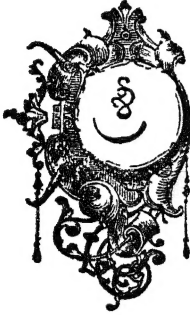
మంజువాణి ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమార్కండేయేశ్వరాయనమః

వ స ం త కు సు ము

మహికాశిరాత్మజను బ్రేమమునకొ విడఁ జాల కె
ల్లెడక, సాము మెయికో నహించుటను జంద్రశి
లల్ సురరాజరత్నిముల్, గో మెనగంగ నేరుపు
నఁ గూర్చిన యచ్చెరువంపువెగ్గివాం, జైమది గో
చరించెడు శివాకృతి మాకిడు నిట్టసిద్ధులకొ. 1

క. కొండలరాయనికూతుం

గుండలిరాధూషణాధ్యూ కూరిమిచెలి నా

ఖండలదారాదులచే

మెండుగ వరపుడముఁగాంచు మెలఁతంగొలతుకొ.

2

ఉ. వారణాశక్తుఁడాదిగల వంద్యసుపర్వల కెల్ల మ్రొక్కికై

వారము తల్లిదండ్రుల కవారిభక్తి దలిర్పఁ జేసి బృం

దారకభాష నాంగ్రమున ధారుణిఁ గావ్యములకొ రచించి రె

వ్వారలు వారి కెల్లరకు వందన మే నొనరింతు నమ్రతకొ.

3

క. నాకృతి కుకవికి దుష్కా

వ్యాకలనప్రియున కహిత మగు నీగ భువి

క్షౌణ్ముచు వుంటివాసనఁ

క్షౌణ్ము నే యత్తిరువుల ఘన గంధంబుకా.

4

స. ఇట్లు ఎండనీయాభి ఎండనంబును నిండనీయాభి నిండనంబునుం గావించి
యొక్క నపేన సచ్చరిత్రం బను నుపఘ్నంబున మత్కవిత్వాలతం బ్రా
కించువాడ నై దానికిం గుదురెగు మద్వంశక్రమంబు వక్కాణించెద.

చ. సిరి తన నున్దొడక నినిచి చేతుల బాచములూర్చు మండగం

గరునలితిండి పెకబరువు గ్రమ్ముచు మేనిరుచుల్ వెలుంగ ని

ద్వరఁ గొని మేలుకాంచిన యథోక్షిజు నాభిసరోరుహంబు మ

గ్యరజము ముద్ద యై యెసంగు ధాత జగంబుల కెల్లఁ గర్తయై.

6

క. ఆతఁడు తపస్సప్రభావ

భ్యాతుల నిఖిలార్థసృష్టి కాద్యుల జ్ఞానో

పేతుల మునుల స్తనమున

నాతతగతిఁ గాంచె నందు హరితుం డలరుకా.

7

క. ఆప్రాజ్ఞానిగోత్రంబు బ

హుస్రకార విప్రతశాఖ లొందెడు నందుకా

సుప్రథితం బగుచుకా మం

ప్రిప్రెగడాన్వయము వెలుంగు దీపమృగుచుకా.

8

ఉ. వారిప్రధానతం దెలుపు వారిది యా నుపనామ మిమ్ముడికొ
హరిగుణాఘ్య ముత్త్రివైగ రాన్వయ సంభవు తైనవారలకొ
వారిని పీరి బోలె దలపం దగ దిబ్బువి నాటువేలవా
రారయ నెంద కేనిని గల రందును మామకపూర్వు లింత లే. 9

క. అందుం గులప్రతిష్ఠల
నొందుం గుణ్ణా జనంగ నురుశిసపూజా
నందుడు విందులపాల్చిటి
మందారమహీరుహంబ మందయశుం డై. 10

మ. అతఁ డేలూరుపురాన కైపులట తా మర్పించినం గాని ము
న్నితరుల్ శంభునిఁ బూజనేయ వలదం చేర్పాలుగా జేవతా
యతనం బడ్డఁగ నాగ్రహించి యవుడే యన్యాలయంబులన్
ద్యతిఁ గట్టించి ప్రతిష్ఠ జేసె నల మార్కండేయగంగాధరుకొ. 11

క. గురురాజసదృశుఁ డని నలు
గురు రాజదృద్ధిఁ గీర్తిఁ గొనియాడంగా
గురురాజస మడఁగించుచు
గురురాజ సమాహ్వాయుండు కొమ రొందె నిలకొ. 12

గీ. ఆమహామహాసద్వంశ మందుఁ గీర్తి
రాశి యైనట్టి యప్పల రాజమర్తి
శేఖరుం డుదయించె నశేషసుగుణ
భూషణుం డాత్రితోరగ భూషణుండు. 13

ఉ. అయితక్తి వాక్పటిమ యందును భూభరణప్రశస్తియం
దా యురగేశ్వరుం డెత్తని కాను సమానుఁ డటంచు వెల్లిడిం
జేయు భుజంగరాయఁడ ను శ్రీకఠనామముఁ జాల్చి రామయాం
బాయితనేత్రయం దొదివె నాత్మజుఁ డప్పలరాజమంత్రికిఁ. 14

ఉ. అప్పలరాజునందుఁ డ హర్షత్వితేజుఁ డమేయవైభవం
బువృత్తిలంగె లక్ష్మణఁ ముఖ్యపుటూళ్ళ జమీనుదారుఁడై
డెప్పుర మైనక్రీరి బ్రకటించె దిగంతములంగు నీతఁ డ
ప్పప్పు తగంఁడే శ్రీపతి యటంచును భూపతి యంచుఁ జెప్పుగాఁ. 15

క. రాజా యన బూదూఁ డన
రాజద్విరుడములు దెచ్చి రాజిల్లె నతం
డీజగమున నతనికి ద్విజ
రా జే సరి గాక యన్య రాజులు సరియే 16

సీ. నైలింపనైంధి నననఁపపుల్ల
సారిసపత్నితో సరస మాడి
మందరాహార్యనిర్మధితదుగ్ధపయోధి
డిండిరికాండంబు డిందుపఱచి
పూర్ణిమాచంద్రికాస్ఫూర్తిపెంపుటతర
క్షైరసారంబుఁ గేరడించి
రాజతగిరిచరాజ్రిజశేఖరగాత్ర
కమనీయకాంతులఁ గలఁచిపఱచి

గీ దశదిశాభిత్తికాసుధా దశ సహించి
రాజీలు భుజంగిరాయ నిర్మలయశంబు
గనులఁ గాంచిన ముదమందఁ గల్గు గాక
దాని వాక్రమృతమంత మేధావి గలఁ డె.

17

సీ. చిన్నమాడేవితోఁ జిన్నారి పొన్నారి
చిన్నెలు జూపెను చిన్ననాఁడు
శేషమాడేవి క శేషవలొనవి
శేషముల్ జూపె విశేషస్మృతి
సీతమాడేవిఁ గా శీతలవాహినీ
శీతభోగింబుల చేతఁ డనిపె
రంగమాడేవిని రంగారుప్రాసాద
రంగబులం దల రంగిఁ జేసె

గీ. నిట చతుర్వర్గలక్ష్మల నెనసినట్లు
నల్లరింతులతోడ మనంబు దనియ
భోగదేవేంద్రుఁ డనఁగను బాలుపు మీఁతె
నితని సామాన్యవిభునిఁగా నెంచ వశమె.

18

శా. అలిచె న్నహుసత్పురాణముల నార్యశ్రేణి బోధింపఁగాఁ
గీలించె న్మదివామదేవుపదపంకేజాతము ల్పక్తిచే
లాలించె న్నునుఁబ్రేమ మీఱుగాను బాల్యంబాదిగా డీనులం
దేలించెన్ ధనశృద్ధి నింతులు మహి న్మేసాంబకు న్నాటియే.

19

వ. ఇట్లు జాయాచతుష్టయ సంయుక్తుడై పంచమజాయ యై పరగు
విశ్వంభరాదేవి నతిప్రయత్నంబునఁ బాలించుచుండ. 20

గీ. అగ్రమహిషికి నుదయించె నాత్మజుండు
మల్లికార్జునరావు రామమ్మ సుతయు
శేషమాంబకు సుబ్బమ శేషమ యనఁ
గలిగెఁ జాతుర్యయుతకన్య కాద్యయంబు. 21

సీ. అఖిలవిపశ్చిజ్ఞనాపతి కెడయక
కాంక్షితార్థము లిచ్చుకల్పశాఖి
బహుతరప్రత్యర్థిబంభరసమితికి
బృహపుష్పభరితచాంపేయశాఖి
దాండ్రినంతాపతప్తాధులకుఁబత్త్రీ
గురుభరం జైన న్యగ్రోభశాఖి
యమితఫలంబుల నాశ్రితులకు నిచ్చు
సురుచిరవాసంత మాంశాఖి

గీ. చిత్రముభుజంగరాయఁ డీచెట్టినందు
మల్లికార్జునపుష్పమతల్లి గల్గి
భన్యమంత్రిప్రెగడపంశవనము నెల్ల
వాసిమీఱంగ వాసింపఁజేసె నహహ. 22

మ. ఒనరం దానము లొక్కచేత నిడవే లుండుం గదే మల్లికా
ర్జునరాయండు భుజాసహస్రకిముచే శోభేల్లునో కార్తవీ
ర్యునిపోల్కొం దగ దానవేళ నిది యే యూహింప నౌ వాని య
ర్జునసంజ్ఞాపద మిట్టిహర్షమును సంసూచించు నం ద్రెల్లరుక. 23

క. వేయించెను సత్రములు

వ్రాయించెన్ భూండానవత్తము లరులం

దోయించెన్ సత్త్రియలం

జేయించె నితండు రాజశేఖరుఁ డౌచున్.

24

క. ఏలూరున మార్కండే

యాలయమున పీఠభద్రుని నతిభక్తిమదిం

గలించి ప్రతిష్ఠించెం

దొలించె నెట్లల్ల యనఁగఁ బరఁగినపీఠిన్.

25

గీ. విజయలక్ష్మి యె సాంగ యై వెలసె ననఁగ

విజయలక్ష్మి యనం దగు వెలఁదిమిన్న

గనఁగ నిట్టి పభోగసంధాత్రి యాచు

సలసనఁగలలక్ష్మి యై వెలయ నొప్పె.

26

గీ. విజయలక్ష్మిద్యయంబుతో విహృత్తి సల్పు

మృత్యునరామని మహిజనమ్మ

నీకడ నెత్తునఁ జం చెంచుచుండు

రామహామహం నెట్లంప నలవి యగునె.

27

ఉ. అనఁగి తాత్పర్యమునఁ దెలిసి నేను మృకండునందనా

భూమిహితేశ్వరాంధ్రయగకంగమరందరసప్రవాహపా

నాదునితాఁడగుఁగకుండ నర్హమదీయపితామహాల్లస

న్నాదునితాఁడగుఁగకుండ గణంగినవాఁడఁ గృతిన్ రచింపఁగన్.

28

సీ. నాకుగల్గెను చిన్ననాడదామస్

కాట్టచరానను నగ్గిసుతుడు

అడవికి వెళ్ళుచును చిరురుజేనెల క

రుణచేత నాయురాహోగ్యములను

వైశ్యులమును గో, యశస్విధిఁ జెందు గా

కిటుపైని మద్వంతుల లెక్కపెట్టి

దనరుడు రాచంద్రతారకంబుగ కర్మ

మాల్గనువుస్తుతై మహితరీతి

గీ. సరగ విష్టోరియారాక్షసచ్చరితము

నేను రచియించి గంటి నేకోనెంక

శతతమం బగుక్రీస్తునర్మంబునందు

నింజించియతోడ బుధులు మన్నింతు గాక.

29

సీ. కవిత నా నున్నాదకల్ప మీయది గల్గ

నాగించ మండంగ శక్య మగునె

యది నాకు విషయ నభ్యసించుచు నుండ

గల్గి బాల్యంబుతోఁ గలిసి కొఱతఁ

గననియ మంట శృంగారరసప్రవా

హిని నలనాటకమును మొదలగు

గ్రంథముల్ రచియించి కాలాంతరమున స

త్కవికావ్యరత్నముల్ గాంచి యందు

దుర్గామల్లికార్జునరావు, తల్లి. 8.

గీ. స్వనిరసచమత్క్రియాదులు మనము నంటి
నాయపాండితి రసనిహీనత మొదలగు
లోసము లెఱింగి గ్రంథలోకన మై
కష్టముగఁ గొంతకాలము గడపి మఱియు. 30

గీ. సంస్కృతాంధ్రకృతుల్ గొన్ని చదువఁజనున
వానియం దభిలాష మనూన మగుట
ఘనత మంజువాణీపత్రికాముఖమునఁ
బ్రకట మొరెందుచుంటిని వానిఁ దివస. 31

ఆ. చిటుకెతనమునందుఁ జేసినకృత లాట
వానియందుఁ బ్రీతి వదలలేక
యప్పుడప్పు డెల్ల నచ్చునొత్తించుట
నప్పుడవు డొనర్చినట్లు దోచు. 32

సీ. లోకానుకారసమాకలితంబు గా
నలవరించితి రాజవాంసి యొకటి
కమనీయమృదుకథారమణీయ మై యుండ
రచియించితిని మనోరమ యొకండు
వారనారీదుష్టభావంబు లెఱిగింపఁ
గావించితిని వారకాంత యొకటి
కల్మషంబుల నెల్లఁ గడకొత్తఁగా రచిం
చితినిమార్కండేయశతక మొకటి

1. అమర హర్యావళిని బ్రహ్మసములును
 2. అమరహర్యావళిని జేసి నేడ్య
 3. అమరహర్యావళిని మహిమనత
 4. అమరహర్యావళిని నింపుగుల్మ.

33

వ. అమరహర్యావళిని శక్త్యధల పెద్దల్ కాన్యము లేయుట
 2. అమరహర్యావళిని నొక కొంటి నే నిపుడు శ్రీవిష్ణోరియార్థా స
 3. అమరహర్యావళిని పాపనికాపిపతులలో జర్పింపగా నీమెకు
 4. అమరహర్యావళిని అభిమె ట బుర్రము శిశ్వత్కర్తిసంపత్తులక.

34

క. అమరహర్యావళిని శక్త్యధల పెద్దల్ కాన్యము లేయుట
 2. అమరహర్యావళిని నొక కొంటి నే నిపుడు శ్రీవిష్ణోరియార్థా స
 3. అమరహర్యావళిని పాపనికాపిపతులలో జర్పింపగా నీమెకు
 4. అమరహర్యావళిని అభిమె ట బుర్రము శిశ్వత్కర్తిసంపత్తులక.

2. అమరహర్యావళిని నాకుం గవితాధోరణీప్రదుండును నైన మార్కండే
 3. అమరహర్యావళిని నీకృతకన్యాత్మయనకుం బరిగ్రహీత గా బ్రాహ్మచరిం
 4. అమరహర్యావళిని నీకృతకన్యాత్మయనకుం బరిగ్రహీత గా బ్రాహ్మచరిం

36

వప్యంతములు

3. అమరహర్యావళిని
 4. అమరహర్యావళిని నాకుం గవితాధోరణీప్రదుండును నైన మార్కండే
 5. అమరహర్యావళిని నీకృతకన్యాత్మయనకుం బరిగ్రహీత గా బ్రాహ్మచరిం
 6. అమరహర్యావళిని నీకృతకన్యాత్మయనకుం బరిగ్రహీత గా బ్రాహ్మచరిం

37

మార్కండేయేశ్వరుని కుటుంబము. 10.

క. కర్కశమానసభయదున
కర్కంబుజవైరిపాపకాత్మున కమృతో
దర్కనిజదర్శనునకుకొ
మార్కండేయేశ్వరునకు మారహరునకుకొ. 38

క. శర్వునకు బాదవినతసు
పర్వునకుకొ విశదగాత్రభద్రాధిపగం
ధర్వునకు హతనిశాచర
గర్వున కస్త్రాయమానగరుడార్వునకుకొ. 39

క. శైలాధిపబాలామృదు
హేలావిషశీకృతాచ్ఛపృదయాబునకుకొ
ధీలాతీతశీలాన్మృత
హేలాపురపాలునకును హృదయాలునకుకొ. 40

క. శశికిండశికిండునకుకొ
విశిమానసహంసమునకు విరహైమవతీ
దశనచ్చదమధురసుధా
విశసంచరదంతరంగబంధరమణికికొ. 41

క. దర్పకదర్పియునకు న
పార్వతితారాధిరాద్రధాంగునకు దయా
తర్పితనిజభక్తునకుం
గర్వారవిభాసమానకాయచ్చవికికొ. 42

ఉ. అక్కడీరాజనంజ ము రాకును సన్నుతిపాదై షాదు బ్ర
న్విక్తనుపేర నందుఁ గల పీఠవేద్యాలు సుప్రసిద్ధిఁ బే
రక్కనఁ గీ ప్తనంపవ సముచ్చితేజమునకొ సమున్నతిం
చక్కరి ధిక్కరించి గడి చేతెమల్పు సమర్థు లెంతయుకొ

సీ. కోరిక లెన్నేనిఁ గ నుకక యిడి స్వల్ప
మిచ్చితి మని సంశ యిందువారు
పెరవారి యిక్కల్లు దొరఁగింపఁ బ్రాణమ్ము
లేనియు ముఁముతో నిచ్చువారు
జముఁ డైన దురమునఁ జక్కఁగ నిలచిన
నెడమకేలిచపేట నడచువారు
ధర్మమార్గము చొప్పుఁ దప్పి వర్తించినఁ
దనయునితలనైనఁ దరుగువారు

గీ. పీరు ల నఁ దగువారలు పీరుగాక
వారి పీరిని నెల్లను పీరు లనుచు
గారవించుటఁ గన నేతి బీరకాయ
సార మంచును ముమ్మారుఁ జాటఁచుచు

క. హాణులు కృతదీనజన
త్రాణులు ధర్మైకరతులు రక్షితసుజన
క్రేణులు సంతతసత్యధు
రీణులు రిపుహరణ పర విశ్వంఖిలబాణుల్.

మహాదన జాతి. 15.

కా. ఆహూనిప్రభువర్యమండలములో నాల్గైడ్డదిక్రేటనం
గాహిరంబులలోన నాయక మనం గణ్యత్వముం గాంచు పే
రోహో యందు జనుల్ నుతించుచు డిన్నుత్కరతోఁ జూడఁగా
బాహానిష్ఠితవైరపీరుఁ డనని చాలించె ధర్మస్థితికొ. 54

క. గర్జితగుణరాస వి
నిష్ఠితదుర్మదనపత్ననివహుండు సతితో
పాన్ధితయకుండగు మూడవ
జాన్ధి యతనివంశమందు బాతుం డయ్యెకొ. 55

కా. ఈజాన్ధిప్రభువర్యుఁ డాటుపను లేం ధీమృత్ బుధుల్ ప్రెగ్గడల్
రాజుల్ గొల్వంగ దుష్టమానవకథాల్యంబు వర్జించుదుకొ
భూజానిత్వముఁ బూనె నార్యులకు నేపాచ్చెంబు లే కుండఁగా
వేజాడల్ పచరించుకూళగమి నువ్వెత్తుం దొలంగించుదుకొ 56

మ. పరపీడల్ పరదేశపుండెజువులం బట్టెం బాజంగుండనం
బరిగెం గట్టును బుట్టఁ బట్టుకొని చొర్యంబుల్ గమిం గూడి జా
తర కేగె న్నిలువంగిఁ జాలక యసత్యం బెందునో డాఁగె రూ
పరె దుష్టిలము జాన్ధిభూవిభుండు రాజ్యంబుం బ్రశాసింపుచొకొ. 57

క. మది మోదవార్ధితరగిలు
పొదలుచు నానాట వెలికిఁ బొందె ననంగాఁ
బదునేవురు సుతు లతనికి
నుదయించి రోశేపజనులయల్లము లలరకొ. 58

క. కళల శ్వేత్యే జగుమి

క్రైలవోలొ వేర నంగి గమనీయశితాం

గులు పదియేళగు రగురా

జులు వెలసితి ప్రక్షేపెలె సురుచిరీలక.

59

సీ. ఆమర్యములలో నాద్యుఁ డొనాల్గిన

జాఁజ్జికిఁ గల్గె నత్యుద్వేగముగ

చాన్గొట్టి యనునట్టి చక్కనికూడు రా

భామ లియోఘాల్లు ప్రభునరుండు

పత్తి గాఁ జేకొనిభావించె నిక్కంత

తాతెండ్రులయనంతరమునందు

రాణించి యిండ్లాండు రాణిగా కిందు నే

యన్యులు గల రె రాజ్యాద్వై లింక

గీ. నట్టిమగువకు నేఁ బతి నైతి నెంత

భాగ్య మొదలెను కల రె నాపాటివారు

భోగనంపద లెల్ల నాభాగ మయ్యె

మున్నొనర్చితి నోయెన్ని పున్నెములను.

60

మ. చరియింతుం గద పుష్పితోపనముల్ చాన్గొట్టితోఁ గూడి నే

భరియింతుం గద యర్థలకొ విరుధులం బంట్లకొ ధనం బిచ్చుచుకొ

విరియింతుం గద కీర్తిమండలము దిగ్విధిం బ్రకాశింపఁగా

స్మరియింతుం గద యిట్లు లుండు ననుచుకొ స్వర్గాదిభోగంబులకొ.

వార్తల జాబ్బి. 16.

ప్రియ లియోఫాల్డు ప్రభువు. 17.

మఱియు నిట్లా లియోఫాల్డు విభుండు మనోరథం బెక్కి తిరు
 ౫౬ జూడం గూడని విషయంబులం జూచుచుండె నెక్కం గూ
 యున్నతస్థలంబు లెక్కుచుండె బొందం గూడనిమహాభోగం
 ౫౭ బొందుచుండె నద్దిరా! నస్తుదాకద్ర్యంబు గలదు గాని సంక
 రాద్ర్యం బెన్వరికిని లే దనుట నిశ్చితం బై యుండె. 62

గతి యెన్నునికి నైనఁ దలఁప నశ మె
 ౫౮ దుఁ గాఁ గలదానికి మోద మంద
 ౫౯ దంచును బెద్దిలు దెలుపుచుండ్రు
 ౬౦ నిది యెన్నుటకి నైనఁ గల్గి యగు నె. 63

౬౧! దైనిము పిన్నరాజునకు నెం తారాటముం దెచ్చె నో
 ౬౨! సుందరి సుందరీ నను విడన్ న్యాయం బటె యంచు స
 మ్మహంపుంజలరాశి నాతఁడు వడి న్మున్గ నొక్కప్పు డా
 ౬౩ శిరాంశుముఖీనతంస ముడిగెన్ దేహంబు ధాత్రీస్థలిన్. 64

న్హాసతీరత్నంబు లోకాంతరం బలంకరింపఁ గన్నీరు మున్నీరు గా
 ౬౪ ప్పన్నెకాఁడు వలనంత యంతరంగంబున నిలుపం జాలక బేలతనం
 ౬౫ ని ట్లని యాక్రోశింపం దొడంగె. 65

న్నెన్ని కోరికలనో
 ౬౬ న్నుచు నే యుంటిఁ గాని హృదయంబున నో
 ౬౭ న్నయ కలలో నైన
 ౬౮ న్నెప్పుడుఁ దలఁచ నిట్లు మునుఁగు న టంచున్. 66

౧౭. పల్లవా స్త్రీనిదేశ మందు గల న న్నిడవ్వలం దెచ్చి తో
 పల్లవా నాట లభింప రాని సేరులకొ దెచ్చించితో యింతలో
 కేం నేల పంప న వృషదచితో యీకీతిగా నక్కటా!
 పల్లవాని మోచగూడ నీ కీటు గృహపీనాస్మికా వైశమా. 67

౧౮. పల్లవా గతి నారెందును
 పల్లవాకి లును వగిన జను వగు హితులం
 పల్లవా వగు నుదులల నల్లించ
 పల్లవాని చెప్పవీ యధాయుధుల గ నుండకొ. 68

౧౯. పల్లవ మున్నెగు పైన రాపట్టిమీర్చు
 పల్లవా స్వతీయుడై నట్టి యానకనకును
 పల్లవా రాని పిద్యో సత్వప్రసక్తి
 పల్లవా లోకనోష్ణవభాగ్యగమ. 69

౨౦. కాండశింబును గన్పట్టు సుఖమును
 దుఃఖింబు వల పని త్రోయ వశమె
 పల్లవ ముద్దలతనయ భూతలమును
 విడచినవర్షంబు గడపు చుండి
 పల్లవా జ్ఞానము మాడవకోమరుడె
 నేరెన్న నేలు విల్లయమునకును
 ఎడలెయి వను నట్టి పడతలక దేవిగా
 గీల్కొల్పి వజ్జియును కెంటు భుత

విశ్వియముమ్ 4 చూకు ఆఫ్ క్షేరకస్స. 18.

విక్టోరియా రాణి గారికి పంపిణీ చేసిన డ్యూకు ఆఫ్ కంట్రాప్టెన్. ఎడ్వర్డ్. 19.

గీ. సరలు నాల్గవతనయుఁ డెడ్వొడ్డనపి మ
జాయ విక్టోరియా మేరీలాయినాథ్యః
గాఁగ నిరువురి కొక్క లగ్నయు నందుఁ
బరిణయంబుల నొనరించె భవ్యరీతి.

70

ఉ. పెండిలి మీఱు నున్నవము పున్నెని లే డట యంగ సర్వభూ
మండలనాధునందనులు మాన్యలు పెండ్లకొమారు లంట యం
దొండును గాక రెం డట మహాస్సంపద లెన్న నెట్టగా
నుండునొ కన్ను లున్న ఫల మొందనలె న్నుడువంగి నల్పమే. 71

క. ఆర్యజనవినుత సగ్గుణ
ధుర్య లియోఘాట్టకేనితోఁబ్బి వు వి
క్టోరియామేరీలాయిన
చర్యల కెడ్వొడ్డ మదిని సంతస మొందుకొ.

72

సీ. ఒకనాఁడు జవనాశ్వశకట మారోహించి
యామెతోఁ గూడి ఐయ్యాళి కేగు
నొకవేళఁ గల్కితో నుప్పొంగి చెలరేగి
పచ్చికనేలల బంటు లాడు
నొక్కచల్లనివేళ నొండొరు కే లూని
తోరంపుపువ్వులతోట కేగు
నొక్కడ నిద్దంపుటుప్పరిగల నింతి
మనసురంజిలుకధల్ వినఁగి జేయు

గీ. మఱి యుం బెక్కుతెఱంగులఁ దెఱుఁ గూడి
చతురశీలావిశేషముల్ జరుపు చుండు
నిట్టి లారాచకొమరుఁ డనేకగతుల
నుల్లము ప్రమోదగఁమఁచే బల్లవెంప.

73

క. తా నెంతి లిడుమ లంది యు
దీనజనానమునందు దీక్షి గలిగి య
మృతననవరుఁ డెడ నేయక
దానంబుల నెల్లివారిఁ దచువుచు నుండఁక.

74

క. నైన్యపతి యైనయప్పడు
జన్యముల క్షుత్తుము గుసఁస్కారముల్
మాన్యగతిం జేసి యసా
మాన్యప్రక్షాఢను కీర్తి మహిమై నెఱుకె.

75

ఉ. దైర్యము వానియింటఁ గొని దాచినయట్టిమహాపదార్థమా
శౌర్యసమృద్ధి వాని విడఁ జాలక నచ్చి వరించుకన్నె స
త్కార్యపరత్వ మో జననకాలము మున్నుగ ముఖ్యమిత్ర మా
దార్యగుణంబు నవ్వెభునిదాసుఁడుగా నగు నెంచిమాడఁగె.

76

ప. మఱి యు సర్వజనోపకార ప్రయోజనంబు గా సంస్థాపితంబు లైన
యరువదిఁచెందు సమాజంబులయం దన్యత్నం దై తత్కార్యంబుల ని
ర్వహింపుచు సత్యవ్రతుం డనం బ్రసిద్ధిఁ గాంచిన యెడ్వర్లు ప్రభున
గుం డొక్కనాఁడు తనమనంబున.

77

విక్టోరియా రాజ్ గారి పట్ల కెంటు ప్రభిష్. 20.

విక్టోరియా రాజ్ కి గారి తల్లి కెంటుప్రభిష్. 20.

మ. అకటా! నాతలిదండ్రు ఓసుఁ గొని న న్నన్యక వలెంజూతురే
మొకదా వారియన్లు మీఱుటకు నే నొల్ల న్నిజం బింత మా
మకచారిశ్రము విన్నకన్మజనములో మన్నింతు రిట్లుండ పీ
రికి విద్వేషము గల్గుకారణము నేరీతిం గనుంగొందు నో. 78

చ. విడునఁ గఁ జాల ధర్మపదవిక విడి యుండ మటన్మ నప్పుడ
య్యిడుమలఁ బొందువారిఁ గని యించుక యోర్వఁ గ లేనియల్ల మే
వడువున నిల్పువాడ నిక వారికి నాపయి నెట్టి లైనఁ బ్రే
ముడి యుడిగెం గదా యచుకఁ బోలునె త్రుంచినతీన రేరికిక. 79

శ. తల్లినిఁ బిండి నెల్లపుడు దైవము లంచుఁ దలంచు చుంటి నా
యల్లమునందు వారి కుపయుక్తకృతుల రచియించు చుంటి న
న్నొల్లక నిర్దయాత్మ లయి యెవ్వనివానిఁ గఁ జూతు రయ్యయో
వల్లటిలం గఁ జాల వొకొ వారిమనంబులు నన్నుఁ జూచినక. 80

క. కావున నీయెడ నిలువం
గా నల దెట కైన నేగి కాలముఁ బుచ్చక
దైవము గల దటపై నని
దేవేరిం గూడి తనదు దేశము వెడలెక. 81

స్తో. మనల బిడ్డలఁ బోలెఁ గనుంగొనునెడ్వద్దు
ద వే్వగు నని ధృతిఁ దరుగువారు
నలకాక్కిబద్ధ నర్మిలికూతురు
కడగండ్లఁ బడి నని యడలువారు

కన్నవారల కెంత గట్టి డెందము పరి

నెడఁజేసి రని వెతఁ గుడుచువారు

పలుగురు కొమరులు గల రని యీతినిఁ

దొలఁగించి రే యని దూఱువారు

గీ. పాడి చప్పునిమేటికిఁ బాడుచున్న

మెట్టిబాముల నిడె నని తిట్టువారు

నితినియార్చిన మే కదా యింతిదెచ్చె

నని నెగచువారు నై రప్పు డచటిజనులు

82

ప. ఇట్లు బయలు వెడలి మితపరివారంబుతోఁ గలిపియదివసపుయాణము

ల నల్లనల్లనఁ చిత్తజ్ఞోచితయానంబుల నాలోపించుచుఁ దమఃమేషె

నతిప్రియత్నంబునం గాపాడుచుఁ జనిచని.

83

ఉ. అత్తరుణీలలామ కతఁ డందము మీఱుపురంబులు నృసి

ద్రోతమముల్ నదు ల్గురసు లుత్కృటపుష్పలసద్వనంబులు

గ్రోతకుఘాలంబు మదిఁ గూర్చు గఁ జూపుచుఁ బ్రాగ్విగంఠము

దుత్తరవాధిశాఖఁ గని యుత్సుకుఁ డై చెలిఁ జూచి యిట్లనున్ 84

ఉత్సాహము.

వారిరాశిభూరిపీచిబాహు లాంటి నొంటితోఁ

జేరఁ బారఁ జూచుచు నివృజ్ఞంభితాంగుఁ డై వడిం

దీరభూమి గారవించి నేర్వమీఱు గౌగిటం

జేరఁబట్టె గంటివే కృతీభవద్వలగ్నతో.

85

క. నీరమ్మ నురువుగమిచేఁ
దీరము నైకతముచేరఁ దెల్లని పాచుక
వారాశినీరతీరము
లేరువరుప రావు వాఁ జేక్షణ కంటే. 86

క. నీమోముఁ గాంచిరాకా
నోముఁ డనుచు బ్రమసె నే మొ సుదతీ తిటిసి
కాముకుఁ డుచ్చాంగము గతి
వేమారు మహోచ్చజాల విలిసితుఁ డయ్యెన్. 87

శా. ఈవారాశితరంగము ల్కడునడిక హెచ్చెచ్చుచు నంతంతకుక
గ్రావంబు ల్వలె నున్నతంబు లగుచుం గాన్పించి యుష్వెత్తునం
బోవుం జిందరనండు నై చెలి దురాత్ము ల్గొండ తాకస్మిక
శ్రీ వాటిల్లఁగఁ గ్రిందు మీఁదెఱుంగ కీరీతిం దుదం గ్రుంగ రే. 88

క. తెరి యెత్తినగతి మీను
త్పరరేఁగుట గడలియలలఁ దె ల్లగనిన తుం
పురుగుత్తులమొ ప్పిం బని
కరము మదిం దోడుచుం డెఁ గంటి వె యబలా. 89

నీ. ఘమఘమరావంబు లమరంగఁ జెలరేఁగి
కోలాట మా డెనుకొమరుఁ జూపుఁ
బుట ముబ్బి యంతలోఁ దటుకున నణఁగుచుఁ
గుప్పిగింతులు వేయునొప్పుఁజూపుఁ

నీలంబులకేరేరుడు మనలుమఁ

జేనుగుడి యాడెనువడువుఁ జూపు

నీలంబులకును దిరుగు లావఁచుఁ గుప్ప

తీరుగుడి యాడెడి తీరుఁ జూపుఁ

గీ. నీలంబులగు నురువుమొద్దులు వినరు మండి

ములతో బంతు లాడెను సోరుఁ జూపు

మాటమాటికి నిప్పు డే యేటిమగఁడు

చాలలలల గ్రేదించు ఛాతి దోచు.

90

గీ. పిచ్చిపాపా విలాసంబు విస్తరించ

మూలములతోడ దరిచున్న భూరుహములఁ

దెక్కించెను వాధి గాం భీర్యభునుఁడు

దుకెఁ దేవనక జనులఁ దాళఁగలఁ డె.

91

చ. చలునకుఁ బుట్టినిల్లు మణి సంపద కాకరముం గభీరతా

కలనకు రావు జంతువులు కాపుర ముండు పురంబు భూరి ని

ర్మలకు నిక్క యం చనము రాజిలఁ జేసియుఁ జేయఁ డక్కటా!

నలున యె కింతి రుచ్యతను నా కని యంబుధి యేడ్చుఁ గాంచితే. 92

చ. కలకలకంఠకరి యదె కౌతుకముం బొసఁగించె నంబుధిం

గలకలముల్ నణిగ్విరులుఁ గట్టినటెక్కిములం జెలంగుటం

గలకలరాన మొప్పు మింగింబులు నచ్చుదుఁ బోవు చుంట నా

కులగతి వేటునేయుట కగోచర మయ్యెను మింటిచెంగట. 93

వ. అని యనేకవిధంబుల నక్కాణించుచు నమ్ముదితను ముదితం గాఁ
జేయుచుఁ దైదండ యొసంగి పారావార తటంబునం గొంతనడి
సంచరించునంత వారిరాక యెఱింగి యొక్క నావికుం డొనఁగూర్చిన
నానపై నమ్మగునం గూర్చుండజేసి యనంతరం బాజాప్రస్తుం
డారోహించె నంత.

94

చ. తరణి యొకింత తెమ్మెరికుఁ దాక నరిత్రముఁ ద్రిప్పి మెల్లనం
దెరలనుగర్జధారుఁ డెగఁ దీయఁ గఁ జేయఁ గ నంతలోపలం
దరగలపైకి నెక్కుచును దగ్గచు నేగెను జంతుకోటికీ
కరణి సుఖంబుదుఃఖమును గల్గు నటం చెఱిగించునో యనఁ.

95

ఉ. ఒక్కొక్కచోట సుశృంగుడు నొక్కొక్కచో నిరుపాయ లా ను వే
చొక్కెడ నిన్ను మాను బుట ముబ్బు మచొక్కెడ వేణియాకృతిం
గ్రక్కునఁ దోచు నొక్కయెడ రాజపథంబును బోలు నొక్కో
నొక్కట భంగముల్ నడుం బయోనిధినిరము నాన యేగువో.

96

క. ఇటు లేగి యేగి యన్వలి
తటముం దరియంగ న న్విడాచ్యునిచేయం
గుట మూఁతఁగాఁగఁ గొని యా
కుటిలాలక డిగియె దరవికుంచిత తను వై.

97

వ. తదనంతరంబున.

98

1. పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం
 పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం
 పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం
 పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం. 99

2. పాపములను విడువ

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం. 100

3. పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

4. పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం

పాపములను విడువ నెక్కి బవేయా యనం. 101

ఐ. ఇష్టేభంబున నం గుండ్ సాధుజనులవై త్రిచే నిల్లు మరచి వారిం దమ
వారికంటె నధికబంధువులు గాఁ దలంచుచుఁ గాలంబుం గడపుచు
న్నం.

102

క. ఎ న్నెన్ని స్వామి న్నెన్ను
లున్నుం గడ కొత్తుఁ గాని యెక్కించుక నా
ల్కున్నిచి యొకిలించును
కన్నెకు నన్నంబుఁ దినుట గ డై తోచెన్.

103

మత్తకోకిల.

వాలుచూపుల మేలిమాటల వాని తగ్గెఁ గ్రమంబు గాఁ
గేలికానయానమున్ మదికి న్భరంబు గఁ దోచె న
య్యళి యు న్నెగ తై తనర్చ నయారె యాసతి నాధుకెం
గేలియుఁజెను వీడి మాఁపునఁ గేలుఁ జేర్చె శ్రమంబునన్.

104

ఆ. మంద మైననడక మందతరం బయ్యె
ధవళ మైనమోము ధవళతరము
నర్హ మింత న్బిలు న్యత్వస్థ మొక్కటి
సూక్ష్మ మైనకొను స్థూల మయ్యె.

105

ఉ. అంగము లెల్ల లా నయినయప్పుడు కొను గృశించె నిప్పు డ
య్యంగము లెల్లఁ జిక్కఁగ మహత్త్వముఁ జెందెను గొను చిత్ర మ
య్యంగనమేను కొనులకు నబ్జభవుండు సృజించువేళ నే
భంగినిఁ గీ లొనర్చు నొకొపద్మజుచేత యెఱుంగ శక్య మే.

106

చి. సుందరమైన చదువ నో యనినేర్చున మేలుతీనల
 పుచ్చి దిగించి మధ్య మిపు డల్లించి బెంపు నహించు చుంటచే
 కొద్దిగొని కేసి కొ ప్రయోజనహాస్యత నన్నయల్లు గా
 చి. ముత్తరు వ్యవధి నెందుజపత్రవిశాలనేత్రకుణ్.

107

చి. మగునలహారుతీగ యొగి సాగుచుండంగ
 పుచ్చి కొద్దిగ నెచ్చి సాగ
 చి. మగునలహారుతీగ యొగి సాగుచుండంగ
 చి. మగునలహారుతీగ యొగి సాగుచుండంగ

108

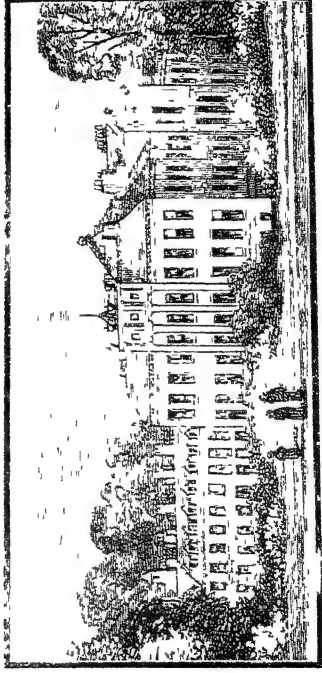
చి. పుచ్చున నోలు బెట్టనివి యిట్టము లై మది దోచి భర్తతో
 పుచ్చున మాచించుటకు వేడ్క నహించు నాన నానియా
 గచ్చు నెఱింగి యాతఁ డవి చక్కటిదెచ్చినఁ జేతఁ బూని యా
 పుచ్చిది నాకు పై శ్రమముఁ జెందునొ నాథుఁ డటంచుఁ జింతిలున్.

చి. రాజుని ప్రియంగుర్యమందుఁ గొను నాపొగ్గిక్కు నుంబోలె నీ
 రాజుని ప్రియంగుర్యమందుఁ గొను నాపొగ్గిక్కు నుంబోలె నీ
 రాజుని ప్రియంగుర్యమందుఁ గొను నాపొగ్గిక్కు నుంబోలె నీ
 రాజుని ప్రియంగుర్యమందుఁ గొను నాపొగ్గిక్కు నుంబోలె నీ

చి. ఇట్టియును వున్నదియోమేరీ లూయిసాదేవి దొప్పదయి నిస్తరించి
 క్రమమునం బుచ్చుటాంగి యై కళాసంపూర్ణయైన చంద్రమూర్తయొ
 బోలె మనోహరాంగియై నిండుమా లై యుండ నాకెంటుప్రభువద్యుం
 డు నాకుం బ్రభుమావద్యం బన్యదేశంబునం గలుగుట యనర్హం బని
 తిలచి యొక్కనాడు.

111

కెన్సింగ్టన్ నగరము. రాష్ట్ర గౌరవ జన్మించిన గృహము. 29.

చి. అరదముపైఁ బొలంతి నిడి యశ్వపువాగెలఁ దా నె పూని నా
గరిమలు కొంతమాఁ మరుగెత్తె పొడ జాలక పీడి యామెముం
గురు లొకయింతిమాఁగి గనుగొంచు పాయబుల మెల్లమెల్లనం
జరపుచు నుత్తరాంబునిఁ శాఘం గనెం దడ వేగి వేష్మతోకె. 112

కి. కాండధిని దాటి మరలం
గొండొకటి వేగి రాచకొలఁమునఁగలవా
రుండఁగ నుచితం బగు నిం
ఘాండురఁ గెన్పింపి నచునగరమునకేగెకె. 113

క. అంచు నసింపఁగ భామిని
కిం దొమ్మిదనెలలు నిండె గెన్పింపినులో
సుందరులు ప్రాప్తప్రాప్తం
బొందుగఁ గనిపెట్టి నచ్చి పోదురు నెమ్మికె. 114

గీ. సతికి నీశాశుడుప్రాప్తలు జరుగు చుండ
నామెపైఁ బ్రీతి యంతంత కతిశయించి
ఫలముగర్భమునంగలకలమలక్ష్మీ
బోలెఁ గాంచుచు ముదమునఁ బొదలె నతఁడు. 115

సీ. యువజనంబుల నెల్ల సురులరసంమోహ
మగ్నులఁ గావించు మాంత్రికుండు
ప్రబలహింసాదోష బాధితకోకిల
వాగ్బంధ ముడిపెడు వైద్యవరుండు

మాప్లి యిటుమటు మాలుతేట్లకు రస
 దానం బొనర్చెడు ధర్మశాలి
 శాఖిలతాగుల్మ కై లూపులకు మంచి
 పాత్రముల్ నియమించు సూత్రధారు

గీ. దగుచు బాగ డొందెయొకకొత్త సాగసు నొసంగి
 లోకముల నెల్ల నపు డన్య ధాకరించు
 కైచే మించుచుండు వనంతసమయ
 ముఖిలదేశంబు గొబ్బిన నానరించె.

116

క. ధరణీరహములు తామెం
 డొరుతో నిక్కార్చ మిట్టి లోకకాలమునకొ
 జరుపువ మనుకొని చేసిన
 కరణి సారుగాకులెల్ల గ్రక్కున రాల్చెకొ.

117

గీ. తొలు దొల్ల మోసులై తోచిమాడులనంటి
 కోయిలకన్నుల కొమరుమిగులు
 చల యెత్తి మెల్లన మెలక లై కాన్పించి
 పికిలికుచ్చులీతిఁ బెంపుఁ జూపు
 నంతంత లెక్కొని యా కేరుపడనంత
 గృకవాకుశిఖలను గ్రేణిసేయు
 గొనసాగి తీన లై మొనఁ జూపు చున్నంత
 గరుడపక్షంబుల మురువుఁ జూపు

గీ. గాచి సాగింగు మరుని ఛేకస్తు లనఁగ
వేళ వేళకు నొకకంటె డాలుఁ బూని
మంజిమంబున కిర వైన కెంజివురులు
మెల్లమెల్లన ప్రాచుల నుట్లనిధై. 118

గీ. పృథ్వలకు నస్తరినిఁ జిస్తపృత్తి గిలఁగఁ
దరుణజనముల నింకఁ జెప్పఁ దలఁచు నేల
మొదడుప్రాచులు చక్కనిమొలక లెత్తె
నింక నెలప్రాచులను నచియింపు నేల. 119

క. ప్రసవించె నెల్లవల్లులుఁ
గుసుమముల నసంపవేళఁ గోమలరీతిం
బ్రసవించెడు నీగతి నొక
కుసుమము నెడ్వడ్డువిధుని కోమలి యనఁగన్. 120

క. నాయంతటియేలిక యీ
చాయం బ్రభవించు నంచు సకుశూలాలుండై
పాయక కనుగొనుటకు నన
ఛాయాప్రియుఁ డుత్తిరమునఁ జనఁగఁదొడంగెన్. 121

చ. త్వర పడి కర్ణముల్ జరపి నచ్చెదువారు ను నచ్చి క్రస్తుఁగ
జరుపుదు మన్నవారలు ను జయ్యన నింట్లకు నచ్చి కార్యముల్
జెరచెడు వారు నైరి పెరిసీమల కేగినకార్యతత్పరుల్
చరుఁబలఁ జూచువేడ్కి యెడదం బెరఁచెఁచఁగ నట్టియామనిన్ 122

ఉ. 'దైవసాగర' విను డోళరుణోత్తమలార! యిట్లు పం
చాయుధసాక్షి పాంశుల నామనివేళల పడ కుందుడో
హో యని యెల్లవారు కన సుచ్చితదీపకలస్వనంబుతో
గోచుండునని నదైవల గ్రమ్మరి చాలు దొడగా నయ్యెడన్. 123

క. ఏ మైదలు స్వాదుమకరం
పల్లలు పనియంగ గ్రోలి చెరుమలతోడకై
ప్రతి పుష్పతరం గా
పల్లలు నేయిం దొడగా నవనవభరితకై. 124

స. నిర్మల కుపకృతియు ననిర్మలకు
చూర్చిరియుం జేయు నేలిక యవతరెంచు
చుండు ప్రకటించుకరణి నయ్యునరమున
ను చు లక్ష్మీపద్మిని వహించె నడంగె నిశలు. 125

గీ. విలు నీహుమును బాసి తెల్వి మీఱె
నాకనం బుచ్చిశూన్య మై యమల మయ్యె
బుష్పితారామలనితి యై పుడమి యొనంగె
బ్రహ్మలు భాసిల్లె రిపుడు నీరుజతి గాంచి. 126

ఉ. అట్టినిర్మలంపురమయంబున నెమ్మదిగ గెంటు క్షేనికిం
వొట్టినమోదవాహిని దొల్కుంగ నెచ్చెలిపిండుకన్దావల్
నెట్టున నుల్లసిల్ల రమణీమణి యా మెరిలాయినాఖ్యకుం
బుట్టె సుపుట్రి శుభ్రుచి బూర్వదిగంగన కిందులేఖ నాకై. 127

క. పదునెనిమిదిశతములనైఁ

బదితొమ్మిదియైనక్రీస్తునర్షమునం ఁ

ర్వదినాల్గవమెయినెలనిశ

నుదయించెఁ జతుర్థిఘంట సుత్సవ మలరక్ష.

128

చ. అనుపమాతృప్రమోదఘటనాసదృశం బగుచట్టిపుత్త్రీకా

జననశుభప్రసృత్తిని వెన న్వినిపించినసత్త్రియాసభి

జనమునకుం బ్రతిప్రియ మొసంగుటకుం దగిచట్టిదగ్గర్లం

గనుఁగొన లేక చిత్తమునఁ గన్గనచింత యుంచె మోదముకా. 129

ఉ. దాదులగుంపు బాలికకుఁ దానముఁజేసి కవోష్ణవారిచే

మోదము మీఁక గాఁ గుబుసముం దొడి పొత్తుల లించె ఛత్తీగ

రోఘ్విదిత మైనమాత్తకము నొప్పుగఁ బుల్లడిగించి నేర్పనకా

గేదెఁగిరెకుసంపుటము గీల్కొనఁ జెసినభాతి మీఁకగకా. 130

క. తల్లి యు నప్పుదు గడురం

జిల్లెను బాలామణివిశేషితరచి డైయె

నల్లిక విస్ఫుటసుమనో

నల్లరిచే వాని మీఁకువైఖరి దోచకా.

131

క. చల్లనికమ్మనితెమ్మెర

యెల్లెడల న్నీచె లోకహితవార్తం దా

నుల్లాసంబున జనులకుఁ

దెల్లెము నేయంగఁ గోరి తిరుగు ననం గాకా.

132

గీ. ఇట్టిసుధవాన్త నగిమిం దెల్ల ద్రాచి
శియ్యపై నున్న వారలచర కేసి
శ్రుతిపుటంబు నమ్మట మై పోక యపుడు
మేలు నేడు ని నిద్దర మేలుకొల్పె.

133

అ. భౌగ్యలతాఃములు ప్రచ్చిన్నాశ నన్ను
గన్నవారి కెల్ల గినులపెందు
విన్నవారి కెల్ల వీనులపెం చయ్యె
బాల వుట్టనాఁ డె మేలి శౌచు.

134

ఉ. ఇంత గదిమ్మ కన్న నిశేష్వరుఁడమ్మ మొగింబు వానిలోఁ
గొంత గదిమ్మ నెన్నుదురు కొమలదేహము వానికాంతితో
బంతము లాదు నమ్మ యవిధావెల పోఁ గిది ఐమ్మ కాసు ఒల్
వెంత గది మ్మ రూపు కనుపెంపని వచ్చెరిచాన లక్ష్మీమణి. 135

ఉ. అంతట లోకరత్నపరాయణ రాణి జనించుట న్న
కాంతుఁడు మోమున న్నుగివు గ్రమ్మి పయిం బయి వెళ్లెగొల్పగా
సంతస మందచుండె నను ఒక్కనితె ల్పడయించె బ్రాద్విశో
పాంతమునందుఁ బోల్చె నటుపై నరుణప్రభము కొంతవేళకుకా. 136

మ. ప్రమదారిచ్చెము కెంటుభూపుకళత్రం బాద్యచారిత్ర యా
కొమిఁం గాంచె నటంచు నీడజము బుద్ధోపేంద్రుచో దిక్కులం
గమలంబు ల్వికిసింపె సాధజనక్రియ ల్వలెకా పృథ్వీం
గమదంబు ల్ముఖించె దుర్జనలయత్తు లోబలె నిస్త్రికృతా. 137

సీ. వెలవెలఁబారె దివ్యెలు దవ్వసాఁగిన
 కిరముల నంతఁడఁ గరము ముడిచి
 తెలతెలవారె దిక్కులు చూడఁజూడఁగ
 నిరులమొత్తమ్ములఁ దిమ్మివైచి
 కలకల లాఁడె జక్కనలు మక్కున మోటి
 విరహసంతాపము వెదల నడచి
 మలమల లాఁడె వెన్నెలపులు లాఁకలు
 వాతిఁచెంగటికూడు వాని నోని

గీ. శోభితు లశోభు డాదు రశోభు లనిక
 శోభు లె దురు దుఃఖితుల్ సుఖితు డాదు
 రాత్తసుఖులును దుఃఖితు డాదు యెవఁడు!
 కాలమహిమంబు వర్ణింపఁ గలరె యేరు.

138

చ. కలువలఁజేడు డిందుపడెఁ గాంతివిహీనము లయ్యె నెల్లఁ
 క్కులు నలఁజేడు జేయుపనిఁ గానక చేవిలు నమ్మి లొక్కెడం
 దొలఁగఁగవైచె దీపములు దుగ్రింగె నినుం దుదయింపఁ దేజముల్
 గలప్రభు వుల్లసిల్లి నిలఁ గాంతురె యయ్యలు వైభవోన్నతిన్. 139

సీ. నను నిద్రవేళ నేలినదేవుడీపన
 లేలెడు ననుచుఁ బ్రాప్తించువారు
 వింటిమి గద నేటివేకునఁ దొలుదొల్త
 మేలివార్త యటంచు మెచ్చువారు

అంతా నా నడక జేసి నిలపినకార్యమల్
క్రమ్యరం జేయంగఁ గడంగువారు
కా, ఎట్లా నున్నకాంతిను విడ లేక
కడచి కేవలహంబు వెడలువారు

క. కవి మోక్షే పుచ్చ నిష్పద్రక్షి
నేర్చుముగళముఁ కెరుల నిమిరికొనుచు
నానలెందుల శయ్యదై నటచుటించు
నానై నెందుల బ్రహ్మజేత

140

కా. చాలామంది పుట్టినట్టిదినముం దాబాలగోపాలముం
చూడంతలో పొందుని చుమ్మచును గోపుల్ వేయువా రింపుగా
చూడమొ పైము నెక్కి చిత్రితులం బాటించవారుక రస
వాద్యంబులం బాడువారు నయి రప్పారుల్ దృఢోత్సాహు లై.

క. ఆంధ్రుల రానికాతుక

మౌనము నెవ్వరు నింకి నధికభరముగా
నిండు లొనరించె విందల
నిండుగవారలకం జెలులకన్ సరసులకన్.

142

కీ. అజ్ఞాపాత్రిక నమర రమ్యచక్ర

నైపుణే రాదిని నరలు చుండ
నియి త్రినామంబు నొనగూర్చి గురుముఖ్య
ముఖ్యబంధువు లెల్ల సఖ్యగణిమ

సలలితంబుగ నలగ్నాద్రినావిష్టోరి
యా యనుపే రిడి రవుడు మఱియు
మేలివసంతర్తువేళ జనించుట
గుసుమకోమలదేహాలసిత యాల

గీ. సుగుణసౌరభ్యవాసిత యగుటయుఁ దగ
నారసి వసంతకుసుమమం చాఖ్య యెఱుంగి
రహా యబ్బల కనురూప మైననామ
మిడినవారలవైదగ్గ మెన్ననరిది.

143

ఆ. గడియ కొక్కకరణిఁ గౌతుక మొనఁగూర్చెఁ
దల్లి కయ్యపత్యదర్శనంబు
కూఁతురూపు గడియకొత్తది యా నొకొ
మాతమాపు గడియ మారు నొక్కొ.

144

సీ. కరములు పాదముల్ గదలంగఁ బలుమారు
నూకొనునపు డొకయొరపు నెరవు
బోర్కాడి పిమ్మటఁ బొత్తుల నుత్తాన
శాయిని ధైయె యొకసారుమీఱుఁ
బాలు ద్రావేదువేళఁ బలుగప్పుఁ జుబుకంబు
గఁపించునపు డొకసాంపు బెంపుఁ
గనుబొమల్ వాతెర యొనరంగ విరమచు
నేడుచువో నొకయింపునింపు

గీ. నుగ్గిడెనువేళ చాచులు బుగ్గిమీట
 ఘటఘటదనంబుతో నొకకొమరుఁ జూపు
 నట్టిముద్దులుగుల్కెడుపట్టి నహూ !
 కన్నయెలనాగ దే ధాగ్యగమగాదె. 145

ఉ. ముంగురు లింపు మీరుచురు మోమునఁ దుంపెఁలారఁ గాంఘ్రి
 న్తాంగుళిపల్లవాగ్రముల నచ్చిలి నజ్జనయిత్రి వేష్మతో
 జంగున బాలుబుగ్గలను జారుగలి న్నిమరంగ నంబోఁ
 బొంగుచు నవ్వనాశివు ముద్దుఁగొనుం గద పువ్యమెట్టితో. 146

క. ఒడయల కొడయడ నైనా
 పిడికిటఁ నీపుడమి నెల్లఁ బెట్టెద నంచుం
 బడిబడినిఁ జిన్నిముద్దుల
 పడఁతుక పిడికిళ్ళ నపుడు బట్టఁగ సాఁగెకా. 147

క. ఏకాలంబున నెడ్వ
 డైకడ కేగినను జిత్ర మెడయక తనయా
 లోకనకౌశూలముం
 జేకొనుట న్దురల మరలఁ జెందుం గృహముకా. 148

చ. తనయం జేతుల నెత్తి ముద్దుఁ గొని యంతకా డించి యింకొక్కము
 ద్దు నొసంగంగదె తిట్టి యంచు మరలం దోడ్తోడ నే ముద్దుఁ
 కొని యేతెంచుచు మళ్ళిమళ్ళి పడపిం గూర్చిక విలోకించుచుం
 జని యొక్కించుక కర్ణపుండరసి నిచ్చకా వచ్చు నాతం డొగికా.

శా. నానాదోషులనున్న యాపల సన్నైపుశ్య సంయుక్త సు
ద్యానాంతస్సుటస్థకల్ నలె నరంభ్యో విరాజిల్ల గా
నానాలు బరిపుష్టి జెందె విరెనీనాశోల్లసద్బాలికా
నూనాంగులు చూడఁ జూడఁ జననీయుక్తోపచారంబులకె. 150

మ. అశితాబ్జేక్షితచాహుల్లరుల దున్యం దైనమాసంబునం
గగుగండంగఁ జికిత్సకుం డిడినటికా లుక్లనిల్లెం గనుక
బిరకాండంబుల వాంఛించుచునిూలుల్ వె ల్గొందుచందంబునకె
బొసగిం దీనలఁ గంటకక్షతము లొప్పుల్ మీఱున్ గొప్పుఁ గకె.

మ. అహహా! యాశిశుజన్మన్వమున నన్యోన్యోపహాసంబులకె
బహుభాషల్ బహువారు భూమిపతులం బాటింప కిచ్చాగతికె
విూరింపం గఁ గడంగువారుఁ గరముకె నిప్పుచ్చరంబుల్ హరా
న్నిూతుల్ హెచ్చుఁ గ నేగువారు నగుచు నిర్విణ్ణు లై రెల్లరుకె.

మ. సకలార్వీచల మేలఁ జాలినభవిష్యద్రాక్షి జన్మింపఁ గాఁ
బ్రకటం బొప్పుఁగ నిట్టిజోధ ముదయింపకె సాగె మున్మున్ను గా
నకలంకాత్తులు తేజరిల్లుటకు ము న్నొ నిట్టియిక్కట్ల పా
నకునిం గ్రమ్మె వె ధూమజాలములు పై పై బావలకు న్మున్ను గాకె.

ఉ. ఉన్నియతోడ బుష్పముల నొప్పు దలిర్పఁ గఁ జేసి తల్లి యా
కన్నె కలంకరింప నది గాంచి యకృత్రిమనిత్యదీప్తిరం
పన్నిధి యానందకుసుమంబునకుం గుసుమంబు లేల యం
దు న్నెలఁతల్ తడియముఖమంబనముం బొనరింతు నవ్వచుకె.

క. తన కిం పగుభూషణము

జనకుం దీడఁ దనకు నిం పొంగఁడుతోడవుం

జనని యిడు నయ్యసత్తి

మునకకై వాత్సల్యగతిమ ముచ్చలుఁ దెనుపక.

155

కా. సంతోషయి న నొక్కనాఁ డొకమతాచార్యుండు ప్రస్తావనకొ

సంతానం బొనఁగూడినందులకుఁ బుంఁతాన మే యైన నిం

కిం దై యుండును సంతసం బయదుఁ బ్రసన్నస్వస్థతోఁ బల్కు ధీ

మంతుం డాతఁ డకే. సాధుజనసంమాన్యోక్తిచే ని ట్లరుక.

156

క. అయ్యా మీరిటు నానతి

యియ్యం గాఁ డగు నె దూర మెఱిగిననా రా

దయ్యం బొసఁగినపంఠితి

వెయ్యారులు ధనము గాదెవే అొకఁ డేలా.

157

ఉ. ఎట్టికులప్రత్తిలు నహింపఁగ నున్న దొ యెట్టి కీర్తికై

పుట్టె నొ యెట్టివైభవముఁ బొందు నొ యెట్టిగుణాఘ్న యానొ యీ

పట్టి వెలంది యందు వెడవారుగఁ జూడఁగి వచ్చు నయ్య మీ

యట్టి రటందుఁ బల్కె సుతయుం దతఁ డెంతటినిచ్చిలుం గొకో. 158

న. ఇట్లు కెకొనింట్టిను పురయున నయ్యలగ్ధాండ్రి నావిక్టోరియా కుమారి

కామణికి మానపంచకంబు సుఖియనం జరుగ నొక్కనాఁ డాదంప

తులు వృద్ధ్యం బగుపురంబున నివసించువేడుక బొడమ నసంతకుసు

మాలంకృతు లై నిర్దమించి యిండ్లందుదేశంబున దక్షిణసముద్రతీరం

బున కలంకారం బైన సిద్ధాంత నాఁ బరఁగు పేటం బ్రవేశించియుం

డిరంత.

159

ఆ. అన్వసంతకుసుమ మామోదమును బెంఁ
దత్తపైకస్మృత్తిఁ దపిలి యందు
వారిచిత్తభృంగ నరయుగిళ మొక్క
క్షణముఁ బాసి యుండఁ జాల దయ్యె.

160

సీ. తండ్రియాజ్ఞాభూ ధవుఁడు నిరర్థశ
స్మృత్తిమై రాజ్యంబు నేలు చుండ
నతనిపరోక్షియు నందుఁ బీఠమునకుఁ
దనముగ్గు రన్నలు నొసరియుండ
వారికి సంతతి నరలె నేనియు నది
యేలిక యాటకుఁ జాలి యుండ
దైవయోగంబునఁ దనకునుఁ గొమరులు
బుట్టినవారలు పొసఁగి యుండ

గీ. నార యెడ్వర్దు తనకూతు నాప్తులకును
జూపు నింగ్గండురాణి యంచును ముదమున
నిన్నిసౌపానములు దాటి యున్నతపద
మొందు నని యెంచు నే దైవయోగ మెటులా.

161

ఆ. వేడి యింత సోఁకి వాడు సూపక యుండఁ
బలుపురకరములను నలఁగ కుండఁ
గరునలి యును దాఁకి పరువంబు జేడ కుండ
నెఁగె నన్వసంతకుసుమ మెలమి.

162

క. సుకయఃపమానైః శాశ్వాతైః

స్మృతకడ నలగ్నాద్రీచక్ సముత్సుకమున నె

ప్రకొని శిశోపలంబునై

దౌ కన్దాన నలచరెంచు చుండంగి చంద్రా

163

శా. బాలుం హోక్తయం హోక్తపతీ నిమలం బావం గదబ్బాబుగా

నానాకించు తుపాకివ్రేలు గరి నేయం బప్పి విష్టోరియా

ఫాలప్రాంతము నొచ్చి పోయినక్రియం బారెం పడాకస్మికా

భీలత్వంబున భంగిల్లు మం చుటజతులే భీతిల్లి కొక్కుమ్మడికా. 164

గీ. అట్టియానె యాసన్న మై తొలంగుట

నామె చిరిచీవిని యచంగి ననువు పడియె

నాపడలం బట్టి పడెంబు నాయు ననుచు

నెల్లవారలుం బల్కుట కల్లయా నె.

165

క. అన్వేషకానిం గొయలు

చివ్వున నెవ్వయ్యెచెంతి జేర్చు గనతడుకా

దవ్వుల కేగె గ నలె గా

కిష్కింమునం చేయ నచ్చు నే యని విడచెకా.

166

ఉ. ప్రాణసమాన యైన తనపట్టికి జీవితముకా నొంప నా

హాని యొనర్చు గాం గడంగునంతటిబాలికు నొన్వ నాడ గా

నైనం దలంప కూరక యె యన్నినయంతటిసాధు వుండు నే

యానరవర్జ్యసచ్చరిత మాతని కే తగుం గాక యెంచు గా. 167

క. ఈకరణి నరదు పుణ్య
స్థోకుం డై రెనరునిలభకుభచరలచే
లోకుల నెల్లం దనకుకొ
లోకునఁ గాఁ జేసె నపు డన్దుత్తిమిఁజ్జ.

168

క. అయ్యెడన్ ద్వికయపుడు
నయ్యాళి యెనర్ప గ్రామబాహ్యధలియం
దొయ్యనఁ జరించి మరలం
జయ్యన హిమసిక్తసిదయచయుఁ డై నచ్చెకొ.

169

చ. పరగఁగ బుద్ధికర్మ నెడఁబాయ దటందురు గా దె యాత డ
పురుసున నచ్చి వేగఁ దడిబట్టలు పీడక ము న్నె ముంగిటకొ
నరపుడవుంబాలంతి యలబాలను లాలన జేయు చుండఁ గాఁ
గరచులఁ బట్టి యెత్తికొని కొంగిటఁ జేర్చుచు ముగ్ధ సేయుచుకొ.

క. తడ పిగతిఁ దడిపుట్టము
విడునక వాత్సల్యరసము వెల్లిఁ గొనం గా
బుడుతమి నున్నయతనికిఁ
బొడమెకొ వైత్యాతిరేకమున వేకి మెయికొ.

171

ఉ. వెజ్జలు నచ్చి మందులును వేళ్ళకషాయము తెన్ని యిచ్చినకొ
న బ్బధికంబు గాఁ దొడఁగె నాడులు దొట్రిలె నాడునాటికికొ
స్వాపయిం దివానిశముఁ జేర్చినయంగము స్రుక్కె నన్నముం
బడ్డ విడం బ్రసక్తియును బాసె నికేమన గంటు కేనికికొ.

172

చ. పడఁతుక దుఃఖివానినిధిపా లొచరించి యు ముద్దపట్టికిం
బడయక యుండఁ జేసి పిచ్చువాలనసౌఖ్యము గన్వల్చిక్కిం
గలవున వెత్తెఁ జేసిగుణగూఢ్యలసంస్కృత లొప్పుఁ కేసిపై
నుదుర నశకృష్ణాదశను నోట నచివఁగ నెట్టు గా నగుకొ. 173

ఉ. అక్కట! యన్యవేశమున నామెరిబాయిస చూడఁ జూట్టుముకొ
మ్రొక్కఁ గన్దైనముం గనక రోజెడు నప్పునిపాప నయ్యెడం
జక్కటిఁ దీసికొంచు నతిసాంప్రదినిర్గళితాశ్రుధారయై
పెక్కుతెరింగులకొ విభునిఁ బోగొని పొక్కఁగ సాఁగె నెంతయుకొ

ఉ. హా సుగుణాశ్శయ! నన్ను విడనాడి తె హా నరజ్ఞాపుత్రి! నేఁ
జేసినసేర మేమి యిటు జేయఁ గ హా కులదీపకా! ననుం
బాసి చనం గ నా నె చిటుపాపం గరంబులం బట్టి డగ్గరం
దీసుక ప్రేమ నిష్ఠములఁ దేల్చెడువా రింక నెన్న రయ్యయో. 175

క. ఇటు వనరుచు నాసతి చెం
గటిహితు లోదార్చఁ గొంత గాంచెఁ బ్రకృతి నం
తటిలోన లియోసా ల్ల
చ్చటికిం జనుదెంచి యవును పైదోమనకుకొ 176

గీ. సాంప్రదములను దుఃఖిశాంతిఁ జేసి
యామె నత్తింట నుంచుట యర్హ మనుచు
మేనఁగోడలితో రాజధాని యైన
పుడమి తొడనగుండనుపురముఁ జేర్చి. 177

ఉ. ఎన్నఁగఁ గోరుచుట్టుపయి నే పడె రోకటిదెబ్బ యన్న య
ట్లన్న యుఁ జెల్లెలుక శిశువు నన్నగరంబును జెందునాఁడె యా
పన్నత నొందె రాజ్యపవపాలుఁడు మూడఁజాన్తి యక్కటా !
యన్నిసు వెన్నికట్టముల నందఁ దగె న్నెల లేడు దాఁటఁగన్. 178

స. ఇట్లలద్దాండైనా విట్టోరియా బాలికకుం దండె తాతలు నామమా
త్రాణేషు లాటం జేసి మాతులుం డయిన లియోఫాల్డు తన చెల్లెలిం
గోడలిం క్లేర్మంబు నాఁ బరఁగుతనవిఁటికి నప్పు డప్పుడు గొంఘో
వుదుం దనవిత్తంబు నం దించించుక వారలకుం బుచ్చుచుఁ దన కా
ర్యంబు లందు ముష్వంతుగా వారి యోగ క్షేమంబు లరయుట యె
ప్రధానంబు జేసికొని జాగరూకుం డై యుండె నంత. 179

ఉ. మెండు గ భూరిసంపదల మేటి యనం దనరాని చూడఁగ
న్నండువ యశాసిరిం దనరి బ్రస్వి కునంశపురాజధాని యిం
గ్లండున కెన్నఁ గాఁ దగినలాంఛన మై విలసిల్లు సెంత యుక్
లండనునామధేయమున లక్ష్మీ నసించెడుతెల్లదమ్మ నాన్. 180

సీ. ఆపురంబున చుండు గోపురంబులు లక్ష్మీ
కాపురం బున్నట్టు లేపుఁజూపు
నావీటు దనరుననీవాటములు పూల
చే వాటమగు నొప్పుచేత నొప్పు
నావట్టణంబునఁ జూపట్టుఁగడిమికిఁ
జేపట్టు గా మించుసేన తెలమి
నానగిరంబునఁ గానఁగ రాఁ డొకఁ
డైన గరా సెంత యారసినను

న సంతకు సుమము.

యిది 'అంత' - గారుగాన
 'అంత' - క్కెనే మేనే దినుదు
 'అంత' - 'అంత' వాక్యానికి మేరయ
 'అంత' - 'అంత' గల వె

181

అంత - 'అంత' మప్పుని సైర్యం యూన కిచ్చాగతిం
 'అంత' - 'అంత' కాశనినిన్నచ్చునూగోళదీ
 'అంత' - 'అంత' ఇదుపద దా నై యోధముఖ్యం ఉనం
 'అంత' - 'అంత' కేకయ్యెనులవేడిం దైవముం జిమ్ముచుకా. 182

అంత - 'అంత' ముదా
 'అంత' - 'అంత' కరణం దానే
 'అంత' - 'అంత' గా
 'అంత' - 'అంత' వేళా వెలయు నె జోదుల్. 183

అంత - 'అంత' ముదా ముదా రసంతము దైవసునర్థముద్రకల్
 'అంత' - 'అంత' కిచ్చి పుచ్చుకొను పట్టును భృత్యులవేతనములకా
 'అంత' - 'అంత' ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా
 'అంత' - 'అంత' ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా 184

అంత - 'అంత' ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా
 'అంత' - 'అంత' ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా
 'అంత' - 'అంత' ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా
 'అంత' - 'అంత' ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా ముదా

వానికివానికిఁజై నేగురయమునఁ

ద్రొక్కుడుబండ్లొక్కయిక్కుఁ బోనఁ

వాని వానిని వాని వంచింది పరమేశు

సోనబండ్లు నొకయొడం బాలుదుదుండ

గీ. నప్పురీమణి చక్రమయంగు గాఁ గ

యంత్రశాలవిధంగున ఎరువు మీఱఁ

బెక్కురనముల బగిపెదెక్కు పూచు

మాటిమాటికి గడలికి మారుమోయు.

185

క. అరిబతులకు దుర్దము మ

కరముఖబాతునిలయము నగాధము కృత్యకే

తరము ను నాపకస్సెనిక

భరెము నగుచుండు దనరుల బట్టియునునకన్.

186

ఉ. ఎల్లపురీవరం బలకు నేలిక యింపురి యందుఁ జక్కఁ గాఁ

దెల్లము నేను నెప్పుడుటఁ గొనెనేదోశశికాంబుపట్ట మై

తెల్లనియాకృతిం దను నస్సనమాభ్యునదీలలాగులు

తృప్తితోఁ గొనంగ ముందు గొల్పు నెహించును చక్కనంగనన్.

187

ఉ. ఓడలపాగుల న్నుది మహోన్నతిఁ గాపురి కింపు నింపఁ గా

మేడలపారు ల్బాష్ట నను మేనికభూమి మైదునంగఁ గాఁ

జూడఁగ పంపనాంబులకుఁ జోద్యము గా పిచ్చిఁ గొని రాక య

యోడలు నిల్గయింపబడు నుచ్చితపీఠవిభాగంబు ల్.

188

మ. అట స్వేచ్ఛిసృష్టంబు లుచ్చించి మాహారాత్ర్యుడైన గేతువుల్
 చిరునవ్వుల దండతరాశమున ఒంపించుబావల్ మింటిపైఁ
 బచించుచు గది హవ్యానాహుఁడు పురీ వాస్తవ్యసంపారి యె
 ప్రాచురించై తగఁ దాను గొన్నిపడగల్ ధాన్వన్తతి న్నిల్చె నాక.

గీ. వేవేలుంగులవేలుపు పీటిభటంబు
 తేజమున కోరిక్లిన తెఱంగు దోవఁ
 బహుసమయచూలఁ గన రాక పట్టపగిలఁ
 దొంగిమామిచు నల్లనఁ దొలంగి చనును.

190

కా. కాంతుల్ గాంతులఁ గూడి ఘేమృతటిసీ కంజాశివాత్మము త
 త్రాంతోద్యానలతానికుంజముల మందప్రక్రియం బ్రాంకుచుక
 త్రాంతిం దీర్చ సుధాయమానపిలసత్పిల్లాపు లై యందు ఘ
 ప్రాంతంబందుఁ జరించు చుందురు గృహీతానోన్మన్యాస్తాగ్రు లై.

చ. అట వినువాకపోల్చె శుచి యె రుచిరాంబుసమృద్ధ యైనయ
 త్తటిని యొకానొక స్థివము దట్టముగాఁ గురియంగ నీరు మి
 క్కుటముగ గడ్డ కట్టి పధికుల్ పదచారమునం జరింపఁ గాఁ
 బటికపుకుట్టిమంబుక్రియ భాసిలు నిద్దపు కాంతులొప్పఁగక.

192

గీ. చావొకటి మరలఁగఁ జేయునక్తి లేదు
 లండనుపురీషరంబున నుండువారి
 కనెడునపకీర్తి యును దెల్లనాచుఁ దోచె
 నన్యవస్తువు లింకఁ దెల్ల నొట యరు దె

193

ఉ. ఎక్కడఁ జూచినం బుడమి యీనినచాఢ్వునఁ బౌరమానవుల్
పెక్కుగృహంబులకొ విపణి వీధులఁ బంచల రచ్చపట్టులం
గ్రక్కిరియం గ నుండి పరికింపఁ గ విస్తృత మైనపీట నొ
క్కొక్కెడఁ బట్టు చాలక యె యుందురు నావల ధేమ్యునిమ్మగఁ.

సీ. ఏదేశవాసుల నెఱుంగఁ దలంచిన
నాపట్టణంబున నరయ నలయు
నేచిత్రశిల్పంబు లీక్షించి మనికొన్న
నాపట్టణంబున నరయ నలయు
నెట్టిదుర్లభఁడు వెంచి చూచెద మన్న
నాపట్టణంబున నరయనలయు
నెట్టివిన్నాణముల్ పట్టి యెంచెద మన్న
నాపట్టణంబున నరయనలయు

గీ. నచటిసాబగుల నింపుగా నరయువాఁడు
మదిని వైరాగ్యసృష్టిచే మరలుఁ గాక
యెన్నటికి నైనఁ దృప్తిజనింపఁ గలదె
పదులు నూఱులు వేలు ను బలుకు లేల.

195

శా. ఆలంకృతరరాజ్యపీఠమున ముఖ్యామాత్యు లుకొ సైగముల్
శీలశ్రేష్ఠులుఁ గూడి నాటగవజ్జాన్తి న్నిల్పఁ గా నారఁడుం
బాలించె నృహిమండలంబు బగఱ నృద్ధించి సామంతభూ
పాలుకొ దా మఱిగావు లై కొలచి కన్పంబుల్ పుగుల కొట్టిడకొ

గీ. అరెడు దండ్రీకి నీమి గా ననని నేల
 నెల్లవారెకి ముడిము సంభెల్లె గాని
 జారదోరులకిను సప్తహరుకును
 కూకలకు నింక ముఖము చేహార దిరెయ్యె. 197

ఆ. పతియోగగుంధినితి రైసెనతనెల్ల
 నూడింప నచ్చి యున్నతెను
 తిండి బోలుపెద్దతండ్రీ యా యార్కుని
 కూతు రన్యసంతకుసుమ మరచె. 198

చ. జనకుఁ డటందుఁ జేతులను జూచి పయిం బడ యార్కుఁడేడు న
 త్తెనయను ముద్దఁ బెట్టికొని ద్వారఁ డీయుచుఁ దండ్రీ బోలె దా
 ననుమనతల్లెల్లమున నామెకు నిష్ఠము లైనవస్తువుల
 బనిపడి తెచ్చి యిచ్చి లనపట్టివలెం గను చుండు నిచ్చలుకా. 199

ఉ. తక్కిన యట్లెద్దపినల్లందు లనాదరిణంబు నేయఁ గా
 నక్కొమిరెం దయం బెనుదు చమ్మెరిలాయీస యిందు కిందు కే
 గొక్కము న్యాయసాంఘికపరుల్ దమ కియ్యఁ గఁ జాలిచాలమిం
 బొక్కచు నెట్టికేని దినముల్ వెడలించుచు నుండె నీక్రియకా.

కీ. కాలునేతులు మోపి నేలఁబ్రాకుదు నుండ
 నొల్లె నేమో యని తత్తెల్లు
 విదైముల్ నేయుదు దిద్దెల్లె పడంగ
 నొచ్చె నేమో యని నొచ్చుకొనుదు

నగి వొప్పుఁ దప్పటమగు లిడఁ జూలంగఁ

బడు నేమొకో యని పట్టి యెత్తు

గురుకుపర్వస నచ్చి తనపైనిఁ బడు మండ

నలసె నేనో యని యక్కుఁ జేర్చు

గీ. బువ్వ దినువేళ నిందుక పొరక వారి

నెదఁ గరింబునఁ జూరుచు దెవఁ గూడు

బిడ్డతోఁ బట్టి పెండ్లుపేయి మిట్లు

కన్నవారలచిత్తముల్ గలఁల పరచు.

201

మ. అంత నొక్కదినయిన నొకదాని శీలావిహారార్థము గాఁ ద్రవ్వ
ప్రాయము ననఁ గలయెడన్వద్దనూట నొక్క జననాశ్వాసంబు బూ
న్చినపుష్పరసంబున నునిచి ధారాశవాసంబునరమ్యంబు లగు తా
మలం ద్రిప్పు మండ నొకసారిమేయం బు ను సూచి నలం బాక నని
దెవరి సారథి కవళం బ్రే శూలిన నబ్బాలిక చక్రద్వయాంతరాళంబు
నం బడిన నొక్కనైసికిండు రోయచేలాఁదలంబుఁ బట్టి యాకర్షించి
తనకిరంబుల నెత్తి యట్టియామఁ దొలంగించె నిద్దేశంబుల కల్ల సుఖ
పరిపాలనంబుఁ జేయు నేలికిసాని నంకితంబులనల నాకర్షించి
యిచ్చినయాశ్చర్యశీలుని విలంబుఁ గొనియాడ నశిక్యం బై యుండుం
దడనంతఁబం.

202

మ. పలునన్నెల్ గలపాదలల్ దొడుగుమం బల్వన్నెల్ కన్నునం

బాలు పెక్కుల్ సురెంచుచు న్నురుకచంబుల్ వేణి గా దిద్దుదుక

వలకొప్పుక రచియించుదుక వెనుకకుక నక్రంబు బ్ర వ్రేలఁగాఁ

గలయ న్నిప్పుడు వేళ కొక్కొక్కయలంకారం బిసుం బుత్తికన్.

క. హితపద్యాహారమ్ము ని

యతకాలపునిర్దరయును నర్హులపాయక

మిత మగునాటలవేసిక

జలనంబునఁ దీర్చి నొమకు జరుపుచు నుండెక.

204

చ. తొడవుల కెల్లఁ బుతొడవు తొరపువిద్య యె పూరుషాళికిం

బడఁతుల కద్ది నేరుచుట మంచి దటంచును బాల కష్ట క

ట్టిడిమెయి విద్య నేర్పుటకు డాక్టరుడేపెను దత్తిహాయఁ గా

నడరఁ గ జేసెనెఱపిజ నకవారసాని నొనర్చి నొద్దలక.

205

కా. ఆబాలామణి వారియాశ్శలకు లో నై వారికిఁజ్ఞగతి

ప్రాబల్యంబు స్వవిధిశక్తిఁ దెరఁచెఁ పం జెచ్చెఁక మారుత

ప్రాబల్యం బొనఁగూడి నానఁ జెఁకేఁపక వారిధిం బోలె వి

ద్యాబాహుశ్యము సంతరించఁ దొడఁగెక స్వల్పప్రయత్నంబునక.

ఉ. విత్తునఁ జక్కఁగా నడఁగి పృత్తిము నీ నొనఁగూడునంత మో

నెత్తినభంగి బాలమది నిమ్ముగ నెక్కిని యున్న సత్యసం

పత్తి దయానుపృత్తి యును బాడి యు సగురుబోధనంబుచే

సత్తునఁ బూని పైపయిని సాగఁ దొడఁకఁ గ్రమక్రమంబునక.

207

క. శంకర విను వివరించెద

నంకురదళ మన్నయట్టి యచ్చెలి గుణముల్

పొంకంబు గఁ బ్రకటించుట

కంకంబులు గాఁగఁగొన్ని యభినవచేష్టల్.

208

క. ఆయోష్యద్భుసుత యుపా

ధ్యాయ తనకు విద్య గఱపుననసరమందుం

జేయక చేయక యొకనాఁ

జేయెఱుంగమి నో యొనర్చె నించుకతప్పక.

209

ఉ. ఆయోడ దైనియోగమున నాత్మజనర్తన మారయస్మరీ

లూయిన నచ్చి యాయబల లోబడి యుండు నె విద్య చింతనల్

నేయు నె మీకు మాన్యోగము నేయదు గా యన నామె నయ్యుపా

ధ్యాయయుఁ జూచి నేడవినయ మ్మొనరించె నొకండు నావుడుక.

స. కరమున గుర్విమై నిమి కన్నియ యిట్ల నుఁ గాదు కాదు వి

స్మరణముఁ జెంది తమ్మ యినుమా కొనరించితిఁ దప్ప లేకు వి

స్మరణముఁ జెంది ను మ్మెరుక మాలినకార్య మటంచు సత్యసం

గఁ మతిఁ బల్కు నార లతికాతుక మందిరి బాలచేప్పక.

211

ఉ. ఆయము మీతినట్టిన్యయ మప్పులు నేయుట నింద్య మం చుపా

ధ్యాయులు బాలికామణికి నప్పట నప్పట బాల్య మాది గాఁ

బాయక చెప్పు చుండి నిరపాయము గా నడపించు చుంటచే

నా మమ యిప్పనస్తుసముపాన్దనతుష్టికి నుండు దవ్వలక.

212

ఉ. అంగట నున్న భేలనపదార్థముపై మది గల్గి నేడు నీ

గం గొని యయ్యె రొక్క మొనగూడినయప్పుడు నేను నచ్చి దీ

నిం గొని పోదు నాకు నయి నిల్చు మటంచును జేరి వేడి య

య్యంగన ద్ద్రావణము నొకప్పు డొనర్చును సత్యకీర్తియై.

213

కి. ఇచ్చ నెయిం నాలాచుని

నెచ్చం నొనరింపకొనఁ గన్తము మితిగా

నెచ్చటిచయనాంకుకఁడను

లొచ్చను చుండెను కాలవృత్తి నపు హవునుకా.

214

గి. బిడ్డసానితోడ గొకనాట నంగటం

పింకభీష్మవస్తుతిని కలెచి

చెరియ కొక్కజేటి విలుచుగోడ దగ్గర్వి

ననుచు లేచుఁ బల్పి పొసంగ మాన్పె.

215

క. మనసున మఱుకక యాసతి

తనచేకొ గొక్కచున్న తఱి మరలం గాఁ

జని యొకనాఁ డిప్పేటికఁ

గొని యమ్మిత్రమున కిచ్చెఁ గూర్చి దలిర్పకా.

216

ఉ. అమ్మ యుం దాను బండిపయి నాపణవీధికి నేగి యచ్చటం

బొమ్మల గాంచి యందు నొకపుత్తలికం గొని భేలనార్థమై

యిమ్మనఁ జేతనున్నధన మెల్ల న్యయం బయి పోయె నొక్కప

క్షిమ్మనఁ గాని రాదు గదకన్నెనొ నీభరణమ్ము నావుండుకా. 217

క. నడనమున విన్నదిన మపు

డందయింపఁ గఁ జింత జేసి యొక్కించుక యా

సుదతీమణి వెర వొడవఁ గఁ

బదచుడే తనజని కిల్లు బల్కె వెరచుదుకా.

218

క. పదియేనుదినము లన్యుల

కది యమ్మక యుంచి తేని నేఁగొని పోదుం

బిడు నని వణిజుఁ బ్రాధం

చెప్ప ననవలె యని రిల్లి జెప్పఁ గ నంతక.

219

చ. శకటము డొగ్గి యవ్వణిజుసన్నిధి కేగి యగోక్తరీతి బా

లిక నుండునం గ నారె డిమలీమనతేజము గల్గినట్టిరా

సకలకిశోరి యా టెఱిగి సమ్మతి నేయఁ గ సమ్మదించి తి

క్లీక నెఱిగించి యిరువ్వురును లీల గృహంబున కేగి రయ్యెడక.

220

శా. మాసాంబున భోగభాగమును సంప్రాపించి వేవేగ ము

క్లాసం బొప్పుఁ గఁ బ్యావీధికిని బాలారత్న మేతెంచి వి

న్యాసప్రక్రియ నున్నపుత్రికపి నర్తం జైనమూల్యంబు వి

శ్వాసం బొప్పుఁగ నిచ్చి మళ్ళె విలసత్పంచాలికాస్తయై.

221

ఐ. అట్లు మరలి నిజనినాసంబున కరుగుదు మధ్యేమార్గంబున.

222

సీ. దాండ్ర్యదేవతా శనువీలాసస్ఫూర్తి

కాటపట్టయిన దేహంబువాని

ఘనరంగుల గాఢసమాశ్లేష

విషశీకృతాత్మక డై వెలయువాని

కృతానిరంతర కెఱిననాయిత

మంజుప్రసాద సంపత్తివాని

నత్యంతదీనతా నృత్యకళారూఢి

రంగాయమాణ వక్త్రంబువాని

గీ. పరిముహూరసనాగ్ర విప్రసరసిచ్య
 మానసంచలద్వో యుగ్మబువానిఁ
 నేమొకోచెప్పుటకు నిచ్చయించువానిఁ
 గనియె నొక్కని గురుకృపాకలిత యగుచు. 223

చ. కని ఓటి కేగి యెవ్వడవు గాఢకృశీభవపంగకుండ వై
 యునికికి హేతు వేమి నను నోపనిమాపులఁ జూచుచుండఁ గాఁ
 బని యది యేమి యెద్ది యెంతొ పల్కుఁ దలంచినవానిఁ బోలుచుం
 గనఁబడెదేమి సంశయముఁ దైకొన కింత యుండెల్పు నావుడుకొ.

గీ. చిట్టితల్లెరొ నీకడఁ జెప్పు కుండ
 దాచి యే మోదు నీముఖతామరి సముఁ
 గాంచునంత నె నిను వేడు మంచు నన్ను
 బలిమిచేద్రోచె నాఁకటిబాధ మిగుల. 225

మ. అనఁ గా నెద్ది యుఁ బల్కు నోపక యె విత్తాభావచింతాకులా
 నన యై యుంట యెరింగి యాతఁడు ను దండం బమ్మ నేబోయివ
 త్తును నాదర్శి ఓప్పి పోదు గద యిందు స్నీవు చింతింప నే
 మనుచుం దా మరలెం బటచ్చరముచే నశ్రాద్ధమం బొత్తుచుకొ

క. ఆకంట నీరు విడుచుట
 నాఁకంటం దొట్రుపడుట నరయుచుఁ గరుణా
 వ్యాకులితస్వాంతముతో
 నాకొండిక నిమిష మాగు మని నగ పొదనకొ. 227

ఉ. ఆపణపీఠి కాతతరయం బమర న్మరలం గ నేగి యుక్
నాపయిఁ బ్రేమతో మరల నాల్గుదినమ్ములు బొమ్మ నుంచఁగా
నోవు దె యంచు నవ్వణిజు నొద్దిక వేడఁ గ మందహాససం
దీపితుఁడౌచు మూర్ఖమును దీసెనె నే మరలంగ నావుఁడుక. 228

క. దయ నొసఁగిన దీనంబు
న్నియ మొక్కించుక లభించు నీకు నటంచుం
గ్రయధనము బుట్టికావని
మయమునఁగొనివేగ నరిగె మరలఁ గ నటకుక. 229

కా. దీనక నీక్షుధఁ దీర్చుకొమ్మనుదుఁ దద్దీనావళిపాలనా
ధీనప్రీతి వసంతపుష్ప మపు డద్దీనాత్మ వాస్తంబునం
దీనారంబు నొసంగ నాతఁడు నమందీభూతసంమోదముం
బూసెం గప్పుల నైన నంతటిధనమ్ము న్మున్న పీక్షింపమి. 230

ఉ. ఎద్ది యొ పల్కుఁ గాఁ దివురు నే పటి యూరక నుండు నాత్మలో
నద్దెర యింతసా మ్మనుచు నచ్చెరు వందును మోదవాఢ్ధలో
గ్రద్దన మున్గి తేరు మఱి ప్రత్యయ మేగతిఁ జూపువాడ ని
మ్ముద్దియ కంచుఁ జింతిలును భోరన న్రాన్పడు నాతఁ డంతలోక.

ఎ. ఈతెరంగున నలభచరనసులాభ సంభూతవైవశ్యసమాకులితచేతస్కుం
డై కొంత దడ వెం చేని యుం బోయినచిత్తంబు గలవాఁడుం బోత
నుండి యెట్టకేలకుం బ్రతిపన్నచైతన్యం డై గద్గదకంఠంబుతో ని
ట్లనియె. 232

క. అమ్మ యీపుడమికి పై

నమ్మ మహారాజుల కేసి పైధిని మిడినె

సమ్మతి నీచేసెడుగు

ర్మమ్మన కయ్యది యు నీకు గాదు గడమ్మా.

233

చ. అని మఱి యెచ్చె యో నలుక నాయిత మోట యెటింగి చాల యా

తనిఁ గని యాపునంతుతివిధానపరాచ్చుఖి యోదు ని ట్లనెం

గొని తను మెప్పె యేని యింక గొబ్బున నాడటం గుండు మఱి వే

చను మని యందు నిల్వక వెన న్నిజమందిరసీమకుం జనెక.

234

ఉ. తల్లికి నీసమస్తము యధాస్థితి గా నెఱిగించి యమ్మ నే

మల్లము గట్టి నేయుటకు నోచక నాకరమందుఁ గల్గునా

మొల్ల నొసంగి యుంటి నిది యె గ్గొకొ ల గ్గొకొ తెల్పు మన్న నా

తల్లెరొ నీవు నేనినది త ప్పన నో చెలు లాడు నే యనక.

235

క. అమ్మ నాచేతిం గల

సొమ్ము నొసంగి పెచ్చునపుడు శుభదాశీర్వా

డమ్ముల నిడి యాడినుండు

క్రమ్మరం బరతోపితాంరంగుం డగుచుక.

236

ఉ. నీమది నెట్లు దోచు జననీ యలదీడ నచించినట్టిప

ల్కేమిటిలెక్క యందు పెచ్చియింతు మోనావుండు గాదు కాదు బా

లామణి లెస్స గా మదిఁ దలంచి నచించెది రేని బాలకుల్

ధీమహితాత్ము లధ్దులు ను దెల్పెడువాక్కులు పోవు రిత్తలై.

237

చ. అతనిపల్కు చిత్ర మై తోచుచున్నది
యేది యెట్లు లా నొ యెఱుంగ నశ మె
రాణి వాడు వేని రాజ్యంబుల
పట్టగొమ్మ పెగుచుఁ బ్రబలు మచ్చు. 238

క. ఈరీతి బీడు లెంద టా
ధారుణి నేలునపు దుందు లత్తెదుచితము
ఖ్యాతాధన మొనరింపక
కారుణ్యము నెఱవ కంట గాదు సుమమ్మా. 239

ఉ. నావుడు నేను రాణి నయినక విధియుక్తినిఁ గాక యుండినం
బావనధర్మశీలము నభంగురనూన్యతవాదముం బుధా
నేవ యు దుర్విధానవిశేషసమాదరణంబు నెప్పు డుక
నే మిక కుందు నాకు నిది నిశ్చలితవ్రత మమ్ము నమ్ము మా. 240

ఏ. ఇ ట్లలజ్ఞాంఢినావిక్టోరియాకుమారికామణి వాక్రచ్చు పలుకులకు నం
తస్సంభూతప్రభూతసమ్మద యయ్య నవ్వి క్టోరియామెరీలాయినా
రమణీరత్నంబు కూతునకు వికృతనత్వంబు శంకించి సంతోషచిహ్నం
బుల వెలిబుచ్చక యంతర్గతదీప యగు ఘటియుఁ బోలె నుండిగోష్ఠ్యం
తరంబుఁ బ్రస్తావించు చుండె నంత. 241

నీ. అరజాముప్రార్థన నంబఁచెంగట మంచి
దుగ్ధముల్ ఫలములు దోసె మెసపు
గృతమనోరథు లొట ద్రుత మనోగత లొచు
నిర్దురు ఁయ్యాళి కేగి విదప

నీడఁ ద్రొక్కెడువేళ నెఱిఁ బాఁ మాన్పుత్తి
 సలిపి యాటల వేడ్క జరిపి బాల
 పొ) ద్వింత వాలంగ భోజనకృత్యంబుఁ
 గావించి గురునితోఁ గఱచి విద్య

అ. చల్లపొన్నవేళఁ దల్లి యు విడ్డయు
 నధిగతోరుచుకయాన లాచు
 నాప్తదర్శనమున కైన వయ్యాళికి
 నైన నేగుచుందు రనుదినంబు.

242

ఉ. చల్లనివేళ నొక్కకలశంబును జేఁగొని బాల గంధసం
 పల్లలితింబు లాచు సుమభారవిప్రము లైననృత్తముల్
 ఎల్లులు నల్లికొన్నననవాటి కొ కిందుకనేపు నీరముల్
 జల్లు నొకప్పు డంగమునఁ జక్కనిస్వేదకణంబు లూరఁగఁ.

243

సీ. నీరంబు చెలు వగునీరంబుతీనల

నింపుకేళాకూళి నింపు చుండు

రోజాలవెంట శిరోజాలి చలియింప

మడమలచేఁ ద్రొక్కి మడన లెత్తుఁ

జనఁటిదోయంపుసాం పనఁటిబోదుల గ్రమ్మి

పారఁ గా వేడ్క లింపార నించు

గన్నేరులకుఁ దీరుగ న్నేరువున నీరి

దొనకు నొక్కింత సం దొనరఁ జేయుఁ

గీ. బ్రోద్దగ్రంథం గి జనయితియొద్ద నిష్ట
భోజన మొనర్చి చాది యుఁ బొత్తుకత్తై
లెలమి గూడం గ నాటల మెలగి రేయి
యామ మరుగం గ నిదురించు నంబచెంత. 244

క. మేరీలూయిసఁచెంతం
బారనెనులెసీజ ననుసాధ్యాయకడం
గారాబముతో బాలిక
వారలశిక్షావిధమున నర్తలు చుండెన్. 245

ఉ. ఆయరవిందపత్రివిమలాయతనేత్రకుఁ బంచనత్సర
ప్రాయము వచ్చునప్పు డలపారలమెం టనుపేరుగల్గునై
యాయకసభ్యు లెల్లఁ బ్రితిహోయన మర్వదివేలరూప్యముల్
దేయము లంచ విద్వేకయి తీర్పొనరించిరి రాజ్యపద్ధతిన్. 246

క. డాక్టరుడేవినుశిక్షల
విక్టోర్యాబాల స్వమతవిద్యల నెన్నో
యాత్మల భాషల నెన్ని క
రెట్టగఁ దా నభ్యసించెఁ బ్రభుతరబుద్ధిన్. 247

సీ. పిరోవుఖండమం చాది యకాలాటిను
భాషలొఁ బాండిత్యపటిమఁ గాంచె
సాహిత్యము ను భర్తృకాస్త్రముల్ గణితశా
స్త్రములు ను నిజదేశచరితములు ను

నూత్తివీర్య యును సంతసన్తనకళ

లా లేఖ్యచాపవిద్యానిరూఢి

ప్రతికాన్త్రించు బ్రహ్మతీర్థము ను గ్రీకు

భాష యిటాలియాభాష మయ్యు

గీ. జన్మనీస్సాన్మదేశభాషలు ను నాటు

నన్సరంబులలోని నన్వత్స రిమ్య

నక్రమునఁ జేరితిమిదుపులు వారెమునఁ

బోలె నహమహమికతోడఁ బొసంగఁ జొచ్చె.

248

క. నెలనెలకు గుర్వి తన్నా

తులుఁడు లియోఘాల్దినకును దోరఁపువిద్యా

విలసనముఁ దెలియఁ జేయఁగ

నలరెందదవ్వలద్ది కాతఁ డబ్బురెపడుదుక.

249

ఉ. ఇష్టులు తండ్రి తాత దివి కేగిన కాలమునందు బాల క

స్వప్తము లయ్యెదుఃఖములు బాల్యపుషేర్చిని నట్టి లుండఁ గా

నప్తమవర్షమం దిడుమ లంచుఁ గ బాత్రతఁ గాంచె నక్కటా!

కట్టము తండ్రిఁ బోలెఁ దను గాంచెడుయార్కు విడెక మహీధర్మిక.

చ. అప్పుడు.

251

ఉ. కన్నతఁ డెట్టివాఁ డొ యెఱుంగం గలపున్నెము లే ద యాతనిం

గన్నతఁ డెట్టి డయ్యె నను గాఢతరం బగుపేమ మీఱఁ గాఁ

గన్నతఁ డెట్టు లయ్యెఁ గృపఁ గాంచదు దైవము న న్నటంచు న

క్రన్నియ యెంతయుం బొగులఁ గాఁదొడఁగె న్నఖు లూరడించఁగె.

బాలామణి పెద్దతండ్రి యగునయ్యార్కు స్రుభు నిత్వముం
 బంతుల్ రచించి యిచ్చి ముదముం బొందించుచో స్వర్గయా
 బ్రహ్మోచ్చముం డైననాఁ డీడినవిభ్రాజన్మశుచ్చం బచెం
 ప్తెంచును బోలె నాత్మ కొసఁగె న్నిర్వాణసంధానమున్. 253

యముభార్య యాపెద
 యెడిలెయిడ్డరాణి తనగర్భజ యా
 నలె మఱుదికూతుం
 విప్రప్రేమ యాచుం బరంగం జూచున్. 254

పెడిలెయిడ్డరాణి తనయాత్మజ లిడ్డలు వైశంబునం
 మువుర బాయటన్ నగవు నాగుచుం జిత్తమునందుం జెల్లెలా
 మము మీఱ నీసుత యె నాసుత ను మ్మని యాత యామెరీ
 ముసఁచెంప కంచె నవిలోలతఁ గమ్మను వ్రాసి ప్రేమతోన్. 255

సరోజనేత్ర దుగ దచ్చి యు నేడులపాయ మొంచు గా
 నము నేలు చున్నయలమూడనజ్జా పరిత్యజించె మా
 దవాస మాపిదప నాల్గవిల్లెయ మొందె రాజ్యమా
 దవాస మద్దిరకనం దగు లచ్చివిలాస మేరికిన్. 256

కంతకుం దనకు రాజ్యపద మిల్లు
 కం జొచ్చుట యబ్బాల తలఁప దయ్యె
 మొద లగుబాంధవజనము లైన
 న కుండిరి మది గర్వపడునటంచు. 257

క. ఒక్కనాడు రాజప్రథాన మహామహంబు జరుగు చుండఁ దాత్కా
 లికరాక్షా యగం నెడిలెయి ముప్రభిష్ట కృతకపుత్తిక యగునయ్యలజ్జం
 ప్రసాదోరియాపాతకం దన కిరువునం జేర్చికొని వాతాయనమాన్గం
 ఒక సుందీ యుచ్చనదిప్పిక్షాయాతాయతజనంబు లబ్బాలం జూడ
 నిచ్చుగించుటం పిడింగిలెం బెజింగి పూబంతిం బోలెం దనకరద్వయంబున
 నెత్తి వాంకన్నులకుం బెనుపండున యొనర్చె నిప్పుగివి మఱియు న
 నేకధంగుల లాలించు చుండె.

258

క. కనరాజ్యపరిమ నొందంగి

నను సగుపుత్తిక లంగి ర్జ్జిషుంబుం

గొన నున్న మహాదీక్షాతుం

పినుపుక్రియ సరయు నాపె లగ జే వాగడకా.

259

మ. అనపత్యత్వము వార్ధకంబు దనకుం బ్రాప్తంబు లైయుంటచే
 దనయంతింబున రాజ్యభారమును జెందం బాల నిష్టోరియా
 కనుపొప్రాయము రానిచోఁ బ్రతినిధిక్ వ్యక్తంబు గా నిల్చి శా
 సనముం జార్జిసుతుండు వ్రాసి యునిచెక్ సంఘాతగర్భస్థలిక్.

ఉ. భావిదశాగమంబు దెలుపం దగు నించుక యంచుక దిట్టితో

భానన జేసి గుర్వి పటపత్తిమునం దొకవంశవృక్షముం

దా విలిఖించి పుస్తకమునం దగ నుంచిన బాశవేశయం

దానరగాత్రి మాచి తనయన్వయరీతి నెఱింగి యిట్లునుక్.

261

రాజ్యోగి గుర్తి వంశపుక్షపత్తమునిచ్చుట. 64.

ఉ. ఎన్నఁడు మున్నుఁ జూడ నిది యేమికతంబున నమ్మి యోగురూ
కన్నెఱిగి నీని పూడఁ దగుకాలము గాదు గదమ్మ మున్ను నా
కెన్నఁ గ రాజ్యపీఠము సమీపగతం బని తోచె చీనిచే
త న్నులినాక్షి యకా నవు నుదారగుణంబుల నొందు మయ్యెడక.

చ. శిరమునఁ దాల్చి నీ విపుడు దెప్పినయాశ్చ నటంచు పాస్తముం
గరమున వైచి నిశ్చయము గా నిది నమ్మము తొందఁ జిర్భకుల్
గరము వహించు చుండెదరు గర్వము వైభవ మబ్బె నంచు భూ
భరము వహించునో గలుగుపాధ లెఱుంగ రటంచు నొండెయుక.

ఉ. మంచిగుణంబు లెన్నఁడు ను మానను మానను మాన నమ్ము మా
యంచు వచింప గుర్చి యను నామెకు నాయెడిలెన్నునంతతం
గాంచినరాజపుత్రీకులు గానఁ గ్రమంబున భూపతిర్వ మొ
ప్పించును విధియంప్రభు వభీష్టనూసాలయందు నావుడనుక. 264

మ. అహహా! తానకవాక్యరీతియగు నే నర్హం బగుం గా ద య
మృహికారత్నము నన్ను పెచ్చలతనే మన్నించు చున్నందు క
మృహి నారమ్ముండె యేలె నేని నది యుక మన్యగ్గమం చెందు దు
ర్వవాభూభార గురుశ్రమంబునకు చూగిం బెట యుం గలెడుక.

గీ. అనుచు దావదశవాక్కి నై నయపుడు
బలుకునంతటిగుణములు గలుగునింతి
తనకు నీడు గ మ్రొక్కికి ననువుపడగ గ
గలసిమెలగి దె లక్ష్మి యక్కొనతొడి.

చ. అట నట వాణిజ్యలము లచ్చట నచ్చట శిల్పశాల ల
 చ్చట చట సుప్రసిద్ధతర చంచలములు నాత్మపుత్త్రి కా
 డటఁ బరికింపఁ జేయుచు ముదంబున నమ్మోహిలాయినాఖ్య ప
 ర్యటన మొనర్చెఁ దజ్జనప దాంతికి సంస్థితవేల్పు దేశమున్. 267

మ. యురరాక్షసీమణి వచ్చె నంచు చతిగాఢోత్కంఠ లై మేలియు
 త్వణముల్ జేసెమివారు జాలుపడపద్యంబు ల్గుమప్పించువా
 రివసీపాలన మీమె నేయుఁ జిర మం చాన్వితయోగంబుతోఁ
 బొడవం జొచ్చెడువారు నై రఁట నట దుష్కమీజను ల్సాకలన్.

ఆ. వైబుదీవి నుండి వారలు తూరుపు
 తీర మరసి యరుగుదేరువేళ
 నోడకంబ మొరఁగి యొ క్కింత పెటపెట
 యనఁగఁ గర్ణధారుఁ డరసి యంత. 269

ఉ. కూపకపాతశంకఁ గొని కూయిడుచుం దదధన్య నైన య
 ప్పాపఁ గరంబులం బొదివి పాయఁ గ డివ్వు గఁ దీసె నంతలో
 నే పడెఁ గంబ మట్ట జను లెల్లను గొల్లు మనం గ నామె క
 య్యాపడఁ బాప నావికునియాకృతి దైవము వచ్చె నే మొకొ. 270

ఆ. ఎన్న నలవి గానియిడుమను సాండర్పు
 టెప్పపాటులోనఁ దప్పఁ జేయ
 నాపు రనుచు గుండె లదర నేడ్చుచు బాల
 యాతనికిఁ గృతజ్ఞ యకాచు మ్రొక్కె. 271

ఉ. కల్లనిజంబు లేర్పరుపఁ గట్టసుఖంబుల నందఁ జేయ ను
తృప్తివిశాలనేత్రములఁ బొల్పు గ దై నము జూడ యోగ్య నా
పల్లవి మేల యంబు నని ప్రస్తుతు లచ్చటివారు సేయఁ గాఁ
దల్లియుఁ గూఁతురుం డిమదుతావునకుం జని రాత్తసౌఖ్యలై. 272

ఉ. మైమనతీదృగంచల సమంచితహావి బలాపకృష్ట చే
తోమృతకూపవిస్తృత కృపామృతసేక నిరన్యమాన భ
క్తామితసంస్మృతిప్రకృత పితామయజాల మహాభిగ్నగ్వరా
తామరసోద్భవాది వినుతప్రధితోరు చక్రత్ర సేవధీ. 273

క. అభ్రాపగానిరంతర
ద్రభేతర ఘనధీ విధానపటియ
శ్శుభ్రాంశుకోటికోటి
రభ్రాజిత శీర్షభాగ రమణీయతరా. 274

కవిరాజవిరాజితము.

శివ శివదాయకనిర్మలనామక సేవకబృందనివేశితవా
సవ సవసంహరణాతతవిక్రమ సత్త్వసమంచిత మానవబాం
ధవ ధవశాంశువిభూషితమస్తక దిర్ఘనమాత్రనిరస్తమనో
భవ భవనాశక్షిపాటవిపాటన పాటవయుక్తవిపాళకరా.

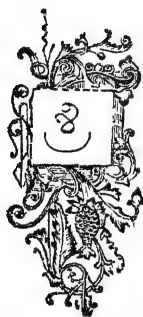
గద్యము.

ఎన మున్నెంత్త్రైదెగడి సంశపయ్యపారావారి రాకాసుధాకరరాజు
 ఎనహంకిర భుజంగరా యామాత్యపౌత్తి వారితన గోత్ర పవిత్ర
 ఎకామైకాస్తునప్రసాదరాయనరపుత్తిశ్రీమార్కండేయవర
 ప్రసాదజనిత సప్తసాష్టానధానాది విచిత్ర కవితాధారేయ
 విభజననిశ్చేయ భుజంగరాయనామధేయ
 ప్రణీతం బయినవసంతకుసుమ మను
 మహా ప్రబంధంబునందుఁ
 బ్రహ్మశాస్త్రము.
 ప్రి. ప్రి. ప్రి.

శ్రీరస్తు.
శ్రీమార్కండేయస్వామినేనమః.
వ స ం త కు సు మ ము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

మద్వాష్కజలద
శ్యామలగళరుచినిభాసు రామలదేహా
ద్దామరుచిరులితరాకా
సోమవిపులధామ సోమ సుగుప్తామా.

1

గీ. అనధరింపుము విక్టోరియానఘాటి

గఱచి యున్నట్టిబొద్దలు మెఱుంగు వెళ్లే
గుణములకు నట్లు మేనికిఁ గొమరు పెట్టె
సత్తదశసత్పురంబులజన్వనంబు.

2

నీ. కమ్మచ్చు బట్టినకనకలపుతీసల

నలఁ బెన్నురులు నిడునంపు లయ్యెఁ
గాఁకొని క్రొవ్వారుఁగింజనీటంబుల
సోబగునఁ గిన్నులు సోఁగ లయ్యె

నధిగతతోరకీతాన్ధయాన్ధి

చాడ్చిన జేహస్సోనము చినరె

దర్పణవిస్త్రచంద్రమరీచి కై నడి

మేనియం చొకవింత మెఱుంగు దోచె

గీ. నడలక నశిక్షితోదివననలనాన

గౌరవం బుప్పతిల్లె నక్కలికిమిన్న

కప్రయత్నోపనత మైనయట్టితోడవు

చెప్పుఁ జూపఁ గఁజాలక చెల్లు నించె.

క. మంజులగ్రాతికి జన్మ

న్యంజిత మై వెలసి విగతహానోపాదా

నాంజనము నేత్రయుగళిం

గంజమునం దేటికొదమ కై నడి నొప్పుకొ.

ఆ. పశితనాన మించి వెనఁ గ్రిందు మీఁదును

గనక లేనిగొప్ప నెనసికొనుచు

ప్రేగు మోయుకొలదిఁ గృశియించ రెవ్వార

లనఁ గృశించె నంత నంత నడుము.

ఉ. కుచ్చెలపానడం దొడిగి కుప్పసముల్ బిగియించి యర్జునులకొ.

ముచ్చె లమచ్చి ముద్దొలుకుమోమున జాలరు వైచి వేగులం

గచ్చులు గ్రమ్మి నిద్దపుసికం గుసుమంబులఁ గూర్చి యున్నచో

నచ్చెలువం గలీబమరునంగజుముల్కి గ నెంతు రెల్లరుకొ.

౧. ఆతీలం దనరాని మన్మథునిరాజ్యశ్రీ యొ యింగ్లాండుల
 స్త్రీలొవణ్యనవాచితార మొకొ బ్రాహ్మమానుషీహావ మో
 బాలాకారసుశీలసంపద యొ చెప్పం జూపఁ గా నిమెయం
 దేలోపఁబు నొకండుఁ గానఁబడఁ డం చెంచు దగ్గఁ వేడ్కతోక. 7

౨. అల్పవిభూషణాసుదతీయంగమచిహ్నరాతంబు లై
 పాల్పు నహించ నయ్యె శశిపూర్ణమరీచినిర స్తతారకా
 కల్పము లొచు సత్యము గఁ గౌముదియా సతిమేనికాంతి త
 త్కల్పితమోదముం జనులకన్గనవెన్నెలపుల్లు లొంచుటక. 8

౩. కఱకుక్రొవ్విరిముల్కి గాఁ బోలుఁ గా కున్న
 మృదుత్తిక్ష్ణరీతిచేఁ బొదలు నెట్లు
 కాయమొందినమాయ గాఁ బోలుఁ గా కున్నఁ
 జూచువాఁలమదుల్ దోచు నెట్లు
 కఱుగువెన్నెలముద్ద గాఁ బోలుఁ గా కున్న
 మిఱుమిట్లుగొలుపుచు మోక్షు నెట్లు
 కమ్మబంగరుబొమ్మ గాఁ బోలుఁ గా కున్న
 సమోదమును వెద జల్లు నెట్లు
 అనుచు నయ్యింతి వయ్యాళి కరుగువేళ
 గుసగుసలఁ బోదు రచ్చటికొమరుపాయ
 మమరులోకులు తత్సతి కమరలోక
 తరుణి తర మని వివరింపఁ దరమె యూహ.

ఉ. అయ్యెడ బాచికామణియస్యలు తజ్జనయిత్రిచెంతకున్
 నెయ్య మెలర్చ నచ్చి యతినిర్మలవాక్పటిమంబు మీఱఁ గా
 నొయ్యని నామె నేకతము నుండఁ గ వేడి ముఖంబుజంబులం
 దియ్యనిమండ్రిహాసరచి తేటలు గుల్కు వచించి రీగతిన్. 10

ఉ. నీవు నెఱుంగ రానికరణీయము గల్గు నె యైన మైత్రి యీ
 త్రోవకుఁ ద్రోసె మమ్ము నెఱితోవిను మింతవెడంగుపల్కు నీ
 తో విగఁరతు మిట్లు మనతోయ్యలిమైన జనించె గ్రోవ్విరిం
 దావియుఁ బోలె జన్వనము దగ్గఱవారు ప్రమోద మందఁగన్. 11

క. ఇలలో వసంతకుసుమము
 చలఁచు గ నల పొందుఁ గా దె తారుణ్యమునన్
 నలరాజు గుఱికిఁ దాచ్చిన
 బలితం బగుములికి యనఁ గ నల దే దానిన్. 12

చ. కలకల లాడుచుం జెలిమికత్తెలచెంగట వైవరస్పత్రితోఁ
 బలుకుచు నుండు ము న్నిపుడు వాతెరచెంగటివాక్య మంతలో
 నిలపుచు సంశయకులితనేత్రము లించుక నంచి యే మొకో
 తలఁపఁ దొడంగు నన్వయసుతప్తు గదా యది బాల నేమ నన్. 13

మ. తనలోఁ దా నె యొకింత నవ్వుకొని యంతం బర్వప్రదాభిరం
 బున లోలోపల చందియంబును గొనున్ మున్ బెట్టికిం దాచ్చి యుం
 చినయాబోమలపెండ్లి నేయుటలఁపుల్ జిత్తింబునం గల్గి యుం
 గొనుఁ దా నొల్లమి స్వోపయామవిధికోర్కుల్ దెల్ల మౌశంకచేన్. 14

చ. తనసరిచేడియల్ బ్రియులఁ దప్పయుఁ గూడఁ చరించు చుండఁ గాఁ
గనుకనితొప్ప వేయక యెగాదిగఁ జూచి యొకింత నేపు నె
మ్మనమున నెద్ది యో తలఁచు మాడ్కిఁగనంబడు బాల నూత్నయా
ననమున నుండుమానినులవాంఛలు లక్షణమార్త్రగమ్యముల్. 15

శా. కానక మానినప్రపంచము నుపేక్షిం గీటునం బుచ్చు కే
కానం గాఁ దగు బుద్ధియానకలూకారాదులం దుబ్బుఁ డౌ
వానికొ సద్వరు నొక్కనికొ మనసులో వాంఛక వడిం దెల్పఁ గాఁ
బూనం జాలరు సాహసంబునఁగులపోహ్నాత్మితోబాలికల్. 16

క. అన మీరు పాణిసఖు లౌ
టను దెల్పితి రింపి యుక్ వెడంగునుడు ఎనం
జను నే నాసుతభార
మ్మనయము మీయది య కా దె యాత్తకలిమిక. 17

చ. తలఁచు పరు న్వరప్రతిభుఁ డా పరియింపఁ గఁ జాలి యుండె మీ
చెలి మతిశీలవిద్యలఁ బ్రసిద్ధతఁ గాంచిన దె'ట నాపయిం
గలఁడు మద్రగ్గఱం డభిలకార్యగురంగురుఁ డౌచు వానికిం
దెలిపెద యుమ్మిదుక్తి సరణిం దగువారలఁ బుచ్చి యం చొగిక. 18

క. మేరీలూయిన యప్పుడు
వారలఁ దగురీతి ననిచి పరమాత్మండు
ధీరుండు ధీమంతుండు నౌ
బారకొస్తాక్కారుఁ బిలచి ఎలిక ని దెల్లక. 19

మహాస్థంభ.

అనుజన్మం బోలె చచ్చి పరమందురు గదా వ్రాస్తూకారుణ్య తామన్
ఘనకార్యసంఘచింతా కలనచతురమం గాన యుష్మస్సమానుక
మచవిష్టోర్యాధూన్ మణికనుగుణసం బంధ మొప్పక లియోఘా
ల్లు సుమీ రేవదన్లు లుసవిశమతు బూని చింతింపు చన్నక.

౯. అట్లు కాక యరును నాతడు స్థైర్యంబు

పురవరం నీకును పరలి యవు డె

యరునపల్కు తెల్ల నాలియోఘాల్లున

కెటుంగె శెప్ప నాతడ డిట్ట లనియె.

21

౧౦. మిత్రమ యిత యేల నిను మీతినవాడ నె మంగళార్థసం

ధాత్రాధికారమందు సంతతంబును మత్స్వసకుంపలంపం ద

త్పుత్రికి నైన నీయెడలఁ బూనెద నించుక నే సహాయతా

మాత్రము గాన నెంచకుము మామకవాక్యము నే ధ్రువంబుగక.

౧౧. ప్రద్యోతమానవై శబ్దధీనంపన్ని

పద్యాయమానస ద్విద్యవాండు

దైర్యసత్వోదార్య శౌర్యాదిసగ్గుణ

ధుర్యతాబంధుర చర్యవాండు

చక్కలవొర నెక్కసక్క మా డెడుమోము

తెక్కు మిక్కిలి యుఁ బెక్కువాండు

కి మృగం గూడక సమ్మద మిడు గార

౧ మొప్పునాభిజా త్యమ్మువాండు

ఆ. లాఁత్రీ గానివాఁ డెలగ్దాండ్రినాచాల
 కీడు గానివాఁడు మూఁడునెలల
 ఒక్కగుణములందుఁ దత్తుల్యుఁ డగువాఁడు
 పూని చెప్పఁ జెట్టి లేనివాఁడు. 23

ఆ. అస్మద్గ్రజన్ముఁ డైనట్టికోబర్లు
 సుతులలో ద్వితీయుఁ డతివినముగ్రిఁ
 డధికగుణులచెంత నాల్పర్లు నా నొప్పు
 నతఁడు బాలఁ గూర్చ నర్హుఁ డగును. 24

చ. అతఁ డుదయించునాఁ డుదయ మందినయీతల పంతు కంఠికుక్ష
 సతతము వానితోఁ బెఱుంగ సాఁగుచు నుండుట వానివిద్యకై
 జతనము లెన్ని యేని యును సల్పుచుఁ బాయక సర్వభంగులం
 దతివకుఁ దుల్యరూపుఁ డగునట్టిలఁ జేయుచు నుంటి నాదటక. 25

క. ఇప్పని బాలపిత్తవుల
 కొప్పిదముం గాఁచి కాక యుండిన నాకుం
 దప్ప దని తోచు చైవము
 త్రిప్పుల నెఱుంగుదు మె యెట్టిరీతి వొ తలఁపక 26

ఉ. కావున నింతవట్టు మదిఁ గల్గినయట్టితలంపుఁ జెప్పితిక
 భావుక కార్యసంఘటనపాటవధుర్యతచే గర్భ మా
 తానకచిత్తస్పృత్తి కెటు దాఁకుచు నుండె వినంగఁ గోరెదక
 నావుఁడు సం స్థితంబు నదనంబునఁ దోపఁగ నాతఁ డి ట్లనుక. 27

౧౬. నానావిద్యైత్యైత్యుకనన్ గొరెడు గాక నీయభి
 - - - - - కృష్ణాకృతికి బాల్పడు నే యది యట్లే యకా గదా
 - - - - - యుద్వజ్జీనిఁ దుల్యనయకపలరూపశీలురం
 - - - - - యాచురంగ నిది సిద్ధిమ కా బాడకట్టు చుండెనున్.

౧౭. - - - - - ముచ్చెము కాంతి జనించి షఢావరుల్ మదుల్
 - - - - - మూలమున గాబులు యున్ మనవానిలో నిరా
 - - - - - ప్తిని సొనంగూర్చె మయుక్తి లభించె నేని మం
 - - - - - ముచ్చెముచ్చెనికీ గల్గి దొకించుక యంతరాయమున్. 29

౧౮. - - - - - లొండొరుల నొందిన జాలు దదుత్తరార్థము
 - - - - - నే విమలభానువ రీచులు సాగి సాగ కా
 - - - - - గానబడం గుముదాకరయులక
 - - - - - స్వకాసము జనించుట సిద్ధము కా దె మిత్రమా. 30

౧౯. - - - - - యాలియోఫాల్డు దనయగ్రజం డైన కోబ
 - - - - - కీప్తాంతలు సవిస్తరంబు గా విన జేసి రహస్యం బన్యగ
 - - - - - గా కుండి నియమించుకొని యాతని ప్రథమాపత్యం బైనయె
 - - - - - ప్తితోచు ద్వితీయతమాజం డగు నాల్పర్థతోడను బంధు దిద్దు
 - - - - - నెన్నించు నగరంబున కరుగం బనిచె నంత. 31

౨౦. - - - - - నర్తవాహనములం గోబర్హతీర డాసు
 - - - - - బప్పుడు వెంట రా నెడ నెడ నిష్కాంతివై నిల్చుచు
 - - - - - ముందరస్పరిద్దరిపని వేశంతసంపేక్షతో
 - - - - - మతుల మోదింపం జనెం గ్రక్కునన్. 32

మ. పని యామువ్వరుఁ గాంచి రిగ్రమున నుత్సాహంబు సంధిల్ల భూ
 పనితారత్వభూషణాయితలన ద్వస్తాన్వనశీక్రికముకొ
 ననవాఁడీచరవాచపోతవిచల ద్వాసంతికానికము
 న్నినదాత్తాకముఁ బూర్ణప్రవేకమును గెన్పింపన్సమాఖ్యాకముకొ.

ఉ. ముచ్చట. దెబ్బచుం జరులు మూఁగి బడిం బడిఁ దమ్ముఁ జూడఁగా
 నచ్చట వాహనంబు డిగి యంతిపురమ్ముర కేగి వేడ్కతోఁ
 దెచ్చినయట్టిమేలియును దీభనదగ్ధము లాదరంబుతో
 నిచ్చెను మేనగోడ లతిహృచ్చగతిం జరుదెంచి యంగుకొకొ. 34

క. క్షేమానుయోగకలనలు
 ప్రేమావిర్భాస విస్తరితవాక్కులు ను
 ద్దామసుఖిదుఃఖిగోష్ఠులు
 నామెరిబూయినకు జరిగె నగ్రజుతోడకొ. 35

మ. అలయొడ్వర్ణమహీశునాప్యజకు నయ్యాల్పప్రకం గ్రొత్తమా
 పుల నభ్యస్తవిలాసనన్యకుతు కాభోగప్రచారంబు లై
 తోలుదొల్తం జెలఁగెం బరస్పరము నందు న్నాథవారింభవే
 శ లతాభూజములం బరస్పరము రోలంబార్థకంబుల్వలెకొ. 36

సీ. తమవారుగాంతు రక్ష దలఁపునఁ గడకడల్
 వింత గా నరయుదుఁ గొంతసేపు
 ఇరువురిమాపులు నెదు రొ నొకొ యని
 కొంకుదుఁ గొంకునుఁ గొంత సేపు

- - - - - వాచుం చెడిచిగా పొడిసెమి
 గొల్లన దాంటుమం గొంతసేపు
 - - - - - అనికెమి నెలమునం
 గోడుకక నిలుచుమం గొంతసేపు
 - - - - - క్రిచ్చిచ్చల గొంతసేపు
 - - - - - గొంతసేపు
 - - - - - ను చిచ్చరము నెలమి
 - - - - - వరసి రపుడు.

37

౧. - - - - - వారి యిరువ్వి
 - - - - - మిలు చుచువారి యీక్షణము తె తా
 - - - - - అని ముదిమున
 - - - - - జేసి యెన్నిరి సకీయల్.

38

౨. - - - - - సన్మోన్యంబుం
 - - - - - ను దిద్దెల్లనని
 - - - - - చచ్చరి
 - - - - - మెదసాంధ్రము లయ్యెన్.

39

౩. - - - - - జూపుల
 - - - - - నొండొరులందుం
 - - - - - జేసె మ
 - - - - - నోక హామనకున్.

40

కా. ఆరామామణి మాతులాశ్మజునితో నాహ్లాపసంధాయవా
 గారంభంబున బ్రాహ్మ పుష్పచురు బాహ్యశీవిసోద్ధాన్ మై
 యారామంబున కేగి యాతతమపవ్యాక్ష్ణిగీతంబులకై
 నారీయుక్తము లొచు దేండ్ల మధు వానం జూచి యగ్గించుచుకై.

ఉ. అంకిలిమాట లాపించు నిరంకుశతకై నచియింప దాతనికై
 నంకరమాపుల జూచు ననివారిచ్చప్పులం జూడ దిచ్చమై
 గొంతుచు దోడ నేగు నవికుయగతిం జన నోప దీగతికై
 శంకలు గల్గుంగా దె మదినింపము వేటుగ నున్నవారికై. 42

మ ఇటు లామేనమంది యింతయు ను దా మెన్నంగ రానట్టియ
 పుటియాహుంసాక్షి మన్మథుడ డె తప్పుకై వేటు లే కుండ గా
 యటముప్పించక చక్కగా నిజమనోభోజంబులం డాచి రిం
 తిటిలో ముప్పదివాసరంబు లకిగకై ప్రాస్వంబు లై తోచుచుకై.

క. తత్రత్యు లలరం గం బితా
 పుత్రత్రితయంబు రాజపూజావిధికిం
 బాత్ర మైవాసరదశ
 కత్రయ ముప్పరమునందు గడపె స్వేద్యకై. 44

కా. తోయంపుంజను లాశ్మ బెంగం గొన వైదోడుం దదీయాశ్మజం
 బాయం జాలక యెట్టకేలకును సంపాప్తప్రయాణోద్యమం
 డై యింధాండుసమాఖ్యరాప్తమున మే లై దర్శనీయంబు లా
 నాయాదేశము లెల్లం జూచుచు నపత్యద్వంద్వసంయుక్తుడై. 45

క. అలు నలు గోడగ్రుక్క భుం

డటనశ్రమ మారఁ దిచ్చదాలోకము

త్కటమోషి మందుచు న్నిజ

పుటగ్నేదనమునకు సౌఖ్యమునఁ జరుడెంచెన్.

46

చ. ప్రియుఁ డటు లేగు టాది గ విభీతమృగేచ్ఛ శ యంత కంతకా

శయ మొకవింతగాఁ బొగుల సాగుచు లొంగక యెన్న రానివి

స్థియ మొడివించుచుండుట వెమర్చి మొనర్చి యుఁ దన్నిమిత్తని

శ్చయ మొనరింపఁ గొంతనడిఁ జాలక యుండెను బాల గావునన్.

ఉ. ముక్కు మొగం బెఱుంగని యపూర్వపుమానిసి బంధు నంచుఁ దా

నొక్కఁడు గొన్నినా శ్శిచటచుండి తనంతట నేగెఁ దాను నా

చక్కటివార్త యుం దలఁపఁ జాలు నొ లే దొకొ యట్టివానికై

యిక్కరణిం దపించెద న టేనిను నే మన మూఢచిత్తమా. 48

ఉ. పుట్టిననాటఁ గోలె క్షణము న్నను క్షిడక సర్వభంగి నేఁ

బెట్టినత్రోవల న్నడతు వే యటు లుండి యు నిప్పు డొక్క రా

పట్టినఁ గూడ నాకు వశవర్తివి గాక చరించు చుండ నీ

కెట్టివివేక మింత నెగు లేటికిఁ జెందెను మూఢచిత్తమా. 49

చ. అని యిటు తెన్నుచుం దమక మాపఁ గఁ జాలక లోనిచింత లో

నన యడఁగించుచున్ హితజనంబున కైనను దెప్పలేక నె

ట్టనఁ బరకార్యచింతలయెడన్ నడపించుచు ధైర్యమాఁది య

వ్వనరుహసేత్ర యుం గలతఁబాటుమనంబును నిల్పి నేర్వనన్. 50

ఉ. వత్సర మ్మిట్ట లేగ మునిపానకవారిచంద్రసంఖ్యసం
వత్సరమందుఁ బంచమపుమాసమునం దెరుజారి నాడు త
ద్వత్స్రకు నాఱుమూడులగు వర్షము లేగఁగ భూరభూతి జ
న్మోత్సన మయ్యె నాదిమదిన్మోసముం దల మీఱునీతిచేక. 51

శీ. సంగీతభంగీకరంగీభవన్నలై
రంగీకృతోరుగేహునింబు
ధాటికనచ్చిత్రశాటికరంభిత
ఘోటికలావశృంగాటకంబు
కాంతాననిరుద్ధతాంతానశీసమా
క్రాంతానరోహితాంతకంబు
పారానతచ్ఛదాకారానూహప
ధారానలీధాంతసారవధము

గీ. భూరిపటహాదినాదవిస్తారదూర
నిరసితోపాంతవారాశినిస్వనంబు
నఖిలజనకర్తృనయనమోదానూంబు
నయ్యెఁ దజ్జననానమహామూంబు. 52

క. వెల్లి యగుమోదరసమునఁ
దల్లి యలర నవుడు ముద్దుతనయకు నొసఁగెక
విల్లియ మిరువదినులు
ముల్లియ వెల వెట్టిగానములనరపేటిక. 53

- ఉ. లండమకేలు నప్పు సకల్యహానివేళము ల్సభా
మందలబిల్విపాక సమాజము లెల్లను మూయఁ బంచి మే
ల్పించె యకాట విందు రెడఁబడఁ మై తెగి రా జొనర్చె ను
చ్చండఁ రాజదాళిక కరఁఖ్యము గా నరుడెంచె గానుకల్.
- స. ఇట్ల మృహోన్మనంబు నిశ్చలజనమనోహ్లా డంధాయకం బయి
గ నాపయిమాసంబగు జూనున వింశతినినిశానసానంబున హూ
తాచార్యప్రథాపం దగుకాంటరుచేరీ సమాఖ్యండు ను కానింఘ
నాఁ బరంగు నొక్కప్రభుముఖ్యండు ను బ్రసుప్తజనం బయి
త్కాలికసరోజాకరంబు ననుకరించు చున్న కెన్నింట్లను నగరం
ప్రవేశించి రాజధానినద్వారంబుకడఁ గుంటునినాసంబుఁ జేసి యు
వాటంబుం డట్టి యుం దపానసాని ప్తనయిత్తున్మనితాను కారిగఁ
భాగంబుల హెచ్చరించి యెట్టికేలకుం జేజీవ్విప్ర ప్రథాన దా
వైనవార్యాంగంబునకుం జని రాజకార్యానశ్శక్త్యంబున
యెఱింగించి బాలాహణిం దప్పరిచారికచే విగతనిద్రం గావించిన.
- చ. అరవిరికొప్పు పృథ్విమున నాడఁ గి రేయి గురించినట్టియం
బరము లొకింతి క్రొంచిటును వాయ వారాత్ప్రతిబిద్ధ యకాట :
దిరతరశాక్షియుగ్మ మెఱ తామర రెకులఁ గేరడింప న
ద్వారకొలఁపుంగుమారిక యుం దొందఱపాటున నేగుడెంచినన్.
- గీ. చూచి లక్ష్మీవిలాససం సూచిలక్ష
ణముల నొప్పాటుత ద్వదనంబు సపది
వికసితాంభోరుహమునకు విందునేయ
నలరి పల్కిరి ప్రస్తుత న్యంజకముగ.

ఉ. రా జపరావనీగ్ర శిఖరంబునఁ గాలనిబద్ధుఁడౌచు స
 జ్జేజము వాసి వ్రాలెఁ బరి దీపితిసర్వదెగంతరాళ మై
 రాజిలుభానుమూర్తి తిమి రంబుల నెల్ల నడంగఁ ద్రొక్కి యు
 ర్వీజనమానసంబు లల రించుదుఁ బూర్వనగంబు నెక్కెగుఱు. 58

క. కుముదాకర మివ్వేళం
 బ్రహ్మదమును బాసి నిద్దుర న్మూర్తి ల్లెక్క
 సముదితవికాసవిలస
 త్కమల యగుదు నెల్లయెడలఁ గమలిని యొప్పుక. 59

క. పరిణామజీర్ణ మగుచుం
 జరమదశం జెందె రాత్రి సమయం బి డె వా
 సరలక్ష్మి యలరు నిఁక ని
 ద్దురఁ జెందఁగఁ దగు నె నీకుఁ దోయజనదనా. 60

చ. ఇక్కరణి వక్కాణిందు నెడ నక్కాంతామణి నిజమానసంబు నిరు
 పాయలు గాఁ జేసి యొక్కటం . డిచ్చించనంబు లాలింపుమ నొక్క
 ట నిట్లని విత్కించె. 61

ఉ. ఈనికవేళ పీఠ లిటకేగుట యేమి ప్రసూప్త సైనినక
 బూనిక రాజకార్యభరముక వినుపింపఁ గ లేపు లేమి యా
 వై నిటు ప్రస్తుతార్థమును బల్కుక యీపెరవ్రోస యేమి యె
 ద్దాని వినం గ నుంటి నొకదా మది పల్లవ మందె నీయెడక. 62

౧. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోక్తిసంసూచనల్
 ౨. మునుపై చెడుతెలుగుల్ దీనత్వ మిం దేటికిం
 ౩. మునుపై చెడుతెలుగుల్ గుత్తర్కం బంచు దిత్తద్వందో
 ౪. మునుపై చెడుతెలుగుల్ యాధీమంతులుక వెండియుక. 63

౧. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక
 ౨. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక
 ౩. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక
 ౪. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక. 64

౧. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక
 ౨. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక
 ౩. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక
 ౪. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక.

౧. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక
 ౨. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక
 ౩. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక
 ౪. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక. 66

౧. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక
 ౨. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక
 ౩. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక
 ౪. కృష్ణ - కృష్ణములుక హర్షోదారసంస్తుత్య నిక. 67

ఉ. నావుడను బాలికామణి యనంతవిపాదనిమగ్నచిత్తమై
 ధైర్యము నీకు నింతయు దప్పె నె నాపయిఁ బొరుషోజ్జితుల్
 భూనా నక్షిమల్ జనక మఃఖ్యులు న న్నెడఁ బాసి రీభరం
 జేవిధి నోర్చుదాన నను నెవ్వరు జూతురు గారణంబునక. 68

ఉ. సర్వధునిఁ తొనకు జ్యాయసులుం జనకుండు నల్వరుం
 బూర్వుల సన్నిధానమును బొందుచు బాలిక వైననాపయిక
 దుర్వృత్త భూమిభారమును ద్రోసిరి ధీనిభరింప నెట్లు గా
 నోర్వఁ గఁ జాలుదాన సిరి కుబ్బుట కేవలమౌఘ్య మే కదా. 69

కా. వేలుక లక్షిలు కోలులుండు జనులుర్విక వారివాచాకళిం
 బాలింపక సదసద్వివేకములు నేయక ధర్మమార్గమృగం
 బాలింపం దగును త్తరంబులను ధీర్పం గానూస్యాస్యై ధై
 మేలాను త్తరవాదిగా నలయు భూమిపాలనం బల్పమే. 70

ఆ. ఆడుదానఁ బ్రియనయస్యలతోఁ గూడి
 యాడుదానఁ గాని ప్రీతఁ గాను
 నేల నేల నన్ను నేల తా నియమించె
 ధైవ మొక్కయింత దలఁప దొక్కొ. 71

చ. అనునుడివెంబడిక సముది తాత్రభరంబు గళాంతరంబునం
 ద నిలిపి గిద్దదస్వర సమాకులితాక్షిర యాచు ధైర్యముం
 గొని గురునర్య ధైవ మను కూలతఁ బూని సహాయుఁ డౌచు నీ
 ఘనభరముకొ నహించునది గ ననుఁ గూర్చి నుతించు నావుడుక.

౧౦. అట్లు వెళ్లి కిర సారసయుక్తము దోయిలిందుచున్
 త్వర రాముని హుని చాచెడు సర్వజగన్నిదానమా
 ౧౧. అట్లు వెళ్లి కిర మానోన్మదమాన్మత్తి యై
 ౧౨. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా. 73

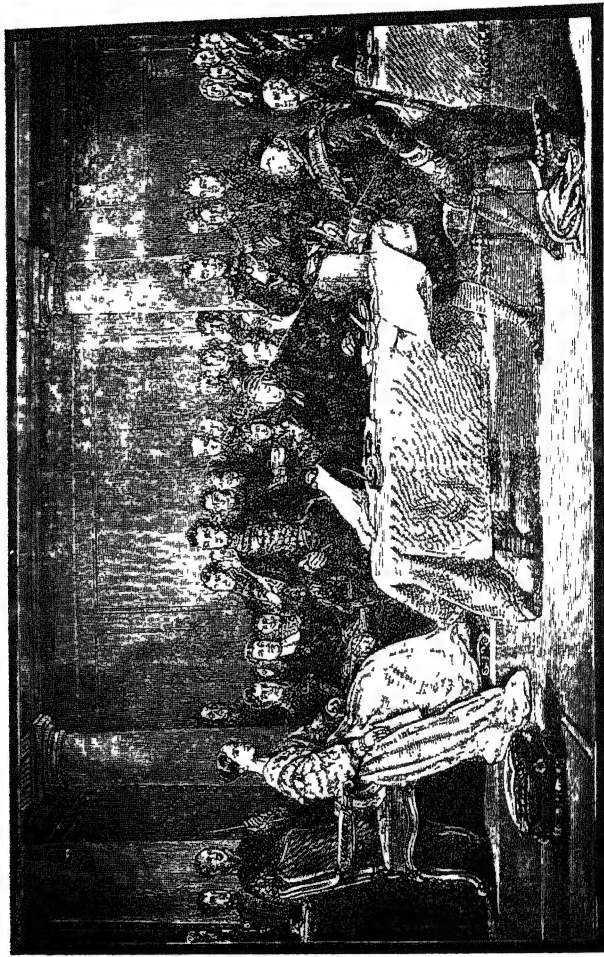
౧౩. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా
 ౧౪. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా
 ౧౫. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా
 ౧౬. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా. 74

౧౭. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా
 ౧౮. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా
 ౧౯. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా
 ౨౦. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా. 75

౨౧. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా
 ౨౨. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా
 ౨౩. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా
 ౨౪. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా. 76

౨౫. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా. 77

౨౬. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా
 ౨౭. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా
 ౨౮. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా
 ౨౯. అట్లు వెళ్లి కిర కమండకృపామతిర దోడు సేయుమా. 78

రాజీగారి మొదటిసభ, కెన్సింగ్టన్, 21 జూను 1837. 87.

శా. నీకు న్నామయిఁ గల్గునత్సలతచే నేఁ బూనితిం జెప్పఁ గా
 నేకాలంబున నెట్టిదుఃఖము నుండు బేమానవుం డెట్లు గా
 నేకర్కంబునఁ జెందుఁ గా నగు నొ య క్లే పాఁగెడుం డీనికై
 శోకం బందఁ గ నేల మాన్పుటకు నీకుం డైనఁ దా నీకుండే. 79

గీ. కాన నామాట యొకపెద్ద గాఁ గ నెంచి
 నందురుట ఏడు మని చేతు నందనంబు
 లనుచు లీళియించి యాలేఖ మునకుఁ బయిని
 నెదెలెయిడురాణిగారి కం చింతి వ్రాసె. 80

ఉ. వ్రాసినఁ మూర్ఖరాక్షి కని వ్రాచుఁ దగుం బయినామ మంచు విం
 దౌనఖి యోర్తు నల్కు విని యామెకుఁ గల్గినమార్పు మున్ను గాఁ
 జేసెడుదాన నే యనుదుఁ జేసితిఁ గాక యెటుంగ కుంటఁ గా
 దాసతి తా నెటుంగ దొకొ యంతటిలోపల బేల నాదు నే. 81

క. అని పల్కి పుచ్చె నక్లే
 ననితారత్నము పితృవ్యసనికకుఁ గిమ్మక
 ఘనము లగుత్తగ్గ నంబులు
 కొనియాడం దగి వె కొటికొటివిప్పములకె. 82

చ. పెడినంతరం బానారీలఁ మంబు నిజబసనీసన్నిధిం దత్కాలోచితంబు
 లగునూహాప్రసవసంధికవాచోయుక్తలం బ్రౌద్ధఁ గడపు చుండునంత.
 మ. ముద మొప్పార నమాత్యముఖ్యుఁ డగుమెల్లొరన్నమాఖ్యుండు తొ
 మ్మిదిమహాగంటలవేళ నచ్చటికి నెమ్మి న్నచ్చి నేఁ డెప్పుడం
 బదునొక్కండఁగంట నాంతరసభాప్రారంభ మకాఁ గాన సం
 పదలంకారంబు పొదు సభ్యసనస్కృతి జెవిం గూర్చు నా. 84

ఉ. అస్యపి వింశ మాకడినయట్లు గె సభ్యులయందు నొక్కడమొక
గుఱ్ఱున నూర్పు నైన నిడఁ గూడక యుండెఁ దదీయసేత్రముల్
శైవులు మోడ్చ కే యఱిమిటి న్నరరాజరమానమాప్తుతిం
డప్పుఁ గె నర్యకాచ్యవిరెడ్డైతి యుండె మహాత్మలాకృతిక. 88

మ. ఎనరాశిప్రభమానధీరు లగు కంబర్లందుసస్సెక్కు నాఁ
జయపాఠిలో పినరంధ్రు లిర్వు రెదు రై సంభావ్యుల జూపఁ గా
నిరయానమముఖాల్ల యాచు సభకు నివచ్చేసి రాజార్హిపీ
రినిఁ గూర్చుండి నచించెఁ జైవ్రీకఃకంఠీశైవ్రవాక్యంబులక. 89

శా. ఓసాఘానములారి మామకపితృవృత్తం జేతునర్థంబులక
వానిక రాష్ట్రము నేలి భూమితలముం బాయం దదుచ్చాస్త్రో
సీచర్వాచనిశాం మొక్కమొగిఁ గా నీచిన్నపాయంబునక
మోసెక నాపరు డీని నేతెఱుఁగునం బూనక సమగ్ధాత్మనో. 90

ఉ. ఇంతకుఁ దెచ్చినట్టివిధి యేమఱి యుండు నె డీనిఁ మూనఁ గా
నింతబలంబు నా కొసఁగఁ డే సకలానుభవంబు గల్గుధీ
మంతులు శాస్త్రస్పృహలు ను మాన్యనయస్కులు నైనవార లే
పొంతఁ జరింతు రట్టిగుణపూర్ణపథంబును నాకుఁ జూపఁడే. 91

ఉ. నామది ధర్మమార్గపరిణాహవిశేషవిచారముం బ్రజా
క్షేమవిధానయోగపరిచింతి యుం దోడ్పడి చుల్కుఁ జేయ వే
యిమహనీయధార మని యెంచుచు నాస విహింతుఁ గాక యు
ద్ధామభరంబు నేఁ దలఁచి తద్ద యుఁ గ్రుంగక యుండ నేర్తు నే. 92

వసంతకుసుమము.

భవాపివృత్తలయ్యెడనుక
 మును కృత్రిమము రక్తి భవప్రభుతంబు తా
 మును మది పుణ పాండక విశ్వసించెడు
 మును కృత్రిమము కృత్రిమము బెంచెదన్. 93

మనుమల గుండు గుండు న్నుండు బ్రహ్మసంఘము
 మనుమల గుండు గుండు న్నుండు బ్రహ్మసంఘము
 మనుమల గుండు గుండు న్నుండు బ్రహ్మసంఘము
 మనుమల గుండు గుండు న్నుండు బ్రహ్మసంఘము. 94

మనోక మనోక మనోక మనోక మనోక
 మనోక మనోక మనోక మనోక మనోక
 మనోక మనోక మనోక మనోక మనోక
 మనోక మనోక మనోక మనోక మనోక. 95

మనోక మనోక మనోక మనోక మనోక
 మనోక మనోక మనోక మనోక మనోక
 మనోక మనోక మనోక మనోక మనోక
 మనోక మనోక మనోక మనోక మనోక. 96

మనోక మనోక మనోక మనోక మనోక
 మనోక మనోక మనోక మనోక మనోక
 మనోక మనోక మనోక మనోక మనోక
 మనోక మనోక మనోక మనోక మనోక. 97

శ్రీ విష్ణోరీయారాజి. రాజ్యప్రాప్త్యుపమునాటి యుదయము. 91.

ఉ. ఆజననంబు గా ననుపమాతృసద్గుణరాజిసంపదఁ

రాజముఁగీలలామ మయి రాజిలుమ న్నరరాజ్యసంపదఁ

రాజలలామ మై యిపుడు రాజిలి సర్వకళావిఘాతచే

దేజయు మిందుఁజే వెలుగుతీరు నహించెను నిందుఁజేతున్. 94

క. శ్రీపీఠ ముజ్జగించుచు

నాపినతల్లడులను గౌరవాదరభరమున్

దీపింప ముద్దుగొని జన

నీపరసరమునకి నేగ నిశ్చలమలి యై.

99

ఐ. ఇట్లాదినంబు నసేనరాశ్శీలాభ సంతుష్టజనం బై యపూర్వప్రక్రియం
జరిగిన మఱునాడు సకలమానసమానస సంతాయమానం బైన రా
జ్యప్రాప్త్యైకంబు నరీన్ద్రామానకిన్న రీ పరీపాటీ దూరీకరణప
టనారీజనసమాకాంత చత్వరంబు ను చటులతరనటనపటుఘో
టక ఖురపుట పటస్థాన పటస్థాన పటసతాత్కారసమున్వృంభిత
ఘంటాపథంబు ను నుత్పన్నదిమ్మియోసమాయాచ మయజ ఎస్తతాశస్వా
నప్రతిస్వన గుణైలనంద్రశాలాశరంబు ను మహారా సమాగమ స
మయాసమగౌరవ ప్రవోధితక శతస్మికా శత రాంకారనిర్ఘోషబధిరీ
కృత దిగంతానంబునంతానంబు ను చతికౌతుకితివితత జనవిస్తార్య
మాణ జయజయారావ సమాకాంతనిదాంతరంబు ను సంఘామాత్ర
ప్రకటికృత చరస్పరాభిపా)యవిశేషంబు న నిఖిలగేహోపాంత నిర్మ
తసాంద్రరేత పతాకాసు విఘాననసంభూతప్రభూతి చలచటా
రావ సంపూరిత వ్యోమాంగిణంబు ను నైప్రవ ర్తల్లి మండె. 100

క. అయ్యెడ భూతలరజముల్

వెయ్యలులు నడచునట్టివిధి సయారె

చయ్యునఁ దై కెగయఁగ లే

నయ్యె స్వహుసాంప్రమానవారోపమునకా.

101

కా. ఉర్వీమండనలండనాభ్యుపురమం దుభయంగసౌధ్ధలా

ఖర్వాగాంవిరద్ద కాదు లరయం గా నిట్టకామృచ్ఛిలా

వార్వాదిప్రతిపత్తి లేక యతిచిత్రిం దైనశిల్పక్రియా

నిర్వాసించున మాననజముచే నిర్మించి రో నాఁ పగెకా.

102

మ. విలియంభూపతి యుర్విఁ బాయుట యు నవ్వెల్లోరగూబాబుని

నివలసద్రాజ్యరమాపదం విడుట యు నివ్వఖ్యంబు పానబు గా

వెలియం జాటఁ గఁ జేసి యెల్ల యెడఁ బుట్టెతో బిశ్రప్రకృతి

గలయాచారము లాచరించిరి మహీకాంక్షసహనాదిపత్.

103

ఐ. తదనంతరంబున.

104

క. అట్టియెడకా ధైర్యంబున

దొట్టినకన్నీరుఁ దొలఁగఁ దోయద నెడఁబం

బట్టికొని తల్లి యుం డెను

పట్టినకుకా రాణి యేగెఁ బట్టువేగమునకా.

105

ఉ. ఏగి సరోజదీర్ఘ మగునీక్షణయుగ్మమునందు నశుపుల్

దోఁగఁచుఁ జెక్కుటన్దములఁ దొట్టుచుఁ గ్రొంచెళు కమ్మడింపఁ గా

నేగతి నాగుదాన జవనీ మహిభారి మచింతిలంబు గాఁ

దీగపయికా మహాఫలముతీరున మోసెను జిన్ననాడనకా.

106

ఉ. అస్తుగువం గనుంగొని తదంబ వచించు దురాపరాజ్యభో
గమ్ము లభింప మోదమును గాంచెడుపట్ల దురంతతాపముల్
గ్రమ్మినపోత్తై నిప్పగిది గన్నుల నశ్రుజలంబు నించె దే
మమ్మ యడైర్య మిట్లు తగు నమ్మ శుభంబగునమ్మ నావుడుకా.

సీ. శరరాజ్యపీఠమం దుపవిశింపఁ గ నేమి
భుజపీఠి మేదినిఁ బూన వలయు
నిష్టభోజనములఁ దుష్టిఁ బొందఁ గ నేమి
జనులయాకలి పెట్టుకొనఁ గ వలయు
భ్రత్యోపచారాదికృత్య మొందఁ గ నేమి
పెఱవారికృత్యము త్నైఱప వలయు
భూరిభోగంబులఁ బొల్పొందఁ గా నేమి
పరులయిక్కట్లకు పెగువ వలయు

గీ. నితిరమానవు లెన నాత్మైకదేహు
లఖిలలోకైకవిగ్రహు లననిపతులు
కానభూపాలనం బతికప్పరయ్యి
మిదిసుఖం బని యెంచుట యెఱుక లేమి.

108

గీ. రెండుకన్నులు మోడ్చుచు నిండునిద్రఁ
జేంద వలవగు బహుకార్యచింతనమునఁ
గడుపు నిండారునంతటికుడుపు సొరదు
రాజ్యసంపద యన సుఖభోజ్య మగు నె.

109

ఉ. కల్లు నిజము నేర్చుచుకార్చుచున బ్రతినాదిచిత్తమం
 దల్లున జొచ్చి వానిపుడయం బత్తివైపుణి మీఱఁ గాంచుదుం
 దల్లుము నేసి నాయుమునఁ దీర్చెడుతేఱఁ జఖిలేప్పుఁ జొ నె యో
 చ్చెల్ల తదన్యమానవును స్నిధి నెఱ్ఱెడఁ జూచ నమ్మఁగా. 110

ఉ. నా మెరిలాయినాఖ్య హాసంబున నొప్పెడుకిన్నుదోయిచే
 నామెను జూచి యింతదిగు లండు గ నేటికి నిట్టిచింత యే
 నీమహానీయగౌరవము నిల్పెడు నీశ్వరుఁ డుం గృపాప్రిచే
 నోమెడు నంచు ముద్దుఁ గొనె నొప్పుగుచ్చెక్కిలి వేళ౯ నంటుచుకా.

మ. నరపాలత్వము నీగతిం గొనియోనానీశిరోరత్నముకా
 నరపాలుం డన నచ్చ నో మఱి యు నెన్నన్సర్వభూపాలకే
 ఖరరత్నం బన నచ్చ నో యటపయిం గాన్పించ ద్దృఢాఖ్య గో
 చర మైన నృతి యెంతనామమునకుం జాలు స్వీకర్తృంపఁగకా. 112

ఆ. పాఞ్చరాజ్య మిట్లు పట్టబంధమహాంబు
 కొఱత గాఁ గఁ జెంది కొమరురాణి
 త్రొత్తమనసుఁ బెట్టికొని రాచకర్ణంపు
 చింతనంబు నాఁ డె చేయఁగడఁకా. 113

కా. ఏకాంతంబున కేగి యాపిడిప సర్వేశుం దయానంతుఁ దా
 నేకాంతస్థితచిత్త యై పొగ డె ని న్నే నమ్మితి నిత్త్య మం
 చాకాంతామణి సర్వభారము ను నీ కర్పించితిం బ్రోవు మం
 చేకాంతలృరిబోల్పఁ గాఁ దగుదురయ్యేణీలసన్నేత్రకుకా. 114

విల్లింగ్టన్ ముంత్రి. మగణదండనను రాజ్ఞికినివేదించుట. 95.

శా. విశ్నింబ్రన్మమభిశ్శ్యమంత్రినరుఁ డవ్విష్టోరియారాజ్యసం
 ప్లూఢం బొనఁ గూడునంతకు సమీపం వైనకాలంబూనం
 దెల్లం పొనపరావ మొక్కభటుఁ డన్గి జేయఁ దచ్చీర్నముకా
 గొల్లం జేయ లిఖించి శాసనము విష్టోర్యాగ్రమం దుంచినకా. 115

క. తనకరసరసిజమున శా

సనము మహారాష్ఠి బూని చదువుదుఁ గరుణం
 గనుఁగొనల జలము చిప్పిలఁ
 గనుఁగొని ప్రెగ్గడను గలితగళకలరప గైఁ. 116

నీ. ఈకార్య ముమపుట కెద్దయేని యు నొక్క
 తంప్రంబుఁ గాన వేమంత్రినర్య
 కానరాచీరెడు సేనకు విడి మూఁడు
 పడనలు వోయెను ధర్మరాష్ఠి
 మరలం గఁదలపోసి మంచిచర్య రొకండు
 చక్కఁగాఁ జెప్ప వే సచివముఖ్య
 సైనికత్వం బెల్లజరిపిన నోదేవి
 సద్వ్రతఁనుం డని సాక్షు లంద్రు

గీ. అనిన పెంపన మినుచుశాసనమునందు
 సైచితి మటందు లిఖియించి సంతకంబుఁ
 జేసి సచివుని కిచ్చె నాచిన్నరాణి
 వయసునకు మీఁతఁ దద్గుణవైభవంబు.

మ. అలనాఁ డోడ నుదారదారుపతనవ్యాపత్తి సాండర్పు ని
 శ్చలుఁ డై మాన్పుట నెంచి వానిఁ దనయాస్థానంబునం దెచ్చి సఁ
 కలితోద్యోగునిఁ జేసి పిల్లతరముం గాపాడు చుండె న్నమిం
 గల రే యింతకృతజ్ఞు లంచు నటఁ బెక్కిం ద్రాస్త్రులకొ నెచ్చుచు

అ. ఎల్లవారు నామెయేల్బడిలోపలఁ
 దల్లిచెంత నున్నపిల్లలక్రియఁ
 బవలు రేయి మోదభరితు లై రట్లొటఁ
 బ్రజలనంగ వారు బరఁగి రేమొ.

క. నెమ్మి చివు రెత్తు చుండఁ గ
 నమ్మగువలమిన్న కప్పు డాల్బున్బు తగిం
 గమ్మవిలుకానియానతిఁ
 గమ్మ యిటుల వ్రాసి పంపె గౌరవరీతికొ.

1

ఉ. ఓహృదయప్రియా! సముచితోచ్చయముం గరుణిం చెనెక్కిన
 సాహసదైర్యముఖ్యగుణ సంపదకై ముది మంది యీశ్వరుల
 దీప్తితసిద్ధి కెంతయును హెచ్చినవేడ్క నొకింత వ్రాసెను గా
 నీహ జనించె దీనికయి యింతుక కాలము వెచ్చపెట్టె మా.

1'

ఉ. యూరపుఖండమందలిస ముచ్చితదేశపురాణి వొట ని
 ధూరుణిలక్షికోటిజనతాసుఖ మెల్లభవత్కరంబునం
 జేరెను గాన వానిఁ బరిశీలనఁ జేసెడునట్టిశక్తి యుకొ
 ణ్ణరత యు న్నిరంతరముదేవుఁడు నీకు నొసంగుఁ గావుతొక.

1:

-చ. అస మసమంబు గాఁ బ్రజల నాదృతి మీఱఁ గ దీర్ఘకాలముం
 బస దనరార సౌఖ్యపరిపాలన మీ వొనరింప వారు వి
 శ్వసనము రాజభక్తి యును బ్రత్యుపకారముఁ గాఁ గఁ జూప నిం
 పెనఁగఁగ నుండు నంచు మది నిచ్చ వహించుచు నుంటి నెంతయున్.

ఆ. బానునగరి మృదు మేనమామతనూజు
 లని తలందు చుండు మప్పు డప్పు
 డుల్లమందు నిడుము తొల్లింటిప్రణయంబు
 ననుచుఁ గోరి యుంటి నర్హ మగుట. 124

ఉ. నీపయి నిల్చె మామదులు నిశ్చయ మింకను బెక్కు వ్రాయుచు
 న్నిపని కంతరాయ మిడ నేరను గానఁ గలంబు నింతతో
 నాపెద నిట్లు నేవకుండు నాప్తవిధేయుండు నాలుబర్హటం
 చాపినరాణికిం బనిచె నంపినయాప్రియలేఖఁ జూచుచున్. 125

-చ. పలుమఱుఁ గంట నద్ద నగు బాష్పము లుప్పులిలం గ నొత్తుఁబెన్
 పులకలు గ్రమ్ము మేనివయిఁబుట్టముఁ జేర్చును జెంత నెవ్వరే
 గల రని దిక్కు లారయును గడ్గదవాక్కుల దేవు వేడు ని
 శ్చలమతి నయ్యెడం గుసుమసాయకుండు న్నడిచేసె మీసముల్.

ఆ. అప్పు డపుడు పరిణయంబునకై మేన
 మామ కమ్మ వ్రాయ నామె యెంచి
 పంచవింశన్న పర్యంతమును నల
 చనుచు మారుకమ్మ ననుచుదుండె.

క. పదిలముగ రాజ్య మేలెడు
నడనున సాంఘికసదస్య లారానికి ము
ప్పదియెనిమిదిలక్షలయేఁ
బదివేల నొక్క మిడితి ప్రతివర్షంబుకా. 128

ఉ. ఎట్టిది ధైర్య మంత్ర యొకయిండుక చీటినిఁ దెచ్చి ముందటం
బెట్టినఁ జక్కఁ గాఁ జదివి మేలు గ నాయ మటండుఁ జిత్తముం
బట్టిన వ్రాలు నించు నొకపాటిది గా మదిఁ దోఁచె నేనియుం
బుట్టను బెట్టఁ గాని మఱి ముట్టదు హేతుసహస్రకల్పనకా. 129

ఁ. ఇట్లు జరుగు చుండ నొక్కనాడు. 130

చ. సచివుడు రాజకార్యహితశాసన మొక్కటి వ్రాసి తెచ్చి యం
దుచితమహోరరీకృతికి యుక్తులు సెప్పఁ గ రాణి యిట్లనుం
బ్రచురపరీక్షి నేయుదు విపక్షసపక్షము లెన్ని చూచున
ట్టిచదురు లభ్యసింపితిని డెంద మభీష్టపరంబు గాదు గా. 131

ఉ. అంతటఁ బోక యాతఁ డను బ్రాధిమ మీఱఁ గ నొక్క చెప్పుచుకా
సంతక మిం దవశ్యమును సల్పనిచోఁ జెడు నన్న రాజ్య యుం
బంతము నట్టి చూచి యవిమర్శసహంబు నిరాకరించుట
త్యంత మవశ్యకృత్య మని యయ్యది త్రోసెను వ్రాలు నించకే. 132

క. ఈరాణి సచివతకు దశ
భూరవణామాత్యత యును బోలదు కట్టం
బౌరా యనుకొను నట మె
లోరకొనమభిషిక్తమంత్రి పుంగవుఁ డెఱకా. 133

సీ. ఆదేవి మేల్కొంచి యర్థరాత్రింబున
రాచకిర్జములసారంబు నెంచు
నెంచి ప్రెగ్గడలచే నిడుమిడ్లి మనిపించి
యది యాచరించుట కాజ్ఞ సేయుఁ
జేసిన యాత్మీయశాసనం బన్యధా
భావ మందక యుండఁ బారఁ జూచుఁ
జూచి యించుక భేదనూచనఁ గల్గినఁ
క్రమ్యర నొడ్డోలగమునఁ దెచ్చుఁ

గీ. దెచ్చి గుఱ దోషముల నెల్లఁ దీర్చునేసి
కడఁగి యవ్యాహతక్రియ నడపుచుండఁ
సార యంతటిచాతుర్యమభ్యసింప
నెవ్వరికిఁ గల్గు నని జను లెంచు చుండ.

134

ఉ. పుట్టి యె యభ్యసించె నొకొ పుట్టక నేర్చె నొ రాజ్యతంత్రముల్
దిట్టరి యెనిరాకులతఁ దీర్చుచు నుండె నయార యంచుబల్
మట్టుగ నేలుచుం జరము మాన్యతఁ గాంచినచక్రవర్తిలుం
గుట్టు చెడంగ డీల్పడఁగఁ గోమలి యేలుచునుండె నేర్పునక. 135

చ. తమతోలిభూమినాయకులు దాల్చినయట్టికిరీట మాత్రభా
రి మగుటఁ జక్కఁగా నది యె క్రమ్యర దిద్దుచు నుంటచేత నా
యమకుఁ బ్రభుత్వ మబ్బినను నాతితపట్టనిబంధ మొక్కన
గ్నము కడముట్టినంతకును సాఁగక యుండెను దైవచోదనక. 136

క. పడియెనిమిదిశంకులము

వృద్ధియెనిమిది ధైర్యయేట నరలెడుజూని
 వృద్ధియెనిమిదనదినుంబున
 సమలరాజ్యాభిషేకసంస్కృతి యయ్యెన్.

137

క. అనాట నేమి చెప్పుదు

నానాటం గల్గుమానవృంబు నిజ
 వ్రానముల కెల్ల ప్రేము
 లానె మహోన్మేషదెప్పుకొ నరెడువేడ్కన్.

138

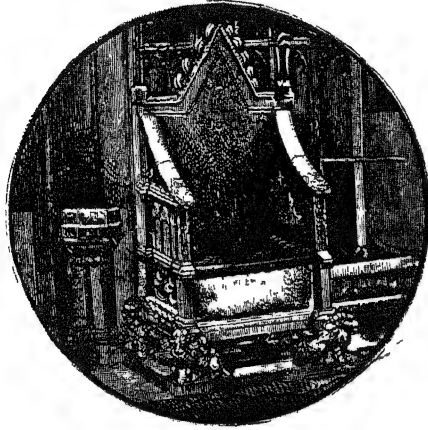
కీ. వాసాదనలభేకాప్రాంతసంస్థాపిత

కలశంబులను లతలకెలయు చుంటు
 సత్తరువర్షిరు లగిరుగంధంబులు
 కొంపి ధైయె తావులు నింపు చుంటు
 నాకాలమునఁ గల్గునలరుల జీవురులఁ
 ధౌరదేహము లెల్లఁ బ్రబ్ధి యుంటు
 సననభూతచరంబు లగుభూతిఫలములు
 విపణిపీఠులయందు వెలయు చుంటు

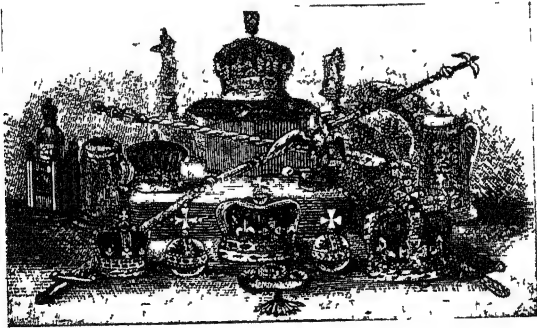
గీ. దారుకేపంబు జేసి యుద్యాన మెల్ల

నలస నచ్చిన దొకొ యుత్సాహంబుఁ జూడ
 సపుడు నలక్ష్మి వీటికి ననఁగ నొప్పెఁ
 డిక్కువారలు నచ్చుట లెక్క యేల.

139

రాజి గారి సింహాసనపుకర్చి. 101.

క్రిటాభరణములు. 101.

ఉ. పువ్వులబంతు లాడుచును బొల్పు గఁబాడెడువార లొక్కడం
గ్రొవ్వెడలాడ నాట్యములు గుల్కుచు జేసెడువార లొక్కచో
నవ్వుమొగంబులం బ్రియజనంబులఁ బల్కెడువార లొక్కట
న్నివ్వటిలం గ నవ్వర మనీదృశవాచ్యతఁ బొల్పె నత్తటిన్. 140

మ. ప్రజ లెల్లం బటపత్త్రచక్రములు మారాజ్ఞీశిరోరత్నమున్
విజయాఖ్యాతు లొసంగి యేలుత సదావిశ్వేశుఁ డంచుం జల
ధ్వజచేలాంచలధూతరేఖచయవిస్ఫుటైర్ముద్రంబుల్ దగ
న్నిజగేహంతికమందు రిధ్యకడలన్ నిల్పించి రుత్కయచేన్ 141

చ. కిరణము లేటవాలు పడి గేఱములం గిటికీలత్రోవలన్
ధరణికి సోకి మ్రుగ్గుల విగ్గంబును జూప దినాధినాథుఁ డం
బరశిఖరంబుపైకి నెగఁబ్రాఁకుటకుద్యతుఁ డైనవేళ నా
గిరపరిచారకుండు పదిగంటలు వేసెను ఖంగుఖంగునన్. 142

క. పృథ్విముల స్వీయమానస
దృఢము లగునీడలందు దెఱువరు లెలమిన్
విష్ణోభ ముడువఁ గోరి ట్ట
ణక్షణమున్ నిలచి యల్లనం జనువేళన్. 143

గీ. అమృహోద్యన మిలరలోకములకును
దెలియఁ జేయుచు మనునట్టితలఁపున నన
విశతిశతస్మికలు దెసల్ గ్రీలు నాదు
లొప్పఁగ నగారులను జేసి రొక్క మొగిని. 144

విక్టోరియా రాణి. పట్టాభిషేక సమయము. 102.

రాణి పోటస్టెండుమతమునిలుపుటకై ప్రమాణము చేయుట. 103.

గీ. నందతికి నన్నిహువుల నమరు చుండఁ
జూచువైపుణ్య మద్దేవిసొమ్ము గాఁగ
ధాత్రిఁ గలమానవుల నొకత్రాఁటిమీఁది
నడపు నే యని సంశయపడఁ గ నేల.

149

మ. ఉరుహేశాపరిబ్రంభమాణ మగుచుకొ యుగ్యాప్తకంబుద్ధతిం
బరవం జూడఁ గ నంరవాగెల బిగిం బట్టిం దగకొ వెట్టుమికొ
ప్తరు నా నొప్పెడుదేశశంబు విజయస్వానంబు లొప్పార భా
సురతం శైలదేవు తేరు పొగులు విరుల వోద్యంబు గాఁ జల్లఁగాకొ.

క. జయ జయ యచుపట్టునిస్వన
మయ మైశబ్దాంతరంబు మార్పడె రాజా
లయము న్మోదలు గ జేవా
లయము చనుక భూరిమనుజులక్కిలు గ్రమ్మకొ.

151

శా. సౌధాగ్రంబుల నున్నవారలకు పితౄమోద మొప్పార రా
ద్వీధికొ రిక్తిసితానితాదిపటసంఘేతాత్మ లెంతేని సం
బాధంబొప్పుఁ గ నేగునోఁ గనఁడుగెం బట్టాభిషేకోత్సవ
ప్రాధాన్యంబు గఁ జిత్రకంబశములం గ్రమ్మించి నట్లప్పురికొ.

152

క. ఆగుడికిఁ గౌతుకమ్మున
నేగి మహోత్సవముఁ జూడ నిచ్చ గలజనుం
డాగమనపత్రిమునకై
యీఁగ వలసె రొప్పుముద్రలిన్నూ తెలమికొ.

153

గీ. అందు డిగి జేవి దేవతావందనంబు
 లాచరించుచు నతనిభృతాత్మ యాచు
 మున్న భృత్యులు రచించి యున్న మేలి
 వ్విర్రవరంబునం దుపవిష్ట యయ్యె.

154

ఉ. కార్యవిధానవేది యతిగౌరవభాజన మైనతత్కులా
 చార్యవరుండు సేయఁ దగుసన్నిధు లెల్లనుఁ జేసి యయ్యెడఁ
 నూర్యమరీచులం దెగడుచొక్కపురత్న శతంబులం బ్రభౌ
 భుర్యతగల్గమాళిఁ బలుతోరము గా ని డె రాణియాదలకొ.

155

క. పదునొకలక్షలపై ము
 ప్పదివే లొవ్యములవెలను బడసె రతనముల్
 పదునాలుగువందలు న
 ర్వదిమూడుం గల్గు నందు నజ్రము లెన్నకొ.

156

ఉ. ఆమకుటప్రభల్ గిలిసి యక్షులకు న్నిరుమిట్లు గ్రెట్లు గా
 నామెను జూడఁ గా వెరచి యందలిమానవు లెల్ల నంబు
 నే మొ సుధాప్త మాగుడికి నెన్నఁ గ రానియసేకన్గము
 బ్రామినరీతి దోచె నని భ్రాంతమనస్కతఁ గాంచి గండ్పెట్టె.

సి. ఈమెకుఁ దగుమాళి యీమె మాళికిఁ దగు

ననుచు నానందంబు నందువారు

అలయలద్దాండినా యగు నొ వే ట్లొకతె యె

యనుచు సందియమున సగయునారు

రాజ్ఞి శిరముపై ప్రధానమతాచార్యుడు కిక్కిరింపు నుంచుట. 104.

రాజియోపుర దేవదేవుడు. 105.

దేహకాంతి కిరీటదీప్తియు నేకమై

వెలుగు చుండె నటంచు దలచువారు

మెరిలూయెసాఖ్యకు మేలికాన్పు లభించె

ననుచు వేమరుఁ గొనియాడువారు

గీ. నింతసిరి యబ్బుటకుఁ గా దె యింతిచిన్ని

ప్రాయమప్పు డె సగ్గణభాసమాన

యయ్యె నని యెంచువారలు నైరి రాజ్ఞి

యాదలను మాళి భరియించ నచటివారు.

158

ఉ. భూరికిరీటరత్నరుచి బొల్పు వహించినయాస్య మొప్పుఁ గా

నారమణీలలామఁ గన నయ్యె మనోహరలీలఁ జెంగటం

దారక లుల్లసిల్లుహిమధామనితోఁ బరిచీప్యమాన మా

శారదరాత్రిపాల్పుఁ గొనఁ జాలి జనాక్షిచకోరపర్వ మై.

159

శా. రాణిం బ్రోవుత దేవదేవుఁ డితిసాంద్రప్రేమ నంచుంజనుల్

శ్రీబెల్ దీరిచి నిల్చి పల్కువిజయాశీర్వాదనాదంబు లుం

బాణుల్ చిట్టరవంబు లొక్కమొగి నభిం బంటుఁ గా లేచి యా

యేణీలోచన వచ్చి రాజశకటం బెక్కెన్ శుభశ్రీక రై

160

ఉ. బీదల కందుఁ గోరినయభీష్టములన్ సమకూర్చి యామె స

మ్మొద మెల్లఁ బొరజనముల్ గొనియాడుచు మాటిమాటికిన్

సాదరదృష్టిఁ గ్రొత్త లయి యారయుచుండఁ గ రాజలక్ష్మ్యసం

భేదవి శేష వేద్యనిజవేశ్మముఁ జెందెను మందయానయై.

161

క. అందు జనప్రతినిధిసభ

యం దధికము గాఁగ సంఖ్య నందనివారల్

పొందుదు రమాత్యపదమును

గ్రందు గ నుభయులకు వాడు గల్గుచు నుండున్.

167

క. అ ట్టయ్యు దేశసౌఖ్యము

గట్టిగఁ జేయఁ గఁ దలంపు గలవా రనుచున్

నెట్టుకొని వాడ మా డెడు

వట్టున నేకీభవింతు పలుమరు వారిల్.

168

క. ఈరీతి గ నధికారము

జేసనపక్షింబువారిచెలువలు తఱుపై

గౌరవమునకై రాట్పరి

వారంబునఁ జేరు చుండు వాడుకకలిమిన్.

169

సీ. తద్గతినుండబ్రథానప్రథానయ్య

శాలిసర్ రాబట్టిపేలభిఖ్యఁ

డప్పరివారంబు దప్పించి నూతన

పరవార మేర్పరుపం గ వలయు

నని యట్టికాంతల నవల గ్రోయుతలంపుఁ

గల్గి శ్రీరాక్షసికి గమ్మ వ్రాసె

నందుల కద్దేవి యంగీకరింపమి

వా దామెతో మంత్రివరులు జేసి

వసంతకుసుమము.

1. అంబికావతారము
 2. అంబికావతారము
 3. అంబికావతారము
 4. అంబికావతారము
 5. అంబికావతారము

170

171

171

2. పాపి చెడి జగహుని శిమమును దూరము జేసి యిట్లు వ్రా
సెను. 'యెంచ గా నలదు చెన్నుగ మామకమంతు' లెల్ల నా
నెన్నుముం దొలగ నెంచి రొకప్పుడు నాదుసేవక
యెంచ దోయ నెంతు రని భావమున బొడకట్టు చుండెడిది.

క. పైవిచ్చిన అవకాశం గల
నారిం దొంగిలిన నెంఱు బాలిక వలె న
పూతి నాడిండు
హృదయముచే నేమొకొ పీఠలకుకా.

173

౬. ఎందుకీ నిత్యపాటే ననుచును
 మోము మండే నేము తోచుఁ గాక
 మేలు పేర కప్పు దింగ్లందురాణి నకా
 మాట నెఱుకపరతు నాటి యుండ.

174

అల్పస్థ ప్రభువును నరించిన విక్టోరియా రాజు. 109.

మ. అనుచుం జీటి లిఖించి పుచ్చి మదిలో నడచి చింతించు ని
 ట్లని దుర్భావము లైనయట్టిగురుకార్యంబుల్ తటస్థించుచో
 ననురూపంబుగఁ జింత నేయుచు నుపాయం బిచ్చు సామర్థ్యముం
 జనువుం గల్గినయొక్కమానిసి యనశ్శం బుండ నొకఁడెఁగటక. 175

ఉ. బుద్ధిబలంబు గల్గి యధిపుం గుఱి నేయక స్వామికార్యసం
 సిద్ధి దలంపఁ బోక ఁడఁ జేతురు కొందఱు కొండ తీశసం
 పద్ధితకారు లయ్యు మతిమంతులు గామిఁ గ్రియావిధానపుం
 బద్ధతఁ దప్పుఁ ద్రొక్కుచు విపద్దశ ముంతురు భూమిపాలకుక. 176

చ. ఉభయవిధంబు లేక తన కొవ్వనివాడు ను గాక పాణి
 న్నిభుండయి రాచకార్యములు నిశ్చలయోగమునక రచించుచుక
 విభునిసమృద్ధి యే తనదుసృద్ధి యటంచుఁ దలంచునట్టివాఁ
 డభిమతకార్యసిద్ధులకు నాకర మాఁ గద తేని కెన్నఁగక. 177

ఉ. ఇన్నిగుణంబుల న్నిగుల నెన్నికఁ గాంచి యు తేనిచెంగటం
 బన్నినభీతిఁ గార్యములపట్టున నొక్కి వచింపఁ జాలమిం
 బన్నము గల్గఁ జింతిలకుఁ బాల్పడు చుందురు కొందఱు అక్కటా
 తిన్ననికార్య మింతటికిఁ దెచ్చితి మంచును ఖిన్న చిత్తు లై. 178

ఉ. కావునఁ బ్రాణఙ్గుడును గామితసిద్ధుల నెల్లఁ గూర్చు గా
 దైవము మంత్రవేళలఁ బ్రధానుఁడు నాధి నడంచు వెజ్జ మేల్
 త్రోవల నెంచి చూపఁ గ గురుండు ను నిష్టసఖుండు నొకఁడా
 భావుకశీలయుక్తుఁ డగుభర్త యె కాంతల కెల్లభంగులక. 179

గతి పుష్కలముల కాన్యం డౌటం
 నాకు నిర్మల మటన్న
 రాక్షసి దద్దివాహ
 కొక్తం త యవల ద్రోసె.

180

యెల్ల యుం డెల్లనట్టిగతి నత్తనవిగి తాఁజిన్నమా
 పుష్కలముల కాన్యం డౌటం
 నాకు నిర్మల మటన్న
 రాక్షసి దద్దివాహ
 కొక్తం త యవల ద్రోసె.

గతి పుష్కలముల కాన్యం డౌటం
 నాకు నిర్మల మటన్న
 రాక్షసి దద్దివాహ
 కొక్తం త యవల ద్రోసె.

182

యెల్ల యుం డెల్లనట్టిగతి నత్తనవిగి తాఁజిన్నమా
 పుష్కలముల కాన్యం డౌటం
 నాకు నిర్మల మటన్న
 రాక్షసి దద్దివాహ
 కొక్తం త యవల ద్రోసె.

183

యెల్ల యుం డెల్లనట్టిగతి నత్తనవిగి తాఁజిన్నమా
 పుష్కలముల కాన్యం డౌటం
 నాకు నిర్మల మటన్న
 రాక్షసి దద్దివాహ
 కొక్తం త యవల ద్రోసె.

రా. గారిభర్త ఆల్బర్ట్ ప్రభువు. 110.

22 పండ్ల యాదుల విష్ణోరయారాణి 111.

జెక్కులచెంగటం జిక్కునిమెఱుం గెక్కి

గఱగఱమీసంబు కఱకు మీఱె

మోముదమ్మకి వింగోము రెట్టించుదు

ఫాలతలంబు విశాల మయ్యె

ఆ. గౌను సన్న మయ్యె గల్గని వివీ యు

నోళ్ళ మెట్టి నయ్యె నొడలు తెలుపు

మనసు మెత్త నయ్యె ఘన మయ్యె శక్తి యుం

దొంటియతఁ డటండు దోచ దయ్యె.

184

ఆ. జన్మసిద్ధ మైనసాంసర్యమునకును

గనకగోళమునకు గంధము క్రియ

జన్వనంబు మేలిసారు గల్గ గఁ జేసి

కలికిమిన్న కయ్యె నలపుమందు.

185

శా. అలావ్యము వేఱ చెప్ప నింక నేలా ధీర యారాణికి

వాలాయంబు గఁ బంచవింశ మగునబ్బం బే వివాహక్రియా

కాలం బందు నొనర్చినట్టియలదీక్షం బారం గాఁ ద్రోలె ద

ద్వల్పాచారవిలాసవిడిగా సముద్వృత్తానురాగోద్ధతుల్.

186

ఉ. ప్రాకటరూపయాజనవి భాసురుం డై గుణశూన్యుం డైనఁ గిం

పాకఫలంబుం బోలె మదిం బట్టు నెయవ్వరుం డక్కుమారికి

లోకవిలోకనీయ మగురూపును జవ్వనమున్ లసద్గుణా

స్తోకత గల్గి యుంటు మదిం జొచ్చె రసాలఫలంబుకైవడిన్.

187

1. పాపములను

కాని పాపములను చిత్తము జేరికే

చిత్తము లోని రాగము

కాని పాపములను బెట్టె న్నిగులక.

188

2. పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

3. పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

4. పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

5. పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

పాపములను పాపములను పాపములను పాపములను

అచటియాచార మఖిలజనాదృతంబు

ఁరుడు కన్నెను వరియించువరుసఁ గలుగ

గాని నయ్యెడ న్యత్యయ మూనఁ జేసె

గాణి కాతనిపైఁ గలరాగపటిమ.

193

యంధువుల కెల్ల నట్టిసంబంధ మధిక

గార్షదంబు ను వెరునికిఁ దర్షదంబు

గుటఁ దత్తత్ప్రసూచకవ్యాపృతులను

లికి రాతఁడు వారు ను బహువిధముగ.

194

శీరాణియు బారణ్ణా

హరునకుం చినదుపిన్నమాతులునకు గం

రిమృదుమధురభాషల

ారణమున సంతసంపుకమ్మలు వ్రాసెన్.

195

ది యె ట్లన్న నస్మత్ప్రియమిత్రుఁ డైనట్టాక్కారుగారికి నింగ్లండు

గాణి యగు నలగ్నాండినా విక్టోరియా నందన పూర్వకంబు గాఁ జే

ము విశ్వాసన మే మన మన్తాతులసూనుం డగు నాల్పర్థనామకముం

రుంకు సైజగుణంబుల మరీయమానసంబుం గట్టి స్వాయత్తంబు జేసి

నిరెండు. నీగుభదినానంధంబున మాయుర్వరికి ననోన్య రాగద్యోత

ంబుల గు దృఢనిశ్చయంబు లయ్యె. నాతండు న న్నమందానంద

ాధి నోల లాడించు నని గాఢం బగు నమ్మకం బొదవె నప్పగిది

తనిం బ్రమదామృతప్రవాహంబున నీదించుట కిందుక యు శక్తివం

నఁ చేయుచానం గాను దీనికై మీచిత్తంబున సందేహంబు నొంద

బడు.

196

ఉ. విన్నవ మానించెను వేడుకతోఁ బినమామ కిట్లు మీ
 పుష్పమోహముపై మనసుఁ జేర్చితి నేఁ డుదయంపువేళ నా
 విన్నవమోహము మానినెడి నూకొనఁ జేసితి నాతఁడు న్ననుకొ
 నున్నచు కేల మోహింపఁగ్గుమనస్కు నొనర్చె నియ్యడెక. 197

చ. నీ పరిస్థితిఁ దెలు మదిఁ గోరిక యాతనిపైనిఁ గల్గె గా
 గొనిచి కెచుచ్చఁ గానలవి గానిసుఖింబుల నందఁ గల్గు నే
 చున్నది పైచి సుమయము నందను నాదగుభాగ్య మెంత గాఁ
 నున్నది తొలఁచుదాన మదిఁ బట్టక యుండెఁ బ్రమోద మెంత యుక

ఉ. విన్నవమోహముపైని దృఢ మోచు మదాత్మను విస్తరిల్లినా
 రాగము మాటలం దెలుప రా దిఁక లోకమునందుఁ గల్గు స
 ద్బోధము లెల్ల నావళముఁ బొందె నంటంచుఁ దలంతు వాని కిం
 పాగితి నంచరింతు నని పుష్పముతోడఁ బ్రతిజ్ఞఁ జేసెదెక. 199

కా. నాకిం దొడ్లఁటికొంతకాల మది స్వప్నప్రాయ మైతోఁచె ను
 న్నోకిం దాతఁడు నాకు నబ్బె నని యిచ్చో మానసం బెంతి యుం
 గా కుండెక స్వవశంబు మోదమున నిక్కం బెద్ది యుక వ్రాయఁగా
 లే సుటిక వెడఁగింతి యంచు నను గేలిం బెట్టఁ గాఁ బోకుడీ. 200

గీ. ఇట్టసంధిలేఖ వాక్యము లెంచి చూడ
 రాణి కాల్పర్మిపైఁ గలరాగిపటిమ
 యడఁగక యు చుడఁగక యు వ్యాఖ్యాత మయ్యె
 నడఁగి యుండు నె పుడమి రాగాంకురంబు.

క. హృదయాలవాలమందు

న్మోదలం గప్పబడి యుబ్బి మొలకయి బయలై

పొచలుచు సాగం దొడగె

నృదవలియనురాగవల్లి నాట న్నాటక.

202

క. తనకు హితుం డగుస్తాక్కా

రునకుకొ లిఖించె నన్వరుండు ను నా కీ

దినముఖమున విక్టోర్యా

వనితారత్నంబు తనదువలపుం డెలిపెక.

203

ఉ. చూపె ననుగ్రహంబు వరసుందరి నాపయి నేటికిందదు

ద్దీపితభూరిరాగమునఁ జేరితి నంచును సంభ్రమంబుచే

నీపని యిట్టి లయ్యె నని యించుక యైనను నమ్మి యుండఁ గా

నోపక యుంటిభీతి యొకొ యుత్సుకభాష మొకలై నామదికొ

204

క. చిత్తము సంభ్రమమున స్వా

యత్తము గా కుండె సమ్మదావేశం బే

నిత్తటి వ్రాయఁ గ లేనని

తత్తరపడి సంగ్రహముగఁ దా లిఖించెకొ

205

శా. అన్యోన్యోపనిబద్ధరక్తమతులై యక్కాంత యక్కాంతుండొక

ధన్యాకారుల మైతి మంచుఁ దలఁపం దత్పాణియొగంబు రా

జన్మప్రక్రియఁ బార్థమెంటున సభాస్థానోరీకారస

మృత్యుత్వంబును బొందఁ గొండొకవిలంబు బొందె నట్లుండఁ గొక

మ. దరియం జేరఁ గ రానివా రగుచు నుత్కలంబు జెలంగం బర
 స్పృహసంపీక్షణభౌపణమ్ము లూదవన్ సంకల్పముల్ స్వాస్థ్యములం
 జొర లోలోన నడంచు చాయువనరుల్ జో కై రి వేళ్ళొనఁ బం
 జరబద్ధం బగుకీరయుగ్మమునకున్ సంభూతకామంబులన్. 207

చ. ఒకపనిఁ జేయ సాఁగి మఱి యెం డొనరించెద గొండుపల్కు నా
 లుకను వచింపఁ గాఁ దలంచి లోలత నొండు వచింతు నట్టి పు
 యొక రొకరిన్ వాసించుటకు నొల్లక యుండిరి స్వానుభూతి దీ
 బ్రకటము గాఁ గ వారలు పరస్పరచేష్ట లెఱిగి యుంటుచున్.

క. జనవరినెలలోన సభా

జనభాజనతావిశిష్ట సగ్గణులు సభా

జనవరులు కూడునంతకు

దినములువారలకు దీర్ఘదీర్ఘము లయ్యెన్.

209

సీ. ఆరామమును జొచ్చి యారామ నెడ నెట్టి

నిశ్చేష్టితాంగుఁ డు నెలల యు నె

వయ్యాళికేతెంచి యుయ్యారూ పె బ

పాచులు ముందట బడి క నిలచు

గోష్ఠి సల్పుచు మధుర్యోక్తి లో నిల్పుచు

మత్తులు నొంచుమి నూ నె

బంతి మీటఁ గడంగి యింత్రపై మన వ్రాగి

యంత చే సాఁగిమి నాగు నె

గీ. చెంగటిఫలంబుమీఁదికిఁ జెంగలించు
గృహ్యకము దృఢరజ్జుసంకృప్తిచేత
వాసయిష్టినిఁ జెందెడువరుస నతని
మానసము ధైర్యమునఁ జెందు మఱులఁ బ్రకృతి.

210

సీ. కలము చేఁ బూని దస్కుతుఁ జేయ కంతలోఁ
గార్య మాలోచించు కరణి నుండు
మంత్రులమనవికి మారుత్తరం బీక
యంగీకరించినయట్లు లుండు
పుస్తకంబును జేతఁ బూని పఠించుచు
సర్థ మారయ్యురీతి నాగి యుండు
సఖులతోఁ బల్కుమఁ జయ్యన సద్యుక్తు
లూహించుపోలిక నూర కుండు

గీ. నిటుల వేఱు గి నున్నట్టిహృదయ మన్యు
లెఱుంగ కుండఁ గ మాలుచు నిందుఁదన
చతురస్రత్తినిఁ గాలంబుఁ జరుపు మండె
మరుఁగు వేట్టఁ గ లే దయ్యో మనసిజునకు.

211

క. ఇరువదిమూఁ డైననవం
బరుదినమున స్వాభిమతము మంత్రులసభలో
సరసగతిఁ దెలుపుతలఁపునఁ
దరుణీమణి యంతనా సదస్థలి కేగెన్.

212

ఉ. నాయెద పైని యాద్యశసునాయకరంజిత మౌచు నుండె నో
నాయెద లోనఁ దాదృశసునాయకరంజిత మౌచు నుండె ని
చాయెలనాగ సిగ్గున నిరారవతక్ఁ పెచ్చియించు చుండె నా
నాయునెవర్యరూపున సమంచిత మౌపలకంబుఁ దాలిచెన్. 213

క. నాన్బుదయేశ్వరుఁ డితఁ డను
నూహను మనుజులకుఁ డెలుపు చుండె ననంగఁ
దాన్బుదయంబునఁ దాలిచె
నాహితుచిత్రమున నొప్పునందపుతాళిక్. 214

గీ. ప్రథమయానముననున్న భౌమ రాష్ట్ర
ముఖ్యులౌ మంత్రినర్యులమోసలకును
పచ్చి నిజపాణిపీడనవాతఁ డెలుప
నెంతెలజ్జపహించు నొ రోల చెప్పు. 215

ఉ. తప్పు దవశ్యకార్య మని తద్దయుఁ గొంకుచు వచ్చె నేగితి.
జెప్పు నొ యంచు వేడుక నశీతిజనోత్తము లందు నుండె యా
యొప్పులకుప్పుపై నయన ముంచి కనుంగొని రట్టియుత్ససం
బెప్పుడు నెట్టివారలకు నెచ్చట నైనను జూడఁ గల్గునే. 216

క. అతివకు వినిశ్చయము గాఁ
బతిభూషణ మనెడుమాట ప్రకటము గఁ బతి
ప్రతిబింబాంకిత నాసతి
నతికుతుకము మీఱఁ గాంచి రచ్చటివారల్. 217

ఎ. పుడమిన్ మెల్లనఁ బాదవారిరుహముల్ మోవం గ నడ్డేవి య
య్యెడపక్షి నచ్చి మనోజలక్ష్మి యని వా రీక్షించఁ గా హస్తముల్
నడకం గాగిత మొండు విచ్చి సరగన్ వాక్రుచ్చె గయంబు మా
ర్పడఁ గాఁ గోకిలకాకలీకలకలా భంగారవప్రక్రియన్. 218

చ. ప్రకటనపత్త్రీముం జదునఁ బాల్ప డెఁ గాని సదస్య తేష్వరో
ప్రకటము గా నెఱుంగ ఓట పల్కెడుపల్కులు దా నెఱుంగఁ జా
లక యె నచించె నైన వికలత్వ మొ కింత యు లేక చక్కఁగా
సకలసభాసదుల్ వెఱుగు సంతసముం గనఁ బల్కి నిట్లు గన్.

క. నామేనమామతనయుం
డైమహితగుణాఘ్యఁ డైనయాల్బుప్తనకున్
నామది ధ్రువము గ నొసఁగితి
ధీమహితుం డతఁడు తనమదిన్ నా కొసఁగెన్. 220

ఉ. ఈగతి సిగ్గునన్ శిరము నించుక నందుమఁ దన్నివంబునన్
రాగా మెలర్ప హారగతినాయకరూపము జక్కఁ జూచుచున్
వేగ మె యాసభాజనులు విస్మయ మంద వచించి మెల్లఁగా
సేగుదు నుండ మంత్రి యొకఁ డిట్లనెఁ జెంగట నిచ్చి నమ్రతన్.

శా. రాజ్ఞీరత్నము యీసుపత్త్రీక మనోరమ్యస్థితిన్ సర్వహా
కజ్ఞాతం బగునట్లు గాఁ బ్రకటనం గావింప నౌఁ గాన న
ష్టాజ్ఞం గోరుచు నుంటి నన్న వినయవ్యానమ్ర యై యప్పుడా
ప్రజ్ఞాశాలిని తత్కరంబున నిడెం బత్త్రీంబు నిర్వాక్య యై. 222

౧. పాపములను మోచుకొని
 నాకు మోచుకొని మృత్యువు చూసెను గురు
 మోచుకొని మోచుకొని జని
 నాకు మోచుకొని మృత్యువు వైతి నటించుకొ.

228

౨. పాపములను మోచుకొని యారముణిమణి యీసమస్తముం
 నాకు మోచుకొని మృత్యువు తీరియించె నయారె యాద్య యా
 నాకు మోచుకొని మృత్యువు నచ్చి స్వకీయవివాహవార్త వా
 నాకు మోచుకొని మృత్యువు గూర్చి దె చూచెడువారి కయ్యెడకొ.

౩. నాకు మోచుకొని గలపీయ
 నాకు మోచుకొని గలపీయ రూపిగ ని డెఁగా
 నాకు మోచుకొని గలపీయ
 నాకు మోచుకొని గలపీయ నామె యూహించె మదికొ.

225

౪. నాకు మోచుకొని గలపీయ నేపితముం బ్రకటించి యంత నా
 నాకు మోచుకొని గలపీయ వివాహమహాముమధ్యగామ్యవా
 నాకు మోచుకొని గలపీయ నొక్కమొగి జయ్యనఁ ద్రిప్పి సమీపగామి యా
 నాకు మోచుకొని గలపీయ జేకురుచుపాయము గల్గు నె యందుఁ జింతిలకొ.

౫. నాకు మోచుకొని గలపీయ నప్పుడికి నచ్చెడుతొందర దాని మించుతొం
 నాకు మోచుకొని గలపీయ బల్కుతొణి దానిని మీతినవేగపాటు నికొ
 నాకు మోచుకొని గలపీయ నందుఁ జెలి వల్కు గ దానిని మించి యుండె నె
 నాకు మోచుకొని గలపీయ స్పష్టపడె లక్షిగుణంబగువేగపాటు నికొ.

227

చ. గడియలులెక్కిజూచుచిటుకాంతయుఁగాంతుఁడుజేతనుండి యుం
బడయగ రానికామువెతిపా లయి యుండితి యుక్త మిల్లుపే
ముడి గద యుత్తరోత్తరసముత్సుకతం గనరానికోర్కెలక
వెడఁగులఁ జేయు నెంతటి గభీరమనస్కుల వైన లోలతక. 228

ఆ శ్వాసాంతము.

క. భద్రాధిరాజవాహన

భద్రాయితసుగుణజాలపాలనపరి శుం

భద్రావణపాటనశుం

భద్రామాప్రీతికరణ పటుతరలీలా.

229

మాలిని. ప్రకృతిపురుషయోగాపాదికాంతార్థరూపా

ప్రకృతివిరమణాంచత్పరుప్రకృత్యస్వరూపా

ప్రకటవిమలభక్తప్రాప్త్యమాణాప్తరూపా

సకలమునిజనాత్మాసాద్యచిన్మాత్రరూపా.

230

గద్యము.

ఇది శ్రీమన్మంత్రిపెగడ వెంకటయ్యపారావార రాకాసుధాకరరాజ

విరుదాంకిత భుజంగరా యామాత్యపాత్రి వారితన గోత్ర పవిత్ర

దుర్గామల్లికార్జునప్రసాదరాయనరపుత్రిశ్రీమార్కుండేయనర

ప్రసాదజనిత సరసాష్టానధానాది విచిత్ర కవితాధారేయ

బుధజనవిధేయ భుజంగరాయనామధేయ

ప్రణీతం బయినవసంతకుసుమ మను

మహా ప్రబంధంబునందు

ద్వితీయాశ్వాసము.

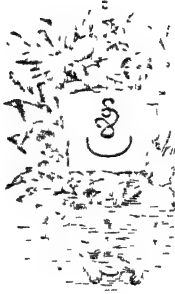
శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమార్కంజ్ఞేయస్వామి నేనమః.

వ స ం త కు సు మ ము.

తైలీయాశ్వాసము.

కర కరభూషణం

శ్రీకరనిధ్యానసంవిష్ణుగిరిసుతా

చైతన్యబంధవిభీతిపు

ధామనరాలోకజాతదరహాసముఖా.

1

గీ. అవధరింపుము వారలనోన్మయరాగ

బద్ధచేతస్కులై యుండఁ బార్లమెంటు

సఖికు లూరికరించిరి జననరియును

జరిగె నవ్వలికిం బ్రబవరి యు వచ్చె.

౨

క. నవహయవర్షంబునఁ బి

బ్రవరిక బదియవదినంబు భాగ్యంబే మో

నవనవరీతిం బురమా

నపు లాదృతి నెదిరి కన్గొనక సాగి రహా.

౩

ఉ. ఎక్కడఁ జూచినం బుడమి యీనినకై నడి నప్పురంబునం
గ్రీక్కిరియకొ ధనాధికు లకించనులుం బ్రతిపత్తితుల్యులకొ
లెక్క యొనర్పఁ గావళము లేక చరింపఁ గఁ ద్రిత్రైచ్చిప్రముఖ్
జెక్కినయంద మూపటము చెన్ను నహించెను భూమి యయ్యెడకొ.

మ. పారు గి భ్రేగుతలంపునం దనదుగీములొ వెల్వడం గార్వపుం
ద్వరచే జయ్యన సేగువో నిజగృహద్వారాంగణం బాదిగా
ధరణిం బాదము వెట్టఁగాఁ దెరపిఁ జెంపకొ లేక యన్నాగరుల్
పరగం బోయెద రెట్టకేని జనసంబాధంబునం మాలుమకొ. 5

మ. జిలు గౌవ్రాతపనిం బసం దనరుమేల్ జీబు వ్విచిత్రంపున
న్నెల నిం పొరచనావిశేషముల నాణెం బొప్పఁ గాఁ దాల్చి మైఁ
బలుచందమ్ములసొమ్ములం దొడగి చెప్పుం జాల కున్నట్టి యు
త్కలికం గాంచిరి పారు లెల్ల రమణీకళ్యాణకాలంబునకొ. 6

చ. పుడమిపయికొ గృహంబులను బువ్వుల చేరులఁ బూలబంతులం
గడు నలరించి యవ్వరుసగా గగనాంగణనీమ నెంతయుకొ
సిడములబారు లెత్తి కయిసేసిరి పొరజనంబు లప్పు డ
పుడఁతుకపెండ్లి భూచరనభశ్చరతుష్టిద మంచుఁ దెల్పుచుకొ. 7

క. ఆతరిపీటికిఁ గలకై
సేతి న్వర్ణింప సేల చిహ్నం బగురా
శ్మేతనము సెప్పె నన్యని
శేతనములఁ గలియురాజ గృహవర్తంబుకొ. 8

౪. అపై హామెండ్రితాతగుదిలియన్యలో సంతసం బొప్పుగాఁ
 ముగియించుచున్నందు నినిచి పద్మాభామినిన్ దేవతా
 ముఖామయః లబ్ధపీతి నుపవిష్టం జేసి కై నేయున
 ప్రియం నా యుంకించి రెలమిన్ డెండంబు లుప్పొంగఁ గన్. 9

౫. చిక్కఁ తానూనియలఁ జేర్చుటఁ దక్కులు గ్రుమ్మరించఁ గాఁ
 ప్రియం నా పెన్నెరులనారు బయల్పడఁ దంతకంకతిం
 కిక్కి యునేకమాల్యములఁ జిత్రితశిల్పవిశేషచాతురిన్
 కిక్కిరఁ పొసిరుల్ నెరపువేణి యొనర్చి నొకర్తు బాలకున్. 10

౬. అంతఃకలఁ గాంతిదయ మంగము సర్వము నానించి య
 ద్భూరించు నయఁ గాఁ గడలఁ దూలుచుఁ మంజుమరీచిపుంజమల్
 పరిచితాంత గుచ్ఛములు వేడుకఁ జిమ్మెదుపోర్కెఁ దోషఁగా
 పరిచితాంత మొక్కచెలి రాజ్ఞిగళంబునఁ గూర్చు బొంగుచున్. 11

౭. స్వస్థమయఁబు ను మణిగణ
 పూర్ణయి ను నైననరవిభూషణయగముం
 గిష్టంబులఁ దాలిచి సము
 ప్రియం నాతోడ నపుడు దేవి యొసంగెన్. 12

౮. సరిగాఁ బదివే లెల్లఁగల
 సంగం దనరారునట్టి చక్కనిమొకమాల్
 సిరిమించువల్వఁ నైన
 సిరి చెల్వలు చెల్వచెల్వు జృంభించంగన్. 13

ఉ. మేలిపసిండిదున్వలువ మేను సమస్తముఁ గ్రమ్మినయ్యెడక
మేలిమునుం గిడక ననుమ మించెడు భామినిక్ర) మంబురు
స్థూళిపరీత మాసరసిఁ దోచెనుతమ్మి యుఁ బోలె నొప్పెఁ ద
చ్చేలము పేర మంగళవిశేషత మాసిరి యాచరించె నాకె. 14

గీ. ఇల్లు మంగళనైవధ్య మింతి చాల్చి
యల్లయాల్పబృహత్ సమాష్టతోరు
పుణ్యదేవత యో లేకపువ్వువిల్లు
మోహలక్ష్మి యొ యనఁ జాల మురువుఁ జూపె. 15

ఉ. పెండిలి గాక మున్న తనపుష్ప వసింపెనువారిలోన నొ
క్కఁ డయి యుండి రాణియభికారములోఁ బడ నట్టివాఁడు గా
నుండుట కాలుబర్హవిభుఁ డొప్పి ప్రతిష్ఠ యొనర్చె సర్వభూ
మండలభర్తృభతఁ యనుమాన్యతకన్నను భాగ్య ముండునే. 16

సీ. బాలసూర్యుఁడు సర్వభవనంబులకు లేత
చేతులఁ జేవురుపూత వెట్టెఁ
బద్మిని యచ్చటిప్రజలమోములతోడఁ
జక్కఁ గాఁ బటువికాసంబుఁ గాంచె
నెల్లచోఁ జీకటిన్లవల్వలుఁ ద్రోచి
తెలివల్వలనుఁ బూనెఁ దెనలు మఱియు
నిదురమబ్బుదొలంగి నిఖిలజఃతువులుచు
జకచకఁ గార్యదక్షిత వహించె

శీ. నట్లు కళ్యాణగరిమచే నలరుకల్య
సమయమున నెల్లవారలుఁ దమకుఁ దగిన
తోడవుల ను వేడ్కమీఱంగఁ దొడఁగి చనిరి
మున్నుమున్నుగ జేనశమునకు నంత.

గీ. అష్టధూపరులను దేవతాలయమున
కవుడు గురువులు బంధువు లూఁజులు
నాదరంబునఁ గొని చని యనువు మీఱు
పీఠములఁ గూరుచుండంగఁ బెట్టి రెలమి.

గీ. ఏమిచిత్రమొ కోవెల కెల్లవారు
జరుగునంతట దానివైశాల్య మపుడు
వారిసమ్మర్ది మోర్వఁ గ వశముగాక
తాను నెచ్చటి కేనియుఁ దరలఁ బోలు.

చ. పరునకు సర్వభంగులను వారక లోఁబడి యుండు నంచు న
ప్పరిణయవేళలకొ నధువుఁ బల్కుట యుక్తవిధాన మయ్యు
క్కరణి పచింపఁ జేయుటకుఁ గా నచింతకముఁగొనెపుట్టె
గురునరు లొండొరుల్ గొనుగుకొందు విత్తర్క మొనర్చి

ఉ. అక్కట యెల్లవారిఁ దనయాజ్ఞకు లోఁ బడఁ జేయురాణి
మక్కువతో నిజప్రకృతిమండలమానవసంనివిష్టుఁ డొ
నొక్కనియాజ్ఞలో మెలఁగు చుందునటంచు పచించు మన్న
నెక్కరణి న్వచించు నిదియెట్లు పొసంగు నటంచు నేర్పున

ఉ. ఆమెసమీపదేశమున కల్గిన నేగి గురుండు వచ్చె నో
 స్వామిని యిందు భర్తకు వశంబు నచ్చలుకుం ద్యజింపఁ గా
 నీమది కిష్ట మే యనిన నిశ్చలవృత్తి వచించె నెల్లనో
 భామల కెట్టొ లట్టొగ వివాహవిధుల్ నడుపుం దగుం జుండీ. 22

గీ. తంతులో నిందుక యు పేడఁ దగదు రాజ
 భర్తమం దట్టు లుండఁ గ దారభర్త
 మందుఁ దక్కుటిచానలయల్లు నేను
 భర్తవశగామినిని నొట పాడి గా దె. 23

మ. అనినక సర్వజనంబు లప్పులుకులకొ వార్తావృతస్వాంతు లై
 విని తన్మార్గదశాంతిభర్తరతుల నేవ్విమరు గొండాడఁ ద
 జ్జనకభ్రాత గుశౌఘసంవిదితుఁ డౌసస్సెక్కునామాంకితుం
 డనివార్యప్రమదంబునం బొదలి కన్యాదానముం జేసె న
 వ్వినితారత్నము నాలుబ ర్తమితలాభం బంచు లో నెంచఁగక. 24

ఉ. వీరలకుం బరస్పరము వేడుక నీశ్వరుఁ డిచ్చు నన్నయా
 శీరవముల్ జయస్వనులు చె న్నగుమంగళతూర్యరావముల్
 సారగుణాఘ్య లిద్దఱికి జక్కనియోగము గల్గె నంచుఁ దై
 వారము సేయుమానవులవాఁగ్గినదంబులు గ్రమ్మె నెల్లదక్ష. 25

మ. గురువర్ణం డొకఁ డట్లు లేచి యనె విష్ణోర్యాసతీ తోర్కచేఁ
 బరిణీతుం డయినట్టిభర్త గద యాల్చి ప్రితనిం గూడి యీ
 శ్వరసందిష్టవివాహాయోగమునకుకొ సంమోదముం దెందుదుం
 దిర మాచిత్తముతోడ నుండెదవు గా దే రాగ మొప్పారఁ గక. 26

గీ. ఎల్లభంగుల లో బడి యిట్టనెత్తి
గొండుబును బ్రేమ యుగ గల్గె నేడ
జేయు చాలోగ్యమున నున్న జీర్ణుడై
వ్యాధి గల్గిన నొకరీతి నరయ పలయు.

27

క. మేలుగ మీ యిరువురు గల
కాలమునం దన్య మెల్ల గడ కొత్తి రహించి
దానిమి నాతాద్రుణం
శీలత నుండెడి వె యనినఁ జెచ్చెర సతి యుకా.

28

కా. ఆవైవాహిక గేమముందు గలవా రాసక్తినయ్యుతులై
భావంబుల గణంగింపఁ జూలునిజసద్వాక్యంబులకా పీనుఖం
ద్రావం బల్కె ధ్రువంబు గా నిపు డె యాత్మక భర్త కర్పించితికా
దైవం బీలఁ డె నాక టంచు మృదుకంచస్వాన మొప్పారఁ గా.

చ. తనమది దీర్ఘలోచనపద్మంబున నెల్లరుఁ జూచుచుండ నా
తనికి నొసంగె నో యనఁ గ దామరసాయతనేత్ర ప్రేయసుం
గనుఁగొనె శీర్ష మెత్తి యతికాతుకు లై జను లెల్ల నీసతీ
జనతిలకంబువాక్యములు సత్యము లందును విశ్వసీంపఁ గా. 30

క. విధివిహితంబు గఁ బరిణయ
విధినడువఁ గ నవ్వెవానావేది విడిచి య
న్వభంబు వరుఁ డిట్టబంధుల
బుధులం బ్రణమిల్లి గురువిబోధితు లగుచుకా.

31

శ్రీ విక్టోరియా రాణి, ఆ బృహద్రథువు. 129.

ఉ. స్వంధనవర్తముకృపతిసంఘము లప్పరివారుఁ గూడి యా
నంఢమునం గుఱి ననంతవిలాసముతోడ వారిద
స్పందతురంగుకొ శచియుఁ బాకవిరోధియుఁ బోలె నెక్కి రా
ణ్ణంధిర మేదెంచుతటి మాగ్గము గిక్కిరిసెం బురంబునకొ. 32

చ. అయ్యెడనప్పారు లెల్ల నొక్కమ్మడిం దమనయనోత్పలంబుల వ్వ
భూవరపయిం జల్లుచుం దదేకాయత్తంబు లైనచిత్తంబులు మరలిం
చం /లక యల్లనల్లనం జరుగునాశకటంబు దూరం బగుచుండెం జీం
తాటతు లగుచు నొంఁజొరులుం దమలో నిట్లనిరి. 33

పీ. పురుతోఁ గూడినతావి చందంబున
దీపంబుతోఁ గూడుదీప్తి పోల్కె
శమునుఁ జెందినపటురుచి కైఁపడి
మేఘంబు నంటిన మెఱుపుఁ బోలె
గిరులో నున్నపసిమి చాడ్చున మేలి
దర్పణంబున నొప్పుతక్కు రీతి
మలయమారుతమునఁ గలచల్వ తైరంగున
నననిజమున నొప్పుచివురు పలెను

ఈసరోజాక్షి యీతని నెనసి యుండె
రాజ్యలక్ష్మీవిభూషిత రాణి తనకుఁ
దా పరించినవలపులదేవి యయ్యె
నితనిసుకృతవిశేషంబు నేమి చెప్ప.

క. తా నెల్లభూతలంబును

బూనినభూనాథ యయ్యుఁ బూలతి యు నిజ

వైనయికప్పైతి నాధునిఁ

గా నొంది నిజార్పణంబుఁ గావించె చహా.

35

ఉ. చక్కనిచాన గోరుదురు చాన లబుందు వచ్చింతు ల గా

నిక్కడఁ గల్గె రాజ్యరమ యీలనామణిఁ జెందె నీ యుక్

మక్కువ నాలుబట్ట నతిమాన్యతఁ దా విరియించెఁ గాం

జక్కనివారిలో నితఁడు చక్కనివాఁ డని చెప్పుఁ గాఁగుక. 36

గీ. ఇట్లు మూఁగినజనులచే నిరకటంబు

గాఁగ శకటంబు మెల్లనఁ గదలఁ గోరిక

దశకమాత్రప్రమాణ వికాదారిఁ గడచి

రాణివాసంబుఁజెంది రారాదవారు.

37

వ. తననంతరిం బామాసంబున నస్తావింశ దినంబున రాక్షీశ్వరు డైన

కోబర్గుప్రభుండు తనపుత్రిద్వయంబు లండనుపురంబున నుని తత్ర

త్యబంధు మిత్రాదులం దగురీతి నామృత్రించి నిజప్రదేశంబునఁజని

నం బిచ్చదూరంబునకుం గన్నీ రొలుకం జింతింపనాల్పర్థ నమ్మరా

క్షీమణి యోదార్ప నామె కాతం డిట్లనియె.

38

చ. జనకుని నీ వెఱుంగమిని సాంద్రతర మృగుతిద్వియోగసం

జనితమహాభరం బెఱుంగఁ జాలవు నా కటు లౌ నె జేవి యా

జననము గాఁ గ బంధుజనసంఘము వీడక యుండి యుండి గొ

బ్బున విడి యుండ నామదికిఁ బుట్టుక యుండు నె తాప మెవ్వెయి

శా. సంతోషంబునఁ బుచ్చితిం దొలిదశకై వైవరస్థితిక నాకు నే
డెంతే ప్రేమము గల్గుమానవులయం దెన్నెప్పు దక్కంగ న
త్యంతం బెల్లరు దూర మైరి గద నాయం దుండునీప్రీతి నో
కాంతా యీగతి నుంతు వేని మరతుం గా దె మఱియాపులక. 40

మ. అనినం దేవి యుఁ జింత నేసె మరి నాకై మత్ప్రియుం డక్కటా
జననిం దొడ్డిని సోదరాదుల స్వదేశంబుక విడెం గాన నీ
తనికై జాలి జనించె నాకు నిపు డాత్మకై దేవుఁ డెల్లప్పుడుక
నను నేపత్నియసమ్యగాచరణచింతిక డన్య గాఁ జేయుతక. 41

ఉ. శక్తికొలంది నాప్రియుని సౌఖ్యము లోపము జెంద కుండ నా
సక్తి వహింతు నంచు దినచర్య లిఖించి సతీలలామ మ
య్యుక్తికి న్యత్యయం బొదవ కుండఁ గ నాత్మసుఖంబు నెంచ కే
భక్తిని యత్నముక సలిపె భర్తృసుఖంబునకై త్రిశుద్ధి గక. 42

ఉ. ఏలిక ధైర్యనయట్టితన కెట్లటు గౌరవ మాతృభర్తకుక
మేలు గఁ గల్గ నేర్పరచె మించినరాగము తోడ వార లీ
లీల మనోవిభేదములు లేక మిథ్యప్రణయప్రచారముల్
దూలక నాడునాటగురితోఁ గన గూడిరి సమ్మదస్థితిక. 43

సీ. ఆరాణి రథమున నరుగు చుండె ననంగ
భర్తతో ననుమాటఁ బలుక నేల
యామె యింపుగ నాట లాడు చుండె ననంగ
నాల్పర్థతోఁ గూడ ననంగ నేల

శ్రీరాజ్ఞి గానంబు సేయు చుండె ననంగ
 ధవునితో నంచు నుడువఁ గ నేల
 రమణి చిత్రపటంబు వ్రాయు చుండె ననంగ
 దయితుతో ననుమాటఁ దడవనేల

గీ యామె చదునం గ నాతఁడు నతఁడు జదువ
 నామె విను చుండు నిట్లు లనోన్యబద్ధ
 రాగు లై యుండి యును నామె రాజ్యవిధుల
 మేలుకాంచుచు మిక్కిలి మేలుఁ గాంచె.

44

క. రాజ్యక్రియాకలాపముఁ

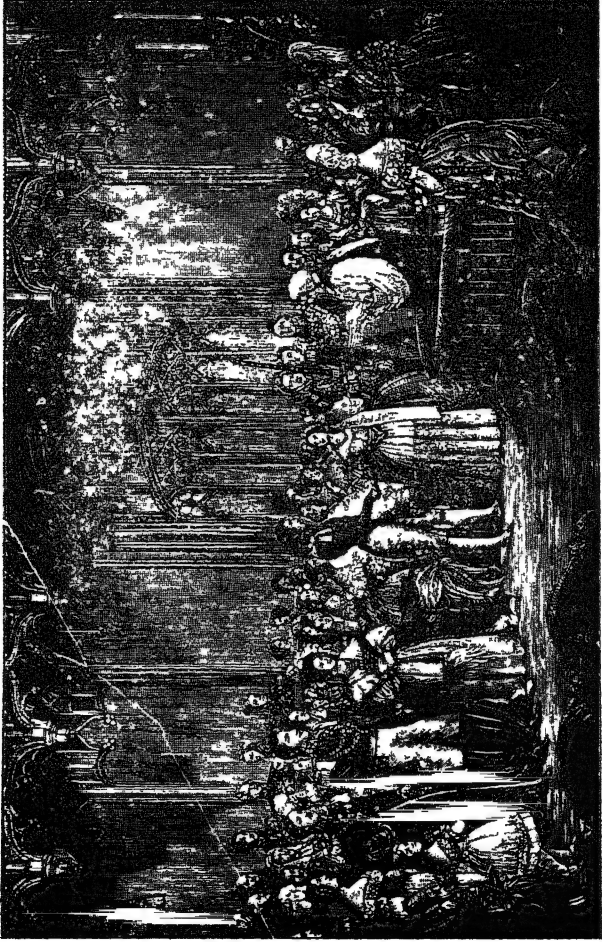
బ్రాజ్యంబు గ నెల్లయెడల రాణికిఁ దోడ్పడె
 పూజ్యం డాతఁ డొనర్చె న
 మజ్జాజన మెల్లఁ బొగడ మంత్రి యుఁ బోలెక.

45

మ. ప్రకృతిక్షేమవిధానకృత్యము లెదం బాటించుచున్ స్వీయకా
 ర్యకలాపాదృతి లేనివాఁ డగుటచే నాల్పర్థపై నెల్లవా
 రికిఁ బాణిగ్రహవేశకంఠే నటుపైఁ బ్రేమాతి ధారంబు న
 మ్మిక యుం బెంపును గల్గె నట్లగుఁ గదా మేలొగుణం బున్నచోక.

గీ. స్వాధికారానుగుణము గా నాత్మసృష్టిని
 కఖిలరాష్ట్రస్థమనుజులకన్న మిగుల
 గౌరవం బాదరంబు ను గలుగు చుండ
 రాణి నియమించెఁ జేసిరి ప్రజలు నట్లు.

47

నైరుంటుజేయు ఆలయములో రాణిగారు, అల్లగ్రామం వివాహ వహారము. 10 ఫిబ్రవరి 1840. 132,

క. ఆయేటితోమ్మిదవనెల

నాయాల్బువ్వువిభుఁ డంతరంగసభికుఁడుం

జేయఁ బడినాచకార్యము

లాయాతిటి నడపు చుండు నతిదక్షుం డై

48

క. రాణి యుఁ బ్రియుండు ను నీగతిఁ

బ్రాణం బొక్కటి గ నధికరక్షత నుండె

భ్రూణపతి యయ్యె నంతట

నేణాయతినేత్ర యాతఁ డెద సంతసిలన్.

49

ఉ. ఆలు ను భర్త యుక్త ననవిహారపశూమాల ముప్పత్తిల్లఁ గా

నాలుగురభ్యముల్ గలసునంబగుస్యందన మెక్కి సద్గుటుల్

నాలుగుదిక్కులం గొలువ నాల్గవమాసపుగర్భవేశ భూ

పాలకగేహమున్ వెడలి పశ్చిమదిక్కునఁ బ్రాద్దు వాల్లఁ గన్. 50

చ. ఒకగిరిచెంత నేగుతటి నొక్కరుఁ డచ్చవలాక్షీపైనిఁ ద

ప్పక గుటి నేని బిట్టిగు తుపాకినిఁ గాల్చఁ గ నాలకించి య

మ్ముకరనిభాస్య లేచి రసమో మటు ద్రిప్పి కనుంగొనం గ నా

యకుండు ను గొబ్బునం దిగిచి యారమణిం దనచెంతఁ జేరెచెన్. 51

గీ. అంత మానక మరలఁ గ నాదురాత్ముఁ

డాకెఁ గుటిఁ జేసి వేటుతుపాకిఁ గాల్చె

నది యు దైవాపకూలత ననలఁ దప్పె

బట్టి రంతట నారాజభటులు వాని

52

కా. పొక్కుం దిట్ట కతోరవార్తని మమ్ముం గూచ్చి నిక్కం బటం
 చక్కంతామిడె శ్చర్తతోడె నె రచియాగారముం జెంది త
 న్నిక్కంజేరిచి యామె సంపెరిల సుద్యానంపుత్రోవకై రహికై
 బక్కిఁఘా మరురాజగేసు నరిముం బ్రాపించె నర్తరునకై 53

క. కల లే యంతకీధిరలు

వెలకెలఁబారుట యె తక్కు వెరునదు సతీయా

కులం న్నరునాఁ డైనం

దలఁకుచు రథయాత్ర విడువఁ దలఁ పూన దహి.

54

కా. అవార్తల్ బురి నెల్లవో నొకమొగిక్ వ్యాపింపఁ జొరుల్ జయా
 రాణం బొప్పుఁ గ రాజవంపతులదుర్వారంబు గాఁ గ్రమ్మి తం
 త్రీవార్తల్ ముఖవార్తఁ బత్తికలుఁ బ్రక్షిప్తపాలవిశ్వాసు లై
 వేవే లంపిరి మిత్రబాంధవులకై వేగంబు గా పొట్టు లై 55

ప. అంత నెడవ్ ద్వాక్కుపో ర్దనం బరగు నాన్యశంసుం డపరాధవిమర్శం
 బున నిర్భీకుఁ డై రాక్షిపై నగ్నియంత్రప్రయోగంబు మత్కృతంబ
 ని యు నిట్టి క్రూరకృత్యంబులనం బ్రసిద్ధిఁ గాంచం గోరి యుద్వ
 మించితి నని యు వేఱుకారణంబు లే దని యు వక్కాణించి కా
 రాగారనిబధం డై ముప్పుదివర్షంబు లుండి తద్దేశ నిస్సారితుండై
 యాప్తేలియా ద్వీపంబునం జిత్రకారస్మృతిచే బహుకాలంబుం బు
 చెప్పి నిక్కడ.

56

చ. అలయికి దోచె మేన రుచిరాధము లెప్పము లౌట దిప్పె వె
 స్నైలదొర బోలు మోమునకు నిం డగు వెన్నెలతేట మించి మైం
 బలుచదనంబు గిల్లె జనపాలన భారము గాఁ గల దోచె ని
 చ్చులు శయనించి యుండ బయె సౌఖ్యముగా మహిదోచెనెతికిన్.

సీ. అతితుంగరాజ్యపీఠాధిరోహిణి యయ్య
 సతి యింతయరు శక్తుఁ జాల చిర్యె
 నఖిలభూభారంబు నవలీలఁ దాల్చియుం
 దొడవులు దాల్చుగి బడలు చుండె
 రాజకార్యము లెల్ల నోజ సత్వేదు రాణి
 పంకర్పరచనకుఁ బ్రాలుమాలె
 నరిరాష్ట్రములు గొనఁ బరువెత్తు నడ్డవి
 యననిపై నదు గిడ నలయు చుండె

గీ. నెంతకునకార్యమును నిర్వహించి పలుకు
 రమణి చెలులకుఁ దిగు నుత్తరం బొసంగి
 నోప దయ్యెను గురుగర్భయోగమునను
 బాటఁబము లేక యున్న య ప్పడఁటిమిన్న. 58

చ. అతివలమిన్న రాజ్యభరణాక్షమతం గొనఁ దత్పితృవృత్తిల
 ప్రతిహతశక్తు లుండినను బాటి యొనర్పక యామె ప్రేయసుం
 బ్రతినిధి గా నొనర్చి రట రాజ్యమునేయఁ గల బార్లమెంటువా
 రతనిగుణంబు లింకఁ గొనియాడఁగ నేటికి వేయిభంగులన్. 59

1. పాపముల దేశములను

జన్మభూమి నాకు నానందమునెల ని

నానందమునెల ని

నానందమునెల ని (ప్రభుమృత్యు)క యంతక.

60

2. పాపముల దేశములను

నానందమునెల ని యనరాక మదిక

నేను నానందమును

నానందమునెల ని నతివెలొలుల జేసెక.

61

3. పాపముల దేశములను త్యాగించి నన్నయన శ్రీబ్రహ్మరింబదియవనాడు

నానందమునెల ని యానందమునెల ని జేసి యా దంపతు లా

నానందమునెల ని విష్ణోరాయా యెడిలెయిడు మేరీలూయినా యను

నానందమునెల ని సుస్థానమున నొనరించి రి ట్టానందంబున

నానందమునెల ని మరునాడు.

62

4. పాపముల దేశములను

మనయు శ్రీకృష్ణులును వెంట రాజని విభుండుం

పాపముల దేశమునై నొక

నానందమునెల ని లెల లెయిప్పు నేగుచు నుండక.

63

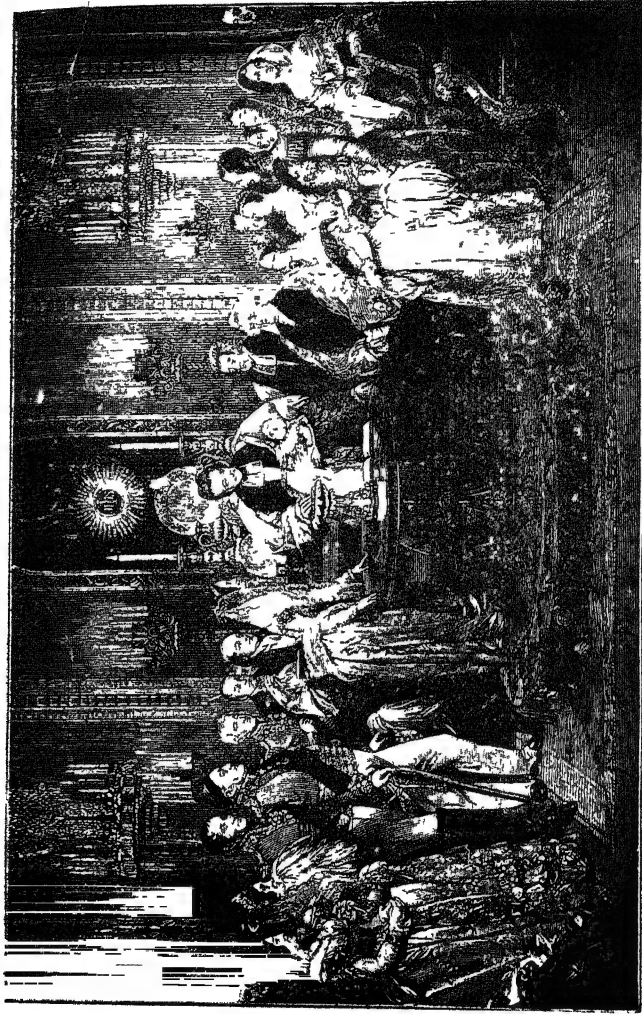
5. పాపముల దేశములను హిమానదంబు విభగ్న మై తటా

నానందమునెల ని నానందమునెల ని నేనకున్ నిజ

నానందమునెల ని దొట్టిల నుపాయము దత్తమయోచితంబు గా

నానందమునెల ని రాజి వరిచేరిచె నవ్విభు వేగపాటునక.

64

బక్ష్షింగునకు పోయిన విక్టోరియా రాణి గారి సహపరుల త్రికానానుకరణ మహోత్సవము. పి.బి. 10-1841. 136.

ఆ. ఆమె యించుకంత యాలసింపక నచ్చి
విభుని మిత్తినోట వెలువరించె
నాయు వెన్ని యెన్ని యాపదలను గాని
యవలఁ ద్రోయుఁ గాదె యబ్బుంఁముగ.

65

ఉ. దాదులు తల్లి యు న్నిగులఁ దత్పరతం దను వీడకుండి స
మ్మాదము మీఱఁ దెల్ల నగుపాతులపై శయనింపఁ జేసి దు
గ్గాదు లొసంగుపట్ల సమయంబును దప్పుక జాగరూక లై
యేదఁగ నాఁడునాఁట మది కింపు లొసంగెను బాల చూడ్కికి.

క. అల్లారిముద్దు సేయుచుఁ
దక్షియుఁ దిండియును సముచితప్రియకృతులక
నల్లని వనపాటర వలె
నుల్లాసము మీఱఁ బెనుచు చుండిరి బాలక.

67

ఆ. రాణి పిన్న నాఁడు రమ్యనస్తవు లెవ్వ
యాట లాడుకొనఁ గ ననువుపడియె
వానితోడ నిపుడు బాలికామణి యును
నాడుచుండే తల్లి ననుకరించె.

68

ఉ. భూపపాలనోద్యమముఁ బూని యు రాణి దినంబు దప్పు కా
పాపకు బుద్ధులం గరపి పాతములం దగ బోధ సేయుచు
ద్వీపితసగ్గుణంబులను దేజరిలం గ నొనర్చెఁ దల్లి వి
ద్యాపరిపూణకానిర్మల పథంబున బిడ్డలఁ బుచ్చు టబ్రమే.

69

అంతఃపురమున మితి బడయు బ్రహ్మభ్యుదేశాధిపం
 నుండును విద్యుం ప్రేమంకు హాసంబున గొంచు సు
 కేయం బగులంబాభ్యుత్తరముం బాసించి యండుండఁ గా
 నుండును విద్యుదీప్తయంబు మది ననన్యోన్యంబు పై రాగముల్. 70

• చిక్కాడు ను నావిజాంపర్యమునకును
 వాహక సంపన్నమనోబ్ధులైరి
 కిరికిరూరియము ను డెలుపునంతకు రాణి
 యుపయామనిశ్చయోవ్యోగ ముడిగి
 • పువడి హృదకాబ్జమునఁ బ్రథానంబు
 బాల కష్టాదశనగ్నమందుఁ
 విరూపము నొనర్చెఁ బౌరలమెంటులొ
 నాలులక్షలు వారణంబు మఱియు

హిందూమతమునకు ను నయముతాప్తకంబు
హుష్యకంబుల నొసంగంగ రూఢ మైన
తాననముఁ గెల్లె నీరీతి సకలమనజ
నన్నుతం బొందు గల్గఁజొనరణి జరిగె.

ॐ. చూరపుండుమందు మఱియొక్కతె యింతనమధ్యరాలు లే
దాయు నంచు నెంచునతి నాతఁడు నాదగుభాగ్యదైవమీ
చిరున భూమికై యరుగుదెంచె నటంచు విభుండలంచు నా
నానఁసేత్ర వారిమదిచందము రాగము నెంచ శక్యమే. 72

గే. ఆమె కేతోనవింశతిహాయనముల

ప్రాయమున సంభవించెను ప్రభుమపుత్తుఁ

ఉపైఁడు యెడఁగివచ్చియుం బనఁ గఁ బరఁగి

జర్జరీచక్రనైతఁ జరుపు చుండె.

73

క. అరాణిపుత్త్రీకయుఁ దన

దారకులకు నేమరిక తల్లయుఁ బోలె

సారతరపెద్ద బుద్ధియు

నేరువునం గఁపుచుండు నిచ్చలు సడ్డక.

74

క. ధాత్రీనేత్రితిబుత్రి

పుత్రులుఁ దత్సుతులు పృథ్వి బొందుచు నిటు దా

హిత్రాదులు పెక్కుం డై

గోత్రం బతీవిదిత మయ్యె గోత్రాథిపై.

75

కా. అరాఘ్నుత్రిక తల్లెఁ బోలి నిఖిలవ్యాపారనైపుణ్య మే

పారక శ్రీ గిలదాన నంచు నవతేపావేశముం జెంది కా

కారవ్యాపృతిచిత్తముల్ సమము లైకాశ్రమం బ్రవర్తించుచుం

గారాబంబున విడ్డల నిపుణులం గావించుఁ గర్జుంబులక.

76

క. దాసిం బిలువక యొకనాఁ

డాసనముం దా నె తెచ్చునంతం ద్వారతో

డాసిని చేటిం గనుఁగొని

యాసారసనేత్ర యిట్టు లనియొక నగుచుక.

77

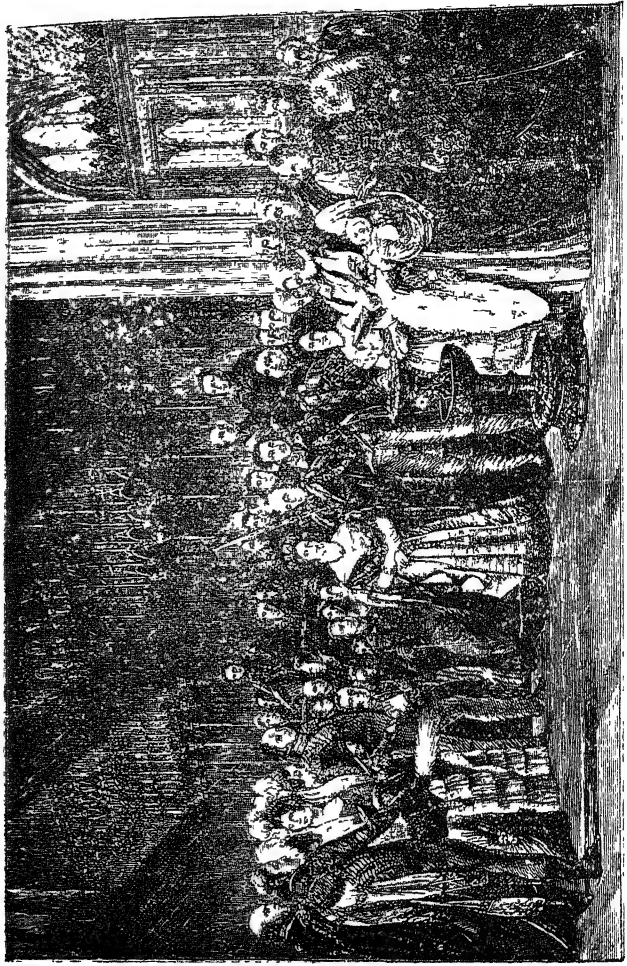
౧. రాజ్యస్థైర్య మైనట్టిరాజు యయ్య
 కలసిచేటల పరిమిల్ రెండు దెచ్చె
 నొక్కనాఁ డిట్టికష్టముల్ పెక్కు జేయు
 నప్పుడప్పుడు మాత్రం యది కొఱియె. 76

౨. లోక రాసహాయులు కాలక్రమంబున శాఖోపశాఖల వెలసి వృద్ధిం
 గాంచుచుండె నంత మఱి యు. 79

౩. నలునదియొకటయ్యెట్లు
 విలసనంబరున సుగుణగణ్యుడు పుత్రుం
 బిలరాక్షాకి నదితికి మును
 బిలక్షేపము దువయ మొందు పరిపాటి దగ్గఁ. 80

౪. కిలక నుత్తరాధికారి రాజ్యమునకు
 ననుచుఁ ప్రకృతిజనులు నంద రాని
 చంద్రునియె జెంద జనని యు జనకుండు
 జెందునట్టిముదిముఁ జెప్ప నశ మె. 81

౫. పరిచారకాదిజనులకు
 బరితోషద్రవ్యసహకారముంబున నా
 దొరబిడ్డడు బుట్టినదిన
 మురు వాషికకదివన మనఁగ నొప్పెం దలఁపఁ. 82

ప్రేక్షకులతో పాటు ప్రభువు నామకరణ సూక్ష్మచక్రము. కెయింటింగ్‌వారి ఆలయము. 141.

చ. నననకౌతుకంబున ఘనస్థితి నాఁ డొనరించినట్టియు
 త్వన మది యిట్టి దిట్టి దని తద్దయు న్గన్గనఁ జేసి చెప్పినం
 దవులును శ్రోతృమాననమనంబున నింలియె యంచు సర్వముకొ
 విస్మృతి యొనర్చుఁ జాల మిని వీడుట యుక్తము న్నన్యనాంశముకొ. 83

ఆ. తండ్రిపేరుఁ దల్లితండ్రిపేరు ను గూర్చి
 యక్కుమారకునకు ననువు మీఱ
 నాఖ్య యొనఁగి రప్పు డాబుబ్బడ్వన్ది
 నాగ వాహఁ మెడఁద నాఁగ లేక.

84

మ పని మీఱం దనమేనమామను లియోఘాల్లుప్రభుం గూర్చి లే
 ఖను శ్రీరాష్ట్ర లిఖించె నాతనయునాకారంబుఁ జూడం గ నె
 న్వినిఁ బోలం గలఁ డంచు వింత యగు సర్వప్రక్రియం దండ్రితో
 నెన యాఁ గాక యటంచు నిశ్చయము గా నీశుం బ్రశంసించెదన్.

ఉ. కొంచులు రాచబిడ్డలను గొల్చుచు భూరిముఖ స్థంబు లకొ
 మందులు వెట్టి వారి నతిమందులఁ జేయుచు నుండె వార లుం
 గ్గిందు ను మీఁ దెలుంగక చరించుచు గర్వధురంధరత్వముం
 జెందుచు దుష్కృతిప్రసాదీలురు జాల్ములు గాక యుండు రే.

శా. ప్రాలేయోరుఘనాంతరాళగత మాపాపాణముంబోలుచుం
 బాలత్వంబున ఎల్లదళం బగుగురభ్యాసంబు నానాటఁ దై
 కాలంబందు ను వెల్వరించుట కశక్యంబు ను గానకొ జనుల్
 మే నౌకార్యములందు బాలురకుఁ గూర్చిం జూప నర్హం బగుకొ.

గీ. కాన నారాజమిధున మీక్రమ మెఱింగి
తమయపత్యములకు ను సద్ధర్మనిరతు
లైన పరిచారకుల నుపాధ్యాయుల
సేవ్వరచి సగ్గుణంబులు నేర్పి చుండు.

88

శా. ఆయాల్పర్థవిధుండు రాణియు నపత్యప్రీతిచే దా ముపా
ధ్యాయు ల్వాంకి జేయుబోధములు విద్య ల్వలధి యా రీతి వా
ఱాయం బొప్పు బరీక్షిజేయు చొకవేళం గొన్నియంశంబు లిం
పాయుక్తు ల్పచరింపఁ దెల్పదురు సమ్యక్జ్ఞానసంసిద్ధికై.

89

ఊ. చెప్పు గ నేమి రాజ్ఞి మృదులము బిడ్డలయొజ్జసానియె
క్కప్పుడు రుగ్గ యాజనని కై యుపచార మొనర్పఁ గోఁ తా
విప్పని పీడుకొందు నన నే మెనచింతుము వీరిపారముల్
తప్పక సౌఖ్య మబ్బినపదంపడి ర మృని పుచ్చె నెమ్మదికా.

90

క. పలుమరు నారాజ్ఞీమణి
కలనడి విధిశముచేత నాపద తె న్నే
తొలఁగి చనె నామెపైర్యము
నిలుకడ ధర్మానుగతి యు నేర్పుఁ దెలుపుచున్.

91

ఉ. కోవెల కేగి దంపతులు గొబ్బున నచ్చుచు నుండ ము న్వలెం
ద్రోవను గృష్ణుఁ డొక్కరుఁడు తొందరపాటున వారిపైపునం
జేనడి గాఁ దుపాకి గురనేయఁ గ లైనము కాచి యుండుటం
బానక మంట దయ్యె నట బండి యు రివ్వన నేగె నంతలోకా.

ఉ. తాలిమి చైర్యముం గలుగుదంపతు లామరునాడు వెండి న
య్యాళికి నేగుమండఁ గ గురాత్మకుఁ డంతటితోఁ దుప కినిం
మాలఁ గ మీటె నద్ది యుచు దోచెను దైవము రాడ్చటాళి యా
కూళను బట్టి వానికడ గుండుతుపాకి యు లాచె నుద్ధతిఁ. 93

న. జాన్ ప్రాన్ని స్సనునీఘాతకుం డె యతీతదినసంబున జిఘాంసుం డ
య్యె నని యాల్పబుద్ధు తద్రాపలక్షణంబులచే నిరూపించె నంత ధర్మా
ధినాథులా రాజద్రోహికి నామమాత్రావ శేషుం డై యుండునట్టి
దండంబు నియమించిన నాస్పృతాంతంబు నిజకర్ణగోచరంబు గాఁ గ
నాభూపాలికామణి కటకటం బడి యాదండనంబు మాన్చి ద్విపాంత
రవాస శిక్షాపాతుం జేసి టాస్మానియాకుం బుత్తెంచె నట మున్న.

క. తమతో రథయాత్ర ని
త్యము విడ కేతెంచుయోగ్యదాసిం గని యా
ప్రమదారత్నము వాఙ్మం
జిమ మొప్పారం గఁ జేరఁ జీరి వచించెఁ. 95

క. వయ్యాళి కేగుతటి ని
న్నయ్యరదం బెక్క నలన దంటిని మదిలో
నెయ్యది దోచె నొ నీకుం
జయ్యనఁ బుల్లటిలె మోముచందం బపు డే. 96

చ. నిను నల దన్నకారణము నిశ్చయ మొప్పు వచింతు నొక్కడు
ర్జనుడు తుపాకికిన్ మము శరణ్యము గా నొనరించి సంభ్రమ
మ్మన బెగ డెందు చుండ వెసఁ బోయెను గావున నా కపాయముం
బొనరచ కుండ మానఁ డనుబుద్ధి జనించె నసంశయంబు గాఁ. 97

గీ. నేడలంచినరీతి గా నేడు వాడు
మమ్ము సమయింపఁ గాఁ గోరి మరల నొక్క
యన్నియంత్రంబు రగిలిన నచ్చెరువు గ
పై నెడకమున నది యును దప్పి చనియె.

98

ఉ. ధైర్యము నన్ను నేగతికిఁ దార్పఁదలంచె నొయ్యి నొను గా
కీవెత నన్యలుం బడయ నేటికి నాకియి యంచు నెంచితిం
గావున నిన్ను మానిచితిఁ గాని యనాదరప్రతిఁ గల్గి ని
స్సాహము వేలు గాఁ గ నెడఁబాతు నె యంచు వచించె నెప్పుతోడ.

కి. అనాటిచేయిఁ గుతుకము
తో నాటక మొకటి దంపతుల్ గనుమేక్షం
బో నచటివారు వారి య
నూనం బగుధైర్యగరిమ నుతియించి యొ గిత్.

100

సీ. మగునాడు తనమేనమామతో ర్కమున
దేశంబున కరుదేరి మందఁ
మొనసి మధ్యేమార్గమునఁ దుపాకినిఁ గాల్చె
జాన్వీల్లీను నృశంసుఁ డిది యు
దప్పె నద్దేవికి ధైర్యమిట్లు గ నిల్వ
నెన్నికీ ప్రాంబులు నేమి యు
నిల ధర్మమున నేలునేలిక కాపద
లంటమి ప్రజలభాగ్యము గా నె

విక్టోరియా రాణి ప్రశంస పత్రం. 144.

వేల్పుప్రభిష్ట, రాణీగారి పెద్దకోడలు. 145.

- గీ. రాజభూతం భానర్చదుర్నియాల మరణ
దండమును దిప్పి వాని నుద్దండకళల
మోది కారాగృహంబున మూడునర్ల
ములు నునిచి రక్త శాసనం బెలమి నయ్యె. 101
- ఆ. కళల మోదు టరయఁ గడు దుస్సహం బగు
మరణశిక్షకన్న మరణమునను
గొబ్బునను దొరంగుఁ గ్రుక్కెడు పాణిము
విడచి విడువ కునునె వెతలఁ గొనునె. 102
- వ. అంత నాయాల్పవైడ్వర్లు యురరాజు పలుతెరంగులైన విద్యావిశే
పంబుల నేకదేశికులనలన నభ్యసించి సుమేధోగ్రగణ్యుల డై మఱి
యు నిడిబరు పురమునఁ గల పాఠశాలం గొంతకాలంబును నా
కోస్సర్దును కేంబిడ్డియు నాఁబరంగు శాస్త్రపాఠశాలాద్వయంబునం
గొంతసమయంబును దత్తచ్ఛాస్త్రంబులం గఱచుచు సహపాఠుల సర
కు సేయక ప్రవర్తిల్లు చుండె. 103
- క. పదియనమాప్తి నతం డరు
నదిమూడవనర్లమున వివాహంబయ్యెన్
ముదితనలగ్నాండ్రకౌస
మృదమున డెన్నార్కుదేశమహిపతిసయన్. 104
- ఉ. ఎక్కటిచక్రవర్తినికి నిష్ఠతనూజుఁడు రాజ్యప్రీతిపై
నెక్కఁగ నున్న భూవిభుఁడు జ్యేష్ఠుఁడు మేల్ యురరాజు నొము బెం
పెక్కినయట్టిబల్దారి కహీనముదంబునఁ జేసినట్టియా
చక్కనిపెండ్లియుత్సవపు సంపద నే మని సన్నతింప నొ 105

౧. చంద్రుని నాల్గు పక్ష విష్ణురక్ష
 చంద్రుని కడ నెసంగుసుతులు
 చంద్రుని ను ముప్పై గన్నే తీగతి గాఢీ
 చంద్రుని తియు నగుమంద్రబలె మిగుల.

106

౨. చంద్రుని నాల్గు పక్ష విష్ణురక్ష
 చంద్రుని నెరాతిజయ మీడిపై క్షయ్యంబుం
 చంద్రుని నెసంగి బోలెకా
 చేయిలెడంగుల సుతంప విస్తృతి జెందుకా.

107

౩. చంద్రుని నాల్గు పక్ష విష్ణురక్ష
 చంద్రుని నెరాతిజయ మీడిపై క్షయ్యంబుం
 చంద్రుని నెసంగి బోలెకా
 చేయిలెడంగుల సుతంప విస్తృతి జెందుకా.

108

౪. చంద్రుని నాల్గు పక్ష విష్ణురక్ష
 చంద్రుని నెరాతిజయ మీడిపై క్షయ్యంబుం
 చంద్రుని నెసంగి బోలెకా
 చేయిలెడంగుల సుతంప విస్తృతి జెందుకా.

109

౫. చంద్రుని నాల్గు పక్ష విష్ణురక్ష
 చంద్రుని నెరాతిజయ మీడిపై క్షయ్యంబుం
 చంద్రుని నెసంగి బోలెకా
 చేయిలెడంగుల సుతంప విస్తృతి జెందుకా.

110

అల్పబుద్ధు, విక్టరుప్రిన్సు అఫ్ వేల్సు ప్రభుమవుతుడు. 11 సంవత్సరము. 146

న. ఇత్రైఱంగున మహారాజ్ఞీప్రభమపుత్తుం డగు నాల్పబైడ్వరు సంతతి ల
తికాప్రకాండంబు చివురించుచుండె నంత.

111

క. సదగులుఁ డతఁ డుదయించిన

పదియేడవ నెలను భూమి పాలామణికిం

బదపడి పుత్తీరత్నం

బుదయించెక బంధుజనుల యుల్లఱు లఱిఁక.

112

ఉ. ఆలి సనంగఁ బేరుఁ గని య్లాశకు వాటల హాసపుత్తులక

బాలిక యైనకాల మొకపాటిగఁ బుచ్చి క్రమక్రమంబునక

మేలి వివేక మన్యులకు మే లాననొందెబుద్ధి గల్గి మే

ల్మేలనఁ దండ్రడికి న్విశదలీల నొనర్చు మహోపచారముల్.

113

కా. నిస్సావత్తుత భూమి నేలునలరాక్షీరత్న మక్కన్నియక

హాస్యదేశము నేలుతొనిసుతుఁ డై వృద్ధాశ్రమం దైనలూ

యిస్సంజ్ఞాకునినాస్తమందు నిడె భర్తృస్నేహ మొప్పార వ

ర్చస్సాశీల్యము లొంది బాల యభిలాశాస్పృహతిం దాలిచెక.

114

ఉ. బిడ్డల నాశ్రమాత్ నలెఁ బెంచుచు దీనులయిండ్ల కేగుచుక

సక్ష వహించి వారలకు సాయ మొనర్చుచు స్కృపం దెవుల్

నడ్డజనాళి నేదఁ దగువారల నిల్పుచు వైద్యశాలలం

జెడ్డలు సోఁక కుండఁ బరిశీలన సేయఁగ నచ్చి పోయెడుక.

115

ఉ. భామలవైద్యశాలపరిపాలిక రోగిలు లైనవారితో

నీమెను మీరెఱుంగుదు రే యన నోర్వక యామె పిరికిక

క్షేమమొకో యటంచుఁ బరికింపఁ గ సోచరి నైతి నిం తె కా

కీమెయి సన్నుతింపఁ దలఁ పేటి కటంచు నచిచె ధీరయ్యె

116

... మహిమకావ్య మే తనకు బాటి గ ముఖ్యమటందు నెంచునా
 నీకు యును నెల్లరును వారక మిక్కిలి గారెంబు నా
 నీకును జూపు చున్నది విదితంబు గల బూజ్యత నింద్యభావము
 నీకునెవరి నెంచి చూడఁ గ గూంబు లచే గద సంభవించెడుకా.

౧. మహిమకావ్యము భోక్తవ్య మే కద
 చెప్పెదవాఁడైన నట్టినుగూ
 నీకును దొకండు సౌభాగ్యముండ డై యీల్గుట
 నీకును జూచి నగలఁ గలగి నలసె.

118

౨. నానందయగ్ధు నలునది
 నానందమున భూమినాథామణికి
 నానందవర్ష ముల్లెడు
 గలెద చిచ్చుకృతిజనులు కొతుక మందక.

119

౩. నావిక సేనకుం బ్రభుమనాయకుం డై మహిమకావ్యవాఁడే
 నానది నేలె నానది నొకప్పుడు క్రూరుం డొకండు చంపఁగా
 ఛాననఁ జేసి కొట్టెను ద పాకి న టయ్యుం జికిత్స సేయుటకా
 డై నకృపక వివర్జకకుం డిప్పి యథాపురి మొందె సౌఖ్యముకా. 120

౪. నానందసమలంకృత
 యౌ రుష్యాచక్రవర్తి యాత్మోద్భూతకా
 మేరీ యనఁ దగు నట్టికు
 మానీసునిఁ బెండ్లి యాడి మహి సద్భిక్షకా

121

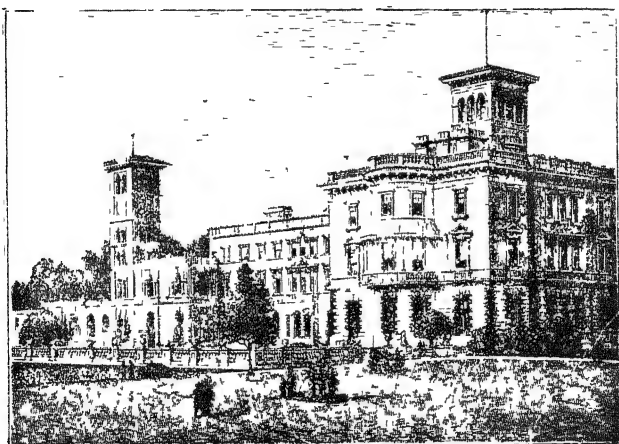

ఆస్పరమలాని సంతోషదినములు. 148.

యన
మణి

రాణీగారి ద్వితీయపుత్రుడు, ఎడింబర్గ్ ప్రభువు. 148.

ఆస్పీరిక్ సాధనం. 149.

శ. నలునదియాలునత్పరమునం దగ నిర్వదియేనునాడు మెయ్
నెల నిలయేలునట్టిరమణీమణికిం జనియించె గ్రమ్మరన్
నలినదశాయతాక్షి హేలినా యుపేరఁ బ్రసిద్ధిఁ గాంచి యా
పలము ననాకులం బగుదుఁ గోరికతోఁ గొనసాగు చుండఁ గన్.

శా. ఆరాడ్రత్నము చిన్నవారికి జనవ్యాక్ష్ణ మ్మా వీటిలో
నారోగ్యం బొనగూడ దన్ దలఁపుతో నాస్ఫోరనన్ పేరి
మ్యారామంబును నిల్చి యందు నతీరమ్యం బౌ విశాలస్ఫటా
గారంబున్ రచియింపఁ జేసి నిలిపెన్ గారామనం బిడ్డలన్. 123

సీ. మరునిపెన్మలికి యై మరునంపుమొలక వే
మరుఁ గాముకులమది మరలుకొల్ప
దమనంబు విరహిబృందమనంబులకుఁ జాల
దమనం బొనర్చుచందమునఁ బొడలఁ
బొగడఁ గఁ దగినట్టి పొగడలు మే లైన
మొగడ లెత్తుదుఁ జాల నెగడుదుండ
మాపని సుమశరమావులమొత్తము
తావు లగుచుఁ బలుతావు లీన

గీ. మఱియు మేలితరంబు లౌ మహిజలతలు
కెలయుచుండఁ గ నగ్గిము నలుదెసలును
నందనం బన మదికినానంద మెసఁగ
నలరఁ జేయించెఁ జూచువా రలరుచుండ.

సీ. తుష్టేద ల్విరులపైఁ గ్రమ్మి మొత్తమ్ముల
 జుమ్మ జుమ్మన రొదన్ జమ్మిన్లోలు
 పూజొంపములురాశిఁ బోసినకైఁడి
 గుడ్డప్రాఁకులవిరుల్ గోరలున్లోలు
 చల్లనిజలములవెల్లువల్ జంత్రముల్
 పెల్లుగాఁ బైపయి జల్లున్లోలు
 పలుఁనై పూరేకు లిలఁ గ్రమ్మి చిత్రంపు
 రంగవల్లిక లై చెలంగున్లోలు

గీ. వాలుగొమ్మలు పుడమిపై వ్రాలి గాలిఁ
 చూలుచును బాలకులతోడఁ గేళి సల్ప
 కరణిఁ దోచెడివోలులుఁ గల్గి యొప్పు
 నట్టియాకీడ మది కీడ కనుపుపడ దె. 125

ఉ. తక్లయుఁ డండ్ర యట్టిప్రమదాననముం బ్రమదమ్ము మీఱఁ గాఁ
 జల్లనిగాలివిచు నెఱిసంజలఁ జక్కఁగఁ జూపుచుండ న
 ప్పిల్లలు నొండొరు ల్లలసి ప్రీతి యెసంగఁ గఁ గీడ సల్పుచుం
 బల్లవపుష్పమంజరులు మంజాశిఖావళి గాల్చు రింపుగఱ. 126

ఉ. అం దొకమంటపంబుఁ బృథుకార్థము గా రచించి వేఱుగా
 నందపుచిన్నిపుష్పన నందఱికి న్నిర్వచింప వార లా
 నందము మీఱఁ గా దినదినంబు ను నించుకనేపు చెట్టకుం
 బొందుగ నీరు వెట్టుచును బోదులు ద్విధుచు నుండు రేవునక. 127

గీ. తక్షదాఖ్యాంకితంబు లై తనరుచున్న
చిన్నవోహదకరణముల్ చేతఁ బూని
వాగు పనిసేయు బొకయాట నలె నెసంగు
బాలకులచేష్ట సమ్మదానాము గా డె.

128

మ జనకాజ్ఞా బహుశిల్పకర్మవితతిం జాతుర్యమం బూని య
మృసుజాఢీశ్వరపుత్తులన్యజనసంపర్కంబు లేకుండఁ గా
ననుఁ గొచక్కనిచిన్నకోట నది యుక్త వ్యాయామ మై తోచఁ గా
నొనరఁ జేసిరి వారియైక్యముఁ దదవ్యోగంబులుం బిత్రముల్. 129

చ. అచట రచించి రచపుమహానస మొక్కటి యందుబాలికల్
రుచు లెసంగఁ గ నాత్మపరిరోపితకృత్తిశలాలుముఖ్యముల్
పచనము చేసి స్వాదుతిరిభక్త్యములకొ రచించి సోదరా
ద్యుచితల కెల్ల విదిడుచు కొక్కపు డింపు గఁ దిండ్లు తాము గొక.

వ. ఇతైఃసంగున నారాజార్చకులు చేత వాతనభ్యసింపం దగినవిద్యలం బ్రపి
ణులగుదుండి రావెలినా కన్యారత్నంబుచే నాగన్వైబద్ధ మహారాజ
సూనుం డగుక్రిష్టియకొ కుమారులు నలంకరించి రాదంపతులుం బా
ప్తాపత్యు లై నధిభి రంత. 131

క. జననాయకునకు నలునది
యెనిమిదనది యై నమార్చి నిరునదియొక బొ
దినమున బూయిస యనఁగ
లైదు లోరకభర్తబాలకేల గ్రహించెక.

132

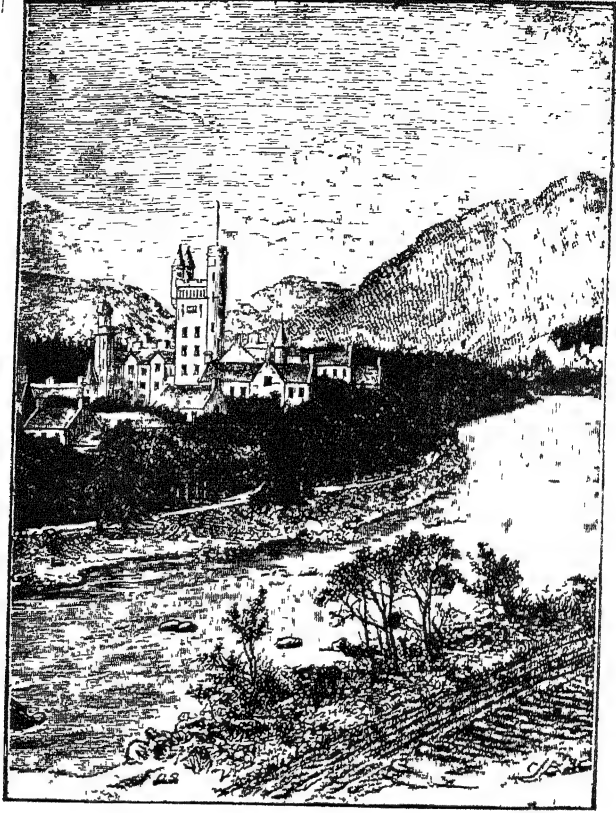
శా. ఇ ట్టాకన్నియ గల్గినట్టిశుభ మానేటన్ మహారాష్ట్ర యుక్
స్యా ట్టాండకవిషయంబునందు విలిచెన్ ధారాళవారంబు నా
పట్ట న్నొం పగుజైలగుర్గ మొకటిన్ బొల్కొరి లక్దాని నా
చె ట్టాప్రాంతనదీతరంగములనాసి న్వాకొనన్ శక్య మే. 133

మహాస్థగర.

సెలయే ఖ్యరీవ్రధనంధిన్ జలజలదొరుగిం దేరి యం నాడుచుం గొం
డలసాను బ్రాచుచున్ వేడ్కలు జివు రడ పట్టంపుపూజొంపము త్వ
న్నెల గాయం జిన్నిగోరుల్ నిలపి తునుముచు న్నిచ్చలుం బాలురాచెం
తలఁ గేసిం దెలుదు ర్మోదమున జననియుం దండ్రయిం బాచుచుండెన్

సీ. అం దుండు సమయమం దాల్పర్తు రాణియుఁ
బేదవారలయిండ్ల కారరిమున
నరిగి తెవేమంబు లారసి విందల
కరణి సిందుక యరమరిక లేక
తగున్మత్తు లొనఁగి యింపు గి మేలుఁ బల్కుదు
నాతురస్పదల పంపిధాగు
లిడి పాశాలల కేగి విడ్డెలు విమ
ర్శించుదుఁ బాంతోషికిము లొనఁగి

సీ. రమణుం డాఖేట మొనరింప రమణిత్తల
లేటవేహార మొనర్చునంతటను దేవి
యట్టులుండి యు రాజ్యకార్యక్షణమున
జాగరూకత మరుగఁగు సమయగత్తిని.

బాల్మోరల్ దర్గము. 152.

ఉ. వేకున లేచుచుం బ్రహరవేళ భుజించి విహార మాత్మకా
ర్యాకలనం బొనర్చి యపరాష్ట్రము మంత్రులఁ గూడి రాజ్యతం
త్రైకమతి న్వసించి యటు స్యందనయాన మొనర్చి సంధ్యనం
గీకృతవిద్యయై నిశ నొగిన్ భుజియించి పరుండు రాక్షా తాన్. 136

శా. భూమిపాలిక యొక్కనాఁడు శకటంబుం జెంది పో విప్లియమ్
హామిల్టన్ నమభిఖ్యుఁ డేసె హుతభుగ్యుల్రంబు నడ్డేవి పై
నేమందుం దొలఁగించె దైవ మది యున్ ద్వీపాంతరావాసః
త్రామేయాపద నొందె వాఁడు సభయేం ధ్లంహాకృతు ల్పహ్యు లే.

గీ. రాణి కార్ధరుఁ గెన్నాఁబుప్రభువు ననఁగ
రెండుపేరుల నొప్పుసుతుండు గలిగె
నేను నెలమొదటిదినమం దేఁబదియన
నక్షత్రమునఁ దత్సరీజసుల్ ఎంఁక మొంది 138

ఎ. అనంతరంబున మానం బతిక్రమింప నొక్కనాఁడు 139

క. పినకొండ నామయావిం
గిరుఁగొని యేతెంచురాణి కడప న్వడిగాఁ
జని లెట్టె నెఱువేటనఁ
దనరెడువాఁ డొక్కకట్టఁ దలపై మొత్తెన్. 140

గీ. రాణితలపైకుళాయి శిరస్త్రీ మనుట
సాక్షాత్కంబు గ శిరముఁ గాపాడెఁ గాని
యిచట విధివ్రాత మంచిదం చెన్నుకరణి
గాయ మొక్కటి నొసటిపైఁ గాన నచ్చె. 141

శి. ఇన్యఃపకుఁ డున్మన్తుఁ డనుచుఁ గొంచ
జనిరి తత్పక్షివాకకు తైఱజవము
లట్లు లయ్యును హామిట్ట ననుభవించి
నట్టివఁడెందునకుఁ బాత్రుఁ డయ్యెఁ చువకు.

14

శా. ఆయాల్పస్థ జగంబునం గల విశ్వాధాన్యులం బ్రోవుఁగాఁ
జేయ శ్వానవు లెల్ల వానినిఁ బరీక్షింప వృహావర్యునో
చ్చాయం బైదుదినంబు లైదునెలలు న్నాగించె లండఁక పురికొ
దాయం బోయి రనేకు లేబదొకయేటం దజ్జనోన్మాదమున్. 141

క. ఆకన్నా లువిభుండం
బాకటగుణ లూయిస యచుప్రవ్యాధిపజం
జేకొని సుతుఁ డొక్కరుఁడు గఁ
దోకత్రితయంబు గాంచె దొయ్యలియందున్.

144

క. మరలఁ ద్రిపంచాశద్వ
త్సర మేప్రెలుమాసమందు శస్త్రమవిన మా
ధరణీపతి కుదయించెఁ గొ
మరుఁడు లియోఫా ధ్విం గ మహితాఖ్యం డై.

145

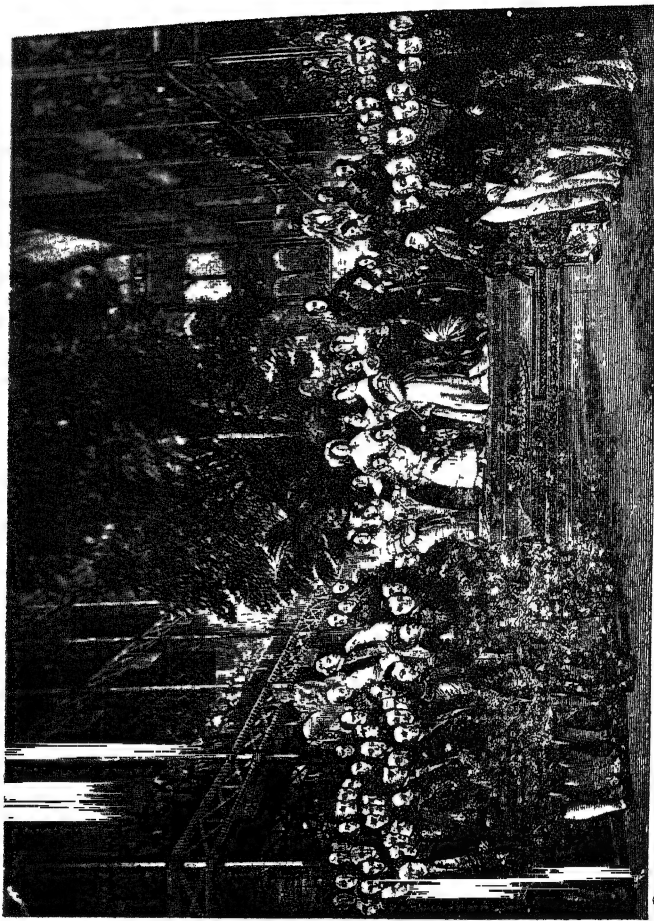
క. ఆల్పనివిభుఁ డై యొప్పుచు
బల్బలమొందక యు విద్యఁ బటుగుణగరిమన్
మేల్బంతి యాచు నాతం
డాల్పర్థం బోలి యుండె నాబాల్యము గన్.

146

నెస్టుప్రదర్శనమునాటి అబ్దుల్ కబీరు. 154.

1001 శ్రీరాణీగారు ఆజ్ఞుర్పునకువచ్చే తేరువెలుగైన ఎండలు ఎన్ను ప్రవర్తనము. 155.

స. అలియోఘ్లాకమారుండు హెలినా రాజకుమారికయందు స్త్రీపుం
సాపత్య యుగలంబుం బడసె మఱియును. 147

ఉ. ఏడులు నాల్గు నాడులవియేడు ను నాతనికన్నఁ జిన్న యె
వేమక మీఁది సర్వపుణిపరిరక్షణదత్త యైనయా
చేడియ కుద్యవించె నొకచిన్ని కుమారి బియాట్రీ సంఘఁ బ
ల్పీడిమి గల్గినామమునఁ బొల్వవహించుతుం దాఁ గన్పియై. 148

క. జననికెఁ బ్రా పై యుండుట
కెనిమిదియిర్వదియు నేడు లీచెలికరసీ
డన మొల్ల కండి హెన్రీ
టరుబాటెఁబర్గురాజు నాత్మజు నటుపై 149

గీ. పతిఁ గఁ జేకొని తనతల్లిభవనమందు
వాస మొనరించె నీమె వివాహకాల
మున కె రాజ్ఞికి మరుమలు మనుమరాండ్రుఁ
గలరు ముప్పదినలుగురు లలితరీతి. 150

ఉ. తామరతంప పై యిటుల దద్వరవంశము నాడునాటికిం
గోము నహించె దైవ మనుకూలము గావున నెన్నిసారు లో
యామహి నేత్రికిం గలిగినట్టివిపత్తు తొలంగి పోయెఁ గా
కే మనవచ్చుఁ గాలగతి యెంతటివారికి దాట శక్య మే. 151

క. అష్టాదశశతకంబులు

ఘట్టయు నొక్కటి యు నైనసంవత్సరము

ద్విముల మార్చి మార్చెయె

కృంబులఁ జూపమొదటికాలం బయ్యెన్.

152

ఉ. హా యింక నేమిచెప్పఁ దగు నంతటిహాడ సుఖంబు లొందుచున్

హాయిగ నుండురాక్షసి బ్రాహ్మణం బగునొడి బాల్యము

హాయువు పీడ నక్కొఱుత నందఁ గనక ముదంబు నొంప గాఁ

జేయుచున్ను తల్లియును జెందె నచివనశక్య మా దశన్.

153

ఉ. చిన్ననంబునక జనకుచేటు నెఱుంగక తల్లిప్రాపునకె

మన్ననఁ గాంచుచున్న సతి మాతృవివర్ధకఁ గాంచి యాత్మలో

నెన్నిదలంచి కుందె నొకొ యేమిసచింపను తెల్లదండ్రు లా

పన్నత నొంద ధైర్య మెడఁబాయక యుందు రె యెట్టిరోలున్.

ఉ. అంతకు మించి భర్తృవిరహార్తః పథాజనదుస్సంబు గా

వంతలఁ బెట్టి చుండుఁ గద నగుక మత్రీశము గాక మున్నయ

క్కాంతకు నట్టిదుర్లభ యుఁ గల్గి న్రాణంబున నుప్పు జల్లిన

ట్లంతము లేనిశోకమున కన్గము గాఁ గ నొనర్చె నక్కలా

155

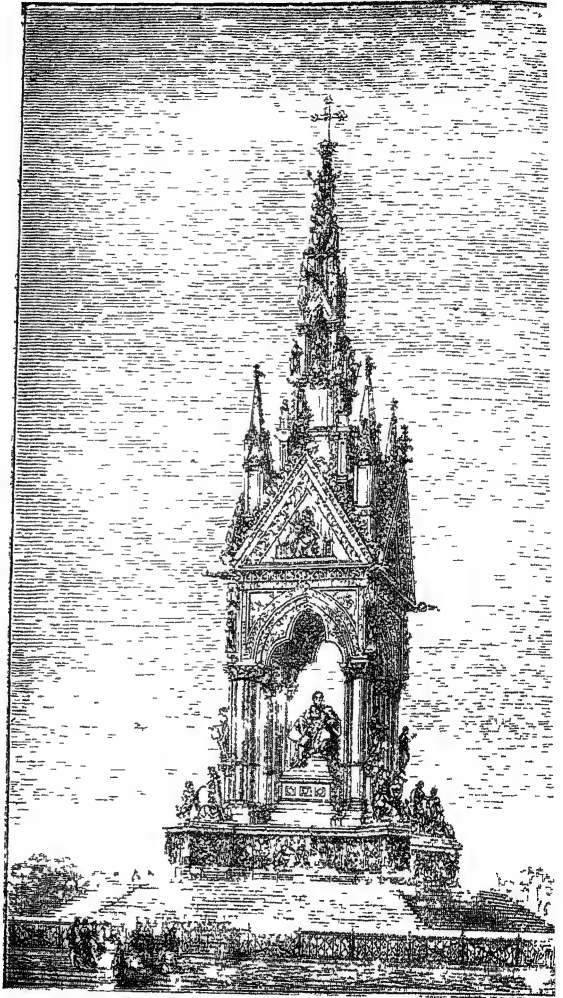
శా. మున్నాల్పబ్ధ దినవ్యయంబును లివర్ప రెగఁగా నెంత యున్

భిన్నత్వంబున ప్తాకుమారుదొరకు న్నిచ్చేదముం దెబ్బక

మ్మున్నారీమణి వ్రాసి పుచ్చె నట యమ్మాడ్కి న్మనోనాథుఁ డా

పన్నుం డాటకు నెట్టిద్యుఖమునకుం బాత్రంబు గా కుండు నో.

156

లండనులోని ఆల్బర్ట్ మిమోరియలు. రాణీగారిభర్తజ్ఞాపకార్థం
కట్టించబడినది. 156

ప్రిన్స్ ఆఫ్ వేల్స్ ప్రభువునకును ఆలెక్జాండ్రా గాజీగాంకిని జరిగిన
వివాహమహోత్సవము. 157

మ. అకటా యన్వరదంపతుల్ దమకు నత్యాసన్న మానాత్మిక గా
నక యయ్యేట నిజోపయామదినసానందోత్సనంబుక సము
త్సుకు లై చేసి రెఱుంగ శక్య మగు నే దుద్దై నకృత్యంబు ని
వ్వకలత్వం బొనరించువాఁ డటు లతిప్రేమంబు నీ నేటికిక. 157

సీ. అతిగుణశాలి యానాత్మేకుఁ బాసిన

నెన్వగ కాయమ నిలయ మయ్యె

బ్రజలసంతాపంబుఁ బాపుకర్షంబున

జాగరు కత గల్గి పంచరించె

ఖనిజముల్ ద్రవ్వెడి మనుజశతద్వయం

బం దొకపెట్టు గా నడఁగి పోన

వారికశ్రతాదిబంధుజనంబుల

రావించి సాంత్వవాగ్దచన మీఱఁ

గీ. దత్తదుచితంబు లైనవిత్తంబు లానఁగె

భర్తృవిరహంబు గలనెల బాయ కుండఁ

దనదుదు ప్తరశోకంబుఁ దడన దయ్యె

నార శ్రీరాధి గుణరాశి యనఁగ నల దె.

158

చ. ఇలు వెడలం గ లేక చిర మేకత ముండి యు రాజకార్యముల్

గలతపడం గ నీక యెసకంబునఁ జేయుచు జ్యేష్ఠపుత్రుపం

డిలి యగుచుండునప్పుడు గడిందివిష్ణుత దేవళంబునం

దల యొకయింత వంచికొని దవ్వుగ నుండెను రాధి యొక్కచోక.

గీ. దేశసంక్షోభ మిటుల స్తంభ నామె
 వ్రాసె నయ్యేట సచివుతో భర్తతోడఁ
 దలంచి యిర్వదివేలలేఖలను నన్య
 దేశరాజ్యప్రభుత్తులు దెల్పుచుండి. 168

శా. లండన్ పబ్లికమం దొకప్పుడు నికాల స్నామరష్యామహి
 శుం దేతెంచి యు రాణి గౌరవమునం జూడం గఁ దుర్క్కుమహీ
 శుం డౌనాసులతాను క్రైస్తవుల హెచ్చుల్ మాన్చి బాధించుచు
 చుండున్ రాష్ట్ర యుద్ధప్రభానులును దా ముద్రోషులొచున్ వినన్.

గీ. ఇట్లు సుల్తానుపై గోప మెరియఁ జేసి
 వెడలి రాణి యు సచివులు విడువ రాత్తు
 పడి మిండ్లందుమానవుల్ బనరమునకుఁ
 జాల రనుచుఁ దురుష్కు దేశంబుఁ బట్టె. 170

గీ. అయినఁ క్రైస్తవబాధల నణచునెపముఁ
 బూని టక్కియుఁ దద్రాజధాని యాచుఁ
 దనరు కన్యప్రాంబునోపిలుఁ గొనుచుఁ గృష్ణ
 భూమిమధ్యసముద్రాంతభూమి నేలి 171

క. చిరకాంక్షిత మగుహిందూ
 ధరణిపయిం దుదకు వెడలఁ దలంచి దురాశా
 పరుఁ డై యుండుట నెంచుచు
 వెర వొప్పుఁ గ నవుడు రాష్ట్ర విజిగీషుఁ దగన్. 172

చ. దురమున శ్రేణిచివారలను దోడ్పడ రప్పకు దాడిఁ బుచ్చె ను
 ధురగతి రప్పవార లురుదోర్బలు లయ్యును మంత్రిపైనికే
 శ్వపలకుఁ గల్గు లోపమున వారల కాక్రిమియాదురంబునకొ
 జరిగెఁ బరాభవంబు పలుసారులు దుష్టయహూణసేనచేకొ. 173

ఉ. ఇట్టిపరాభవంబునకు నెంతయు నెంత మనంబులోపలం
 బుట్టె గ రప్పనాయకుఁడు బోయె దింబున కందు శస్త్రసం
 ఘట్టితు లైనవారలకు గాయము తెల్లను మాన్చి ధాత్రులం
 బెట్టి యొనర్చె నొక్కసతి వేసట లేక మహాపహారముల్. 174

ప. ప్లోరన్నపైటింగే లను నాసతీమణి యొనర్చిన యామయావి సురక్ష
 ణంబు లక్షముఖంబుల నైనం బొగడఁ దరంబె యామెకు శ్రీ మహా
 రాక్షసమణి మగిరాలం గూర్చిన పతకంబుఁ బారితోషికంబుగా నొసం
 గెఁ దవనంతరంబు. 175

శా. బంగాశాభటు లుర్విఘ్నేని నెదింపకొ వార లుత్సాహ మొం
 దంగా దుష్టులతోడఁ గూడుకొని నానాసాహె బుద్ధిక్తుఁడై
 పొంగకొ మానిచి క్రూరతకొ మనుజులం బోకార్పఁ గా నీక కావ్వ
 న్నిం గికొఘ్నేనిమతంబుతోఁ గలసి పూసెకొ రాక్షి యంచద్దయకొ.

ఆ. అందువలన సదయ యగుప్రభు నని జనుల్
 హాస్యము గ నొనర్చి నట్టిపేరు
 సార్థకంబు గాఁగ జరుపుదు నానాటం
 చగినబిరుదు గాఁగఁ దాల్చె దాని.

కా. బాలప్రీతనమృత్యువాదకులు భూపద్రోహముజేయుదు
 ఘోరు దండ్యులటన్న మీమలము నేర జేకొంటి నిండ్లాండుభూ
 పాలోద్యోగులనేకలుం బగులు గీర్చక మాపుయత్నమున
 స్త్రీలొక గూడితి నంచు రాద్రమణి యంపె గమ్ము క్యాన్నింగుకై.

క. పదునెనిమిదిశతముల నేర

బడియెనిమిదివత్సరపు నవరబరునెలలొక

జదివెరి హిందూరాజ్యా

స్వప్నము ను శ్రీరాష్ట్ర గొన్న ప్రకటన మెల్లకా.

179

ప. ఇ న్నెల్లెడం బ్రకటించిన యా పత్రమున శ్రీరాష్ట్ర గుణ విశేషములం
 చెలుపు తద్వ్యాఖ్యంబులం గొన్నిటిని శెప్పెన నెట్లం చేని. 180

క. క్రీస్తుమరణము మేము ప్ర

శస్త్రం బని నమ్మినం బ్రజలస్వాచార

స్వస్థులఁ జేసెదుపలపుక

వాస్తవము గల బూన నంచుఁ బలుకుచు నుంటికా.

181

మ. స్వమతాచారము లెవ్వ రేవిధమునం బాటించినక వారి న
 క్రమపదార్థులఁ జేయ జాల మఱి ధర్మం బొప్పు రక్షింతు ను
 త్రమపూజాపలకర్తమాగణములచేతం బోవునుద్యోగులకా
 నిమగ్నం బోర్వక నిగ్రహింతు నిది నా నేమంచు వాక్రచ్చెడకా. 182

అ. ఎట్టిజాతివార లేనియు నేతెగ

వార లేని యోగ్యవర్తనమున

విద్యచేత సద్వివేకంబుచే నర్హు

లేని రాచపరుల నిడుదు మరసి.

183

సత్కృప న్మరల దేశము నెమ్మది నొంది యుండ హిం
రదేశసంస్థితజనుల్ సుఖియింపుచుల్ రచించి లా
గా మైనమాగ్నమున నందటి నేలఁ గ భూరిశక్తి మా
సర్వశక్తుఁ డగు నీశ్వరుఁ డందుచు మ్రొక్కి వేడెదఁక. 184

30 దనయుద్యమ

ఁజ్ఞి సమస్తజనులు నానందింపక

బ్రకటింపఁ గ విను

గామెం బొగడి రధికవైష్ణవులక.

185

హస్తానమునం దొకప్పుడు ను ము న్నెన్నంగ లేనట్టికొ
ం బొప్పఁగ ఢిల్లీలో జరిగె మే లై డెబ్బదేడేటియా
కానం బ్రకటించె లిట్టనను ముత్రిశ్రేష్ఠుఁ డారాఢ్హికిక
హదేశపుచక్రవర్తిని యనక హెచ్చైన పే రబ్బుటక. 186

దియేడుసంఖ్యగలయేటను దొంబదియేడుసత్సరం
నరరాఢ్హి రాజ్యమును బొందినయేబదియైదేడు లా
బహుశోత్సవంబులు కడంగి యొనర్చిరి హిందువుల్ మహీ
తగర్మ కార్యములు సల్పిరి యెల్లెడ రాణిపేరటక. 187

30ండనయుత్సవమందు నెల్లి
సరాట్పుతినిధి నిఖిలాననీకు
ప్రసిష్ఠానగరసభ నెన్ని మెచ్చె
మోగ్యప్రసృత్తులు రాజ్యకృతులు.

188

సీ. ఇచ్చేఁగి రాజ్యంబు నేలుకాలమునందు

దురము లెచ్చటనొ నిద్దరను జెండె

జుజులు సౌఖ్యంబునఁ బ్రబలుటఁ దప్పింపు

బడిబడి హెచ్చు యిబ్బడి నహించె

మహి యెల్లయెడ నరిమాపుకడై పండ

ధనధాన్యములు ను వర్ధనముఁ జెండె

ననురక్తి మీఱంగ జనుల కేలుచు నుంట

రాజ్యంబు నానాఁటఁ బ్రాజ్య మయ్యె

గీ. నేనలకుఁ గల్గులెక్కి యనూని మయ్యె

రమణఁ బుడమినిఁ బాలించురమణి చరము

నాయురారోగ్యములఁ జెందె యప్రతిహతి

నేలనలె నని కోరి రిన్నేల జనులు.

189

మ. కలలో ధూమకతాఁగధూమచననాకల్ తెంత్రివార్తాదులం

దెలియం జాలనియెల్లమానవులకుం దే టయ్యె దేశస్థితుల్

బలినెక్ సద్వ్యసహారముల్ బగఱచే బాధల్ గడల్ బట్టె జో

రులపే ర్తానెను రాజ్ఞి యేలుబడిలో ద్రోహంబు లాచెక్ మహిళ .

శా. నద్యంభస్సుతిచే మరుఁలములక్ నామంబులక్ మాసె స

ద్విద్యాశాలలు వై ద్యశాలలు మహిక్ సృద్ధిక్ నహించె స్మహీ

కోద్యోగంబులు హెచ్చుమీఁటఁ బదవుల్ యుక్తోరుసుంటాపధ

ప్రద్యోపధ్ధితిఁ దాల్చెఁ జేపడియెఁ జిత్రం బొప్పునిష్టాధముల్. 191

క. తనజనులమదియుఁ దనమది

యనువుగ నేకీభవింప నాసతినిజయకా

ననమున ముదిమినిఁ బ్రజలం

ఁనిపెక గౌరవవివేకతత్పర యగుదుకా.

192

చ. అతులితరాజ్యవైభవసమన్విత యయ్యుఁ బ్రజాసురాగ సం

యుతమతి లౌకిగాంగనకు నుద్దినహించుచు నుండునీమె స

న్నుఁచరిం బె యచ్చటి యనూనచర్మత్రలయందు దీర్ఘమై

మతిఁ గరంగించె నెల్లరకు మాటికి మాటికి గణ్యమాన మై.

193

చ. మతములు నీటివిద్యలు ను మాడ్చులు బోగలు రాచకర్ణముల్

శిలము సూక్ష్మ మై జనులస్వాంతిములక శిలలందుఁ జెక్కిన

స్థితిగఁగితిక విడక యంటుట వెన్నెలఁ బోలెఁ జల్ల కా

చతురతదీయరాజ్యగతి సంస్మృతిఁ బాయదు మానవాళికికా.

194

ఉ. అమె యెనర్చు నేలుబడికన్నఁ దదీయచరిత్ర మెల్లరక

వేమరు సన్నుతిఁబ్రతు పృథ్వీధుర నీమె నహించునట్లు నీ

గ్రోమహిలోనఁ బ్రాంత యగుకూర్చపుబానిసపుత్రి నాఁడునాఁ

డే మయి పోయె నో శ్రుతికి నేనియు రాదు బ్రతిమనీమలకా.

మ. ఇటు తీహూణమహీశరాజ్య మెలమిక హెచ్చొందఁ గా జర్మనీ

యిటతీహాస్యలరాజ్యముల్ విసుమతాహీనస్థితిం బూసెఁ ద

క్కుటిరాజ్యంబులపేరుమాత్ర మొకఁగోఁ గాన్పించె హిందూల్ పరి

స్ఫుటరీతిం గన రాక కొన్ని చెడె దుర్బోధస్వరూపంబు లై. 196

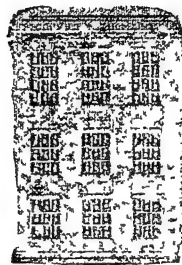
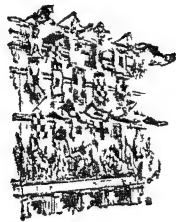
వ. ఇట్లనేకదేశంబు లనేక వ్యత్యాసంబులచేఁ జెడిపోయినను రాష్ట్రీ
మణి క్రమక్రమంబునఁ గాలంబు గడచుకొలందిం బ్రజానురాగి విశ్వా
సపురస్సరంబు గాఁ బ్రవర్తించుచు దేశాభివృద్ధ్యకపరత్వంబున స
ర్వజనాదరణీయచక్రంబునం బ్రవర్తించు చుండె. 197

చి. ఒకయెడఁ గ్రంథుచో నుదయ మొందును వేదాంశప్రక్కఁ బద్మనా
యకుండు తెదియరాజ్యమున నట్లగుటకొరవి సంతతంబు వీ
డక పరమాదరంబునఁ గడంగి కనుంగొను నామెపాలనా
ధికత నటించు దోచఁ దగు దేశము నేల నిరాకులంబుగి. 198

గీ. తొల్లి జార్జులు నల్వగు తుర్యవిల్లి
యమ్ము హానోప రనునంశమందుఁ జిరము
రాజ్యభారముఁ బూని రీరాణి వారి
మించి బహుకాల ముర్విఁ బాలించె నహహ. 199

ఉ. అచ్చెరు వీనసంతకుసుమ మాతతరాజ్యమదాతపంబుచేఁ
బాచ్చెము లేక వాడుదలఁ బొందక సత్సుమనోమనోజ్ఞ మై
హెచ్చు నహించె సత్కవుల కెందఱి కేని యుం దన్వణంబులకొ
ముగ్గుట గా నచింత ముచూనిక చెల్లు నె సత్యమారయక. 200

గీ. ఆమె చాతుర్య మే మొ ప్రజానురాగ
వీజ మొక్కటి వెదఁ జల్లి పృథులమనుజ
విశ్వసనభూం బులు వేలకొలది
గాఁ గ మొలపించు నానాటఁ గడఁగి పెంచె. 201

జాబిల్నాటి దీపావరి, అగ్నిక్షేద. 167.

చ

సం

వ. ఇట్లు సకలజనమనోహారం బతిశయించు బృహ్మేంద్రుడలం బేలుచున్న
విక్టోరియామహారాష్ట్రీమణికి నేకోనసస్తతివర్ణంబులును ద ద్రాజ్యాధి
కారంబునకు నేకోనపంచాశద్వత్సరంబులుం గడచె నందుఁ బంచా
శం బగు షడత్యురైరాష్ట్రాదికె శతవర్షంబున జూనుమాసంబున నేక
వింశవాసరం బుచ్చవోచితం బయ్యు రాష్ట్రీనిదేశం బగుట నా మరు
చటి వత్సరంబున 202

క. జూబిలియుత్సవ మెసఁగెం
జూబిలివెలుఁగొచు నిఖిలజననాథులు నా
నాబలికరులయి కనుఁగొని
రే బలియన కైవఁ గలవె యింతటివేడ్కల్. 203

శా. శ్రీరాష్ట్రీమణి యుత్సవాగతజనోత్సేకింబు వాతాయన
ద్వార మ్మం పరసెన్ దదీయజనవాస్యల్యంబు స్పృష్టంబు గా
నారా యిర్వదియైదువేలజనులన్ హస్తించి హిందూధర్మం
గారాగారనిబద్ధల నివ్విడచి రాకాలంబునక వేడ్క కై 204

ఉ. ఏమరుపాటు లేక ప్రజ నేబదివర్షము లొక్కరీతి ను
ద్వామదయాస్వభానము ను ధర్మముఁ దప్పక యేలినట్టియా
ధీమతికిం గృతజ్ఞతను దెబ్బట కయ్యెడ మంచివేళఁ గా
నేమనిచెప్పనచ్చు జను లేవునఁ జల్లినవాక్కుమంబులక. 205

శా. వేలుక లక్షలుఁ గాఁగ నచ్చటికి నై విచ్చేసి యున్నట్టిభూ
పాలాదుల్ దగ నొక్క టొక్కటినిఁ గాఁ బాలొందియారాజ్ఞు
చ్చీలాదుల్ గొనియాడఁ దద్గణగణ శ్రీసంఖ్య హెచ్చటచే
వేలుక లక్షలు గాఁ గనొక్కఁ డొకఁ డే వేడ్కం బ్రశంసింపఁ డే

ఉ. అప్పుర రాట్నభంబుల జరాహము మోచిరసంపువెట్టునల్
 దేవుర హృదయ గాలినడఁచి దీరుగ సార్య పటంచు నెంచి పూ
 దొప్పున జెందె నోయన గల దీరుగ రత్నవిభూషణాభ్య మై
 దొండ్లులు గుల్మరాద్రవము నొందె మహాపతి స్వారి యేగఁగఁ.

చ. ప్రకటితవాక్యముల్ నృపుల బంధు సచీకటము లామెపా
 త్రికలును నొగడం వొరయు తేటకుతేజాలఁ జేమిఱుతు
 న్నకటము రా యథాక్రమత సాగిరి వెన్నమిల్లిప్రరాచికి
 ప్రకటనానుకూల మగు భానమునంబ్రజ నచ్చి మాడఁ గఁ. 208

క. మాకువలు వేటిగ్నివాములు
 పోతులును బ్రతినినాద మిం,మునఁదాముకొ
 వేమక మంగళగానము
 బాడం గాఁచొడఁగె శుద్ధ భానం బెఁగఁ. 209

క. వివిధరుచికలికాచ
 ప్రనిమలజాలాంతరముల భానుమరీచుల్
 పిలిచి యొకమిందగలిగెం
 జెవిసెలునొఁకింతుఁ జూడఁ జెల్లుం దానికొ. 210

ఉ. ఈగతి దేవరంబునకు నేగి మహాన్నతైశ్వర్యంబుతో
 చాగుగ రాణి బల్కెమహి భారముఁ బూనినపెక్కునాళ్ళ కే
 నీనుడిఁ జెంది వెండి యును నీశ్వరుఁ గొల్వఁ గల గంటిఁ దత్కృపకొ
 సాగుదు నుండె రాజ్యము ఘనంబుగ నగ్ధత నాఁడునాటికికొ. 211

రాణిగారి జూబిలీ పండుగ జూచుటకై నిరీక్షించుట. 168.

క. భర్తాభర్తముఁ గను నెద
నిర్మలగతి నాచమదిని నిలదుచుఁ డిత్త
త్కర్మములతోనె లెల్ల స
మర్థకము గఁ దెల్పనట్టి మాన్యులఁ గొలుతున్ 212

గీ. అనుచుఁ బ్రార్థించుచో నపు డచట నున్న
వారిమేనులు పులకలు వారు టరు దె
యాచుడువు లెల్ల విమల నానువారి
దేహములు గగ్గరిందు సంజేహ మేది. 213

న. ఇల్లు కొంటెదడ నయ్యెం దదనంతరంబు. 214

ఉ. రాజగృహంబుచెంత కమరం జనుదేరుచు నుండునప్పు డా
రాజనరాల్లి పైఁ గురియు రమ్యతరంబగుపూలవాన నీ
రాజనరత్నదీపికల రాజి యుఁ గిన్నుల కింపుఁ బెంపుచున్
రాజలె వేడ్కఁ జూడ నగరంబు నహించినకన్ను లో యనన్.

మ. చెలులుం జుట్టలు నర్హులుం బరిచితుల్ చిత్రోత్సవం బయ్యెడం
గలయం జూడఁ గ నెండు తెంచుకొ యాగ్రామంబునన్ వచ్చినం
దెలియం జాలక యుండె నొక్కఁడు ను చచ్చెపినిక్కిప్తద్రు
ప్తుల నన్యంబున సోక నీక మదిలోఁ జొక్కెం దదదై వ్యతతన్. 16

శా. ఆరాజ్ఞీమణియింటి కిట్లరిగె శేషాంబు వేవేగఁ బో
నారేయత్సవ మేమి చెప్పుఁ గలఁ డయ్యారే సహస్రాస్యఁడున్
తారామార్గము నంటఁ గా వెలుగుమొత్తం బై నపల్పఁజాలన్
ధీరుల్ కృష్ణలక్ష్మిపక్షములు భేదింపంగ లే రైర హా. 215

శీ. దివ్యవిద్యన నంత రిక్షించునకుఁ బోవు

తారబాణముల మేర యెంత

వివిధపుష్పపేత గృక్షించు లన నొప్పు

చిచ్చుబుడ్డల నెన్ని చెప్ప నేమి

కణదురుత్ లేగిన క్షణడిఁ జెలలేగు

నల శిశిరద్రీ లెన్న నలవియేది

శశిసమస్రము వెల్గు సరణిఁగాన్పించెడు

పగలువత్తుల కెద్ది పాటిగలదు

గీ. చాలు నే నిట్లు వర్ణించు సాగు టేమి

కొంత కొంత వచ్చిపంగ నింతపాటి

దనెడిబుద్ధిజనించు నో విసేడువారి

కకట! చెడఁ జేయుదుంటి నో రావలేక.

218

చ. అపుడు సెయింబుగుబ్బలికి నందఱుఁ బంజాలతోడ నేగి త

ద్విపుల తటంబులం గలసి విచ్చుచుఁ గూడుచు భూరివాద్యమున్

విపులయు నింగి భోరుకొన వెల్లఁ గఁ జేసిన నహ్ని యయ్యెడక

స్థపుటితీలజిహ్వలను జూచి నభధలి నాకె నుద్ధతిక.

219

ఆ. రేయి నచ్చు నని నిరీక్షించువారలు

దెల్లవారె ననుచుఁ దెలుపునట్టి

వారితోడఁ గొంతవా దొనర్చి రమేయ

నీప్తిచేత రాత్రిఁ దెలియ లేక.

220

క. లండనులో ముద్దక్రియక

నిండినయుత్సవము విరియ నెరయుచు హిందూ

ఇంద్రుని నొప్పె నప్పడు

పండితులకు నుడువ లేనిపాటిది యగుచుకా.

221

సీ. కచ్చివీహరుభూకాంతుండుఁ దత్సతి

పరిషియాదేశభూపాలకుండు

మణికిరీటవిరాజ మానుఁ డౌహోల్కారు

హైదరుబాదుకేఁ డగునిజాము

అలసయాందేశేకుఁ డగుదేశవంగస

నరప్రకా రనుమహీ నల్లభండు

లేజమొప్పజపాను రాజౌకొమారు ను

ము న్నగుహిందుభూ భుజులు నచ్చి

ఆ. రపుడు నూరుపెట్టై లంపిరి హిందువుల్

కాన్య లెల్లవారుఁ గలసి మఱి యుం

గాంత యొకయణాప్రకారిము డెబ్బది

యైదువేలు పాను లంపి రటకు

222

సీ. స్కాట్లాండుదేశజాల్ కంచుతో శ్రీరాజ్ఞి

ప్రతిమ నొనర్చి యర్పణము సేయఁ

బ్రిన్సాపువేల్పు స్థాపించె నప్పడు రాణి

బహుమతు లొసఁగెను బహుజనులకు

జనతా కుసుమము

అల్లు గావించె

మనములకు మేలితొడవు లొసంగె

అల్లులలు

అల్లుల మోద ముప్పతిల్లి

అల్లులనిమి దేలు

అల్లులని రాధ

అల్లుల కడగ నందు

అల్లులనిరులు

223

అల్లుల డెక్కడగొరన మొప్పు సూచన

అల్లుల మిందుక నాదగుబర్వం దిగ్గం జే

అల్లుల జెప్పుగ నెన్నదితొమ్మిదేలు శో

అల్లుల ప్రస్థానములయిన సమృద్ధితో. 224

అల్లుల బరియం బొనరించి యధోచిత కృషిలం

అల్లుల మొందుచెందెయేలు.

225

అల్లుల కృషిలం

అల్లుల మోద మోద

అల్లుల మిందురాండ్రం

అల్లుల స్వాంత మలర.

226

అల్లుల కెన్నెన్దు

అల్లుల నామె

అల్లుల ములదాక

అల్లుల ములు.

227

సీ. హిందుదేశపుకవు లెంగ తేనీ యున్న
 ఎంబు వృద్ధించి బహురచనల
 ని స్ఫుల్లదేశస్థు లెంచి రింకొకవిత
 గలదు రుష్యాదేశ కాంత యొకతె
 బీద యయ్యును గోర్కాయేది యు లే కామె
 నీక్షించి ముద మంది యేగెనార
 పృథ్వి యయ్యును దనయేర్పాటునకు భేద
 మిందుక లే కుండ సంచరించు

ఆ. దమ్ముఁ బెంచినట్టిదాదిలన వేగి
 లేన నభ్యసించి వేవినంత
 ఘాతనస్త్రములను దాల్చి యిం పగువోట
 నల్పభుక్తి జేసి యరుగ స్వారి.

228

చ. కడునడి నచ్చి రాజ్యగతికార్యములం గలకాగితమ్ము లే
 ర్పడఁ బరికించి ధర్మ మెడబొయ్యు బూనక సంతకమ్ములన్
 గడుకొని చేసి సాధతలగామిని దైవ స్వీకుకాటెజీయనం
 బడుసుమకుంజ మొంది యటుపై జను సాతిధి యాచు భుక్తికిన్.

సీ. ప్రిన్సెసుక్రిస్టియన్ పెరొందుమాఁతుతో
 భుజియించి శతపదంబులను నడచి
 తనరమాస్యపుకమ్మలను వ్రాసి రాజ్యతం
 త్రము దినచర్యహస్తమున వ్రాసి

పుష్పమున కనునై ననున్న కుట్టు
 పైని హింసాస్థానభాసఁ గఱచు
 పుష్పమున కనునై ననున్న కుట్టు

• మేము గాగిల రెల్వేమల్ బిఎఫ్ జేసి
 లుమి నుమైని రెత్తాదివివేకనస్తు
 రామె కొను సనునిచ్చయ మంది తెచ్చు
 చక్రమాన కంబాలు నగిన కుండ.

230

స. అ. పిమ్మట విమర్శనాధి మై నచ్చిన
గ్రంథము ల్పత్రికలో గడంగి చూచు
అంతానైన బంధుసఖిబాలకాదుల
కనురూపబహుమతు లంపు చుండు
శ్లో. ౧౧౦౧ తో నిష్పిభుక్తి యొనర్చి
గీతసత్కృధల నంగీకరించు
అమిలననము ల్బలికి నిద్రించు నీ
గతి దినదినమును గడపుచుండ

గీ. స్వర్ణశకముఁ గడపఁ దొంబదియునేడు
 గంధ్యుల క్రీస్తువమఁబు జరుగు చుండు
 నొక్కనాఁ డ్భవాహసంయుక్తధము
 నొక్క యధిశోత్సవంబున కేగుడఁచె.

231

ద్రెమండు జాబిలీనాటి రాజిగారి రూపము. 175.

1. అప్రదిశాగతజను లతి

తుష్టిం బ్రాపించఁ గా నతులితోరుశుభా

విప్లం బై రాక్షీ మణి

ఘట్టితమాబ్దోత్సంబు జరిగెం బిదపక్ష.

232

2. అరయ దైమం దనెడుసేర నధిక మాచు

దొడ్ల టిది రైసజూబిలితోడ నిదియు

జరువమునఁ జిన్నదయ్యును బరువునందుఁ

బంత మొనరించి యధికతఁ గొంత జూపె.

233

3. నాయెడ జనులకు గలనిర

పాయపుభక్తికిఁ గృతజ్ఞభావముతోఁ ద

చ్చేయముఁ గోరుగు ననుతం

త్రీయంత్రపువార్తఁ బుచ్చె దేశములకుక.

234

లండ నెల్ల గూబివండలతో నిండె

హిందుదేశంబున నెన్నఁ దగిన

ఘనుఁ డౌప్రతాపసిం గనువానినయ్యెడ

నతిముదంబునఁ జూచి రభిలజనులు

గ్రాఫిక్కు మొదలుగాఁగలసభ లలరించి

రింద్రలోకమ్మున కెన యనంగ

మకుటధారణమహామహము తా వైయొప్పు

నబ్బిగృహంబున కరిగి యందు

వసంతకుసుమము

అమృతమయి
నీలమయి చిట్టలూదపు
నీలమయి యానదలు ను
నీలమయి చిట్టలూదపు.

235

నీలమయి చిట్టలూదపు

నీలమయి చిట్టలూదపు.

236

నీలమయి చిట్టలూదపు
నీలమయి చిట్టలూదపు
నీలమయి చిట్టలూదపు
నీలమయి చిట్టలూదపు

నీలమయి చిట్టలూదపు
నీలమయి చిట్టలూదపు

నీలమయి చిట్టలూదపు
నీలమయి చిట్టలూదపు

నీలమయి చిట్టలూదపు
నీలమయి చిట్టలూదపు
నీలమయి చిట్టలూదపు
నీలమయి చిట్టలూదపు

237

ప్రిన్సెస్ రామల్.

“ఉ. శ్రీరమణీయమా కరుణఁ జిల్పెడు నైజకటాక్ష వీక్షణో
దారతలోకమేల నిలఁడా జనియించి యశంబుదేశమున్
గౌరరుచిన్ మనోహరముగా నొనరించెనన్ జెలంగు వి
జ్ఞోరయ చక్రస్థినికిఁ గోరెన సౌఖ్యము దైవ మీవుతక్.” 238

సీ. ఏకశానిధి సుఖాలోకప్రసాదంబు
కులయామోహంబు కుదురుపరుప
నేత్రభారాశి యహీనప్రతాపంబు
చెలఁగి జడాశయశ్రీ లడంప
నేదీనప్రద హితమహాదార్యంబు
సద్దయాంతక పార్శ్వంబు సేయ
శేచతురానన వాచాప్రచారంబు
వేదమై విబుధాళి విమతిఁ గొనఁ గ

గీ. నట్టి మనపాలి విఘ్నోరియాభిధాన
చక్రవర్తిని కిటమీది షష్టిహేయ
నోత్సవము కయి యత్నించు చున్న యట్టి
ఘన్యలార! మహాజనమాస్యలార! 239

ను. వినుఁడి యో మహానీయులార యిపుడా విఘ్నోరియాచక్రవ
ర్తిని లోకైకపవిత్రచిత్రతరచారిత్రంబులన్ శ్రోత్రముల్
దమపం గోరుదుఁ జిల్కపల్కులను సంక్లాఘింతు సద్భారతీ
ఘను లౌటం దమ కింపుసాంపుఁ దొలఁకంగాఁ జేయ వే నా నుడుల్.

వసంతకుసుమము.

స్మృత.

భార్య నా నెల డెనిలో
భార్య నా భేరు లెస్సెన్
భార్య నా కెంతి నరపతుల్
భార్య నా గాంచుచుం బ
భార్య నా కృష్ణుల డగుచు నొ
భార్య నా లెప్పుడు దీ గే
భార్య నా ద్రాక్షమునకుం దొలి భ
భార్య నా నంబున్ గడించెన్.

241

భార్య నా కమ్మలు పొగడంగ
భార్య నా జూపి తా భూమి నేల
భార్య నా కెంతి వ్యాపింప
భార్య నా నేల నేల
భార్య నా నెచ్చుచు నొ
భార్య నా బుచ్చేడు పుడమి నేల
భార్య నా మగు మహాభాగ్యము
భార్య నా నిరాశముగ భుజింప

భార్య నా నురాజ భూజ మనగా
భార్య నా ముని యగుమ గ్రీస్తు
భార్య నా చంద్ర వసు చంద్ర సంఖ్య చనర
భార్య నా క్షోద్యారాధ యనతరించె.

242

1887. విక్టోరియా రాజ్య.

ఉ. అట్లద ప్రాజ్యరాజ్య మింక నల్లుకొనం గల దెల్లనీమలక
దెల్ల మటుంచు దెల్లుగతిఁ దెమ్మెరఁమ్ముల కమ్మపుప్పాడుల్
చల్లుదుఁ బ్రాకె న్న దైవలజ్జని చూపులఁజూచి పోదు నా
వెల్లువ లై చెలంగి నునువెన్నెల లుల్లు లుల్లసిల్లుగక. 243

మ అట నానాట వశక్షపక్షశశరేఖాభ్యున్నతిం గాంచి సం
కల్పముల్ దైవకటాక్షపిక్షణములక గాలాశ్రిపకుండక విశం
భాభాగ్యసుభాగ్యముల్ వొలయు నా కల్యాణి శ్రద్ధాశు వై
న నేర్చె శాస్త్రములఁ దద్భాషావిశేషములక. 244

ను ముంగలియడు గిడి
ల్యాటినుభాషను గోట మీటి
6 యుల గిడిదేరి చూపుట్టి
దేశిచారిత్రలఁ దేటుజూపి
ప్రము తన నిక్షేప మని తెల్పి
లక్షణములు తన పక్ష మె యని
స్త్రయుల మర్తయు లరసి తా
సంగీత రసము లుప్పొంగి క్రొలి

యు వహించెదాఁ జిత్తరువున
మట్టుల నెఱింగి యుఁ గుట్టఁపరిని
ముల నందె వేసినచేయి యగుచుఁ
నూటనె విద్యల వన్నె కెక్కు.

వసంతకుసుమము.

పూర్వముననుచును దయ
పుష్పమునాడె కన్పట్టి నేర్పె
నొట్టరాచను తాల్చి
యగుచాలన నేర్చి యుగ్గడించె
నొకటి, నేరరా దను నీతి
నెన్నతోడ నె తగ నెన్న నేర్చె
నొకటిను ముగియి
పుట్టుకల నేయు నప్పు డరనె

నొకటి కేరి మీదను బడిన గల
నొకటి యెటుంగ దయ్యె
నొకటి నగు నామె నణింప
నొకటి నె నలవి య గునె.

21 11

నొకటిను ముగియి నొకటిను దేశ సం
నొకటి వాలన మెంటున భవారు స్వదేశనిభుత్వభద్రనిం
నొకటిను నొకటిను యన్నముం జేయుచు నెప్పుమిక్కిల రా
నొకటి నొకటిను గుడుం జేమింకని బట్టముం గట్టి రయ్యెదన్. 217

లయగ్రాహి

నొకటిను ముగియి నొకటిను శుభవాద్యములు
నొకటిను నాటలు చెలంగ రుచిరంగ
నొకటిను పాటలు గరంగుచు మనంబు లల
నొకటిను సభవార లరలం గలయన్ జన్మ

ప్రియలింగేశ్వరప్రభువు.

ప్రికెట్టేషనరీ - ఆల్బనీ ప్రెస్.

నింగిని స్రతిష్వసులమం గొలుపు బారుల సె

రంగు లరి గుండె లవరం గఁ గడు మోముక

జొంగుదు చుహాజను లొసంగెడు కిరీట మట

నంగి యల రాణి శరముం గదియఁ దాల్చె.

పమనెనిమిదన దగువత్సరంబున భద్ర

పీఠపదవి నడసి పేర్కొని గనియు

ఘర్మభీతిచేతఁ దాఁ దలంకెను గాని

యాత్మలోన నుబ్బ దయ్యె నహహ.

249

అటుపయి లోక మెల్లఁ గొనియాడఁగ జల్లఁగ నేల నేలి ప్రా

కటగుణసంపదం దనకుఁ గంటికి నింపును సాం పమర్చి కూ

కటలనుఁ గొల్చి పోల్చిన ప్రకారము కూర్చిన యాల్ బరట్ ప్రభు

నృబుబలధైర్యధుర్యుఁ బ్రియశ్లఘుఁ గా నరియించె నంతటక. 250

క్రమమునం గనె సుతులను విమలచిత్ర

చరితులను నననిధులనఁ బరగువారి

నందు మన యునరాజు ప్రిన్సాపువేల్పు

ప్రథమపుత్త్రిఁడు గాఁ బుట్ట నచ్చె నిటకు.

251

ఈరాజ్ఞీ విభుతామనోజ్ఞతను దా రీప్టిండియాకంపెనీ

వార ల్లగ్నోని యిండియాప్రభుత కై ప్రాధింపఁ గా నడ్డి ద

ద్భారం బూనుచు రామరాజ్య మనఁ గాఁ బ్రాజ్యంబుగా నొప్పహిం

దూరాజ్యమును నేల నేర్చె నెట నే దోపంబు లేకుండఁ గె.

వసంతకుసుమము.

చూపుచున్నది దోహమహారతప్త నిండియా

చూపుచున్నది తపాలనదోహదక్రియా

చూపుచున్నది గాంధీ తనత్ఫలసిద్ధి గూర్చు గా

చూపుచున్నది వెల్లడి జేయుచు నెట్లదిక్కులకా. 253

చూపుచున్నది చూపుచున్నది చూపు

చూపుచున్నది పే రడంగె

చూపుచున్నది చూపు

చూపుచున్నది చూపు చూపు నడియె

చూపుచున్నది చూపు చూపు కేగె

చూపుచున్నది చూపు చూపు గూలిపోయె

చూపుచున్నది చూపు చూపు

చూపుచున్నది చూపు చూపు చూపు

చూపుచున్నది చూపు చూపు చూపు

చూపుచున్నది చూపు చూపు చూపు

చూపుచున్నది చూపు చూపు చూపు

చూపుచున్నది చూపు చూపు చూపు

254

చూపుచున్నది చూపు చూపు

చూపుచున్నది చూపు చూపు చూపు

చూపుచున్నది చూపు చూపు చూపు

చూపుచున్నది చూపు చూపు చూపు

యారాజ్ఞీప్రిన్స్ ఆఫ్ వేల్స్, డ్యూక్ ఆఫ్ యార్క్, డ్యూక్ ఆఫ్
క్యూమారుడు (రాణి గారి పుత్రుడు, పాత్రుడు, ప్రపాత్రుడు)

బండుట యొకయేట సెందుట యొకయేట
 చనుమాట కాల్వల నాగిపోయె
 దూరపువార్తలు తీరని యార్త లౌ
 ననుమాట టప్పాల నణగిపోయె

గీ. బేరసారపు జరులు కుబేరు లైరి
 నరుల చిదువులు మూలగనంబు లయ్యె
 సకలవాసంబులును జీవితాల లయ్యె
 బ్రోడ యా రాణి మన తోడునీడ కాఁ గ. 255

గీ. కడుపులోఁ జల్లి కవలని కిరణిఁ బ్రజలఁ
 గన్నతల్లని మఁపించి కాచి ప్రోచు
 చుండుటం జేసి కొన్నాళ్ళ కిండియాకుఁ
 జక్రవర్తిని యయ్యె దిక్పక్ర మలర. 256

చ. ఇదె సుదినం బటంచు గవు లెన్నియొ సన్నుతులకా రచింపఁ గా
 నిదె సుదినం బటంచు బుధు లెందఱొ దీనన లందఁ జేయఁ గా
 నిదె సుదినం బటంచు వృపు లెన్ని మహోత్సవముల్ ఘటించఁగా
 నదె సుదినం బటంచు సుర లప్పుడు చల్లిరి పుష్పన్నముల్. 257

సీ. దానంబునకు రాని ధనము గనం బొనె
 కొట్టలలోఁ బూడ్చి పెట్ట నేల
 మానంబునకుఁ గాని మిగిలిమి మిగిలి మె
 కత్తి కరార్లచే వాత్త నేల

న సంతకు సుమము.

యము బనలు నిద్ర బయ నేల
 కాంచు కాయంబు కాయం బె
 పురుగు దాటుచు బోసి పెంప నేల

1. పాఠశాల యాస్థాన
 2. పాఠశాల నామ కుండ
 3. పాఠశాల కుండ
 4. పాఠశాల కుండ

258

కావేర గుట్టలు
 కట్టించి కాల్యలు క్రమము గాను
 పుణ్యములకు పోవు నూనె
 పే క్రమబద్ధ దివ్యమత్తేతములు గల
 పుణ్యములకు దారిమీఠంగల జూపి
 కర్మకృతములు దాగ నల్పి
 పుణ్యములకు పుణ్యముల నావికా
 సూత్రముల్ దగున్లు సూటిపఱచి

'మనము' అను నవియగు నే
 'నే' అను నవియగు నే
 'మీ' అను నవియగు నే
 'మీ' అను నవియగు నే

259

రాణిగారు సేనను పరిశీలించుట.

గీ. వేడ్కతోడంటి పెద్దెరు మిఁదఱఁబు
సల్పుచును బీససాపల సాకు నాఁజే
తెలిసె నాదార్యగుణరాజి తెల్లముగను
గావు మో యమ్మ ప్రజలను గిరుణ మోఱు 260

క. వెనుకటి జూబిలి యుత్సవ
మున వేడుక లెల్ల గాంచి వుణ్యనశమునకొ
మా మలరెక మేదిని తా
ల్చిన డైమండ్జూబిలిం భభీ కనుఁగొనఁగొక. 261

క. అమ్మా నీ దయచేఁ గను
ఁబుమ్మనవు లెల్ల నెందు నే కొఱఁతలు తే
కి మృహి పతిఁలఁ గల్గిరి
సమ్మద మొందుచును సకల సౌఖ్యము లొలయక. 262

ఉ. పెఱిలుఁగాత నెల్ల కవి ఎరువులు సభ్యులు నుం గడిం గడికొ
సాధకకు లొదు రాక్షి సరసంబులు గుల్కెడి చిల్కపల్కులకొ
పెఱిలు కాన్గరె నిటను వాంఛలఁ దీర్చి ముదంబుఁ గూర్చుచుకొ
పెఱిలుఁగాత సూరిజననగ్గ మనగ్గశరాజపూజ్య మై 263

మానిని. పాపనామ మహామహిమాతపాతకజాత వినితమనో
ధావిత చిన్మయరూప హిరణ్మయ ధాస్వర భూషణభూషిత మూ
ర్తీ విదితామలకీతికాని మామక దివ్య వచోరచనాకృత తా
రావళినిం గళమందు ధరించిన రాజినిఁ గావవె భవ్యకృపక. ”

జనంత కుసుమము.

నీయాయని
నీయేయిందు
నీయేకోబలరాణి యై
నీయే రాజుడెన.

265

నీయేపున మనుజుల
నీయేకి యును
నీయేకి తయి లామండె
నీయేకి పును.

266

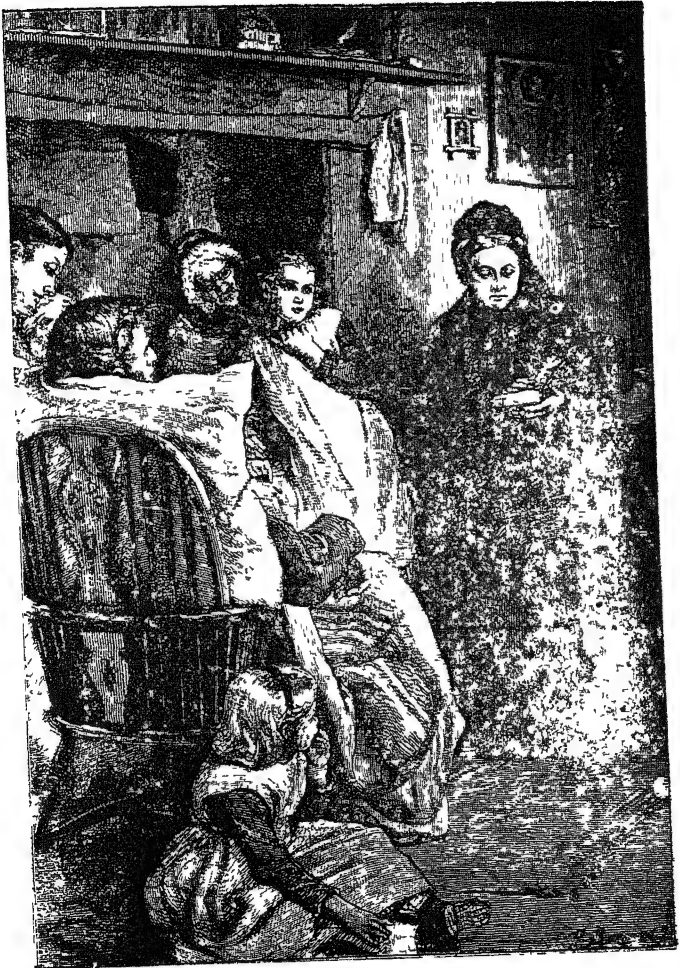
నీయేరాజ్యరమతో లో నైరి శ్రీరాక్షసి
నీయే ముదలక లో బడ్డ వా రాజయక
నీయే యుండిరి దురాలోకస్వరూపంగుతో
నీయే పేళమునకుక లో నై యడంగెక పుష్కా.

నీయేమాలిక యగు
నీయే నిరాకరించి
నీయే పోయరులు మేటి
నీయే కడగిరి దురమునకును.

267

నీయేయ
నీయే బావ మృత్యునకు మహా
నీయేయి
నీయే పేరక మీరక.

268

రాణిగారు, ఒక వేదవారికి వెళ్ళుట.

సీ. చెవులు చిల్లులు వారఁ జిటుతుపాకులఘోరి
 రణము లెఁగఁగఁ గఁ రణలఁ బరపి
 పెరెలుపెరెలునఁ బ్రేలుతుపాకుల
 మెత్తంబులను బడమొస్త సాఁగి
 గుఱెలుగుఱేలున గుండియల్ ప్రేలఁ గ
 గుంఁ డెబ్బల స్థిరంగులను దాల్చి
 జాడ గానఁ గఁ రాక చుయ్యన పైఁ బడి
 తెరలించుమందులతి త్తిఁ గాల్చి

గీ. ఓరి వారు ను వారిని ఓరు మిగిలి
 యుభయసేనలవారలు నొక్కరీతి
 గుండె దీసినబంటు లై కండపిరికి
 తనముఁ గానక పోరి ధైర్యగరిమ.

270

గీ. కూటయుద్ధంబులకుఁ జొచ్చుకొలఁదు లెఱింగి
 కూటయంత్రంబులను చరికొల్చి మఱియు
 గిరులపై నెక్కుదారి వేగిర మె పట్టి
 హూఁసేనలు పగవారి నొడియ సాఁగె.

271

చ. గడియలు గావు జాములు ను గావు దినంబులు గావు మాసముల్
 బడి బడ సాఁగఁ గా వెనుక పాదముఁ బెట్టక రెండుసేనలుం
 బిడుగులు దూలురీతి ననిఁ బేర్చుచుఁ జేయఁ గ నందు మేదిని
 బడినమదేభవాహరభవత్తిగణంబు గణింప నేటికిఁ.

272

క. పలుకెరంగుల నడికొంపఁ గ

ఫలమే మగు నోదువారిపాలులు ననిలో

గెలు పొందువాఁకొర్యముఁ

చిలఁచెడువారలకు మదినిఁ దాఁక్కొన వొక్కో.

273

గీ. బోయరులు బోయ లనఁ దగి పాలుపు మాసి

రందు వాతేశేషు లగువార లలసి సొలసి

తెరిపి యైయున్న చెఱసాల లొరసి మిగులఁ

జిన్నఁబోవక యుండఁగఁ జేసి రహషి.

274

సీ. పందొమ్మిదవశతాబ్దంబున బోయర్ల

కలనయ్యె నట వేలకొలఁదిజనులు

నలదయుద్ధం బని పలుమరు వేఁడిరి

లార్డురాబర్టు సాలంబునందు

జయ మొంది శ్రీరాజ్ఞి సత్ప్రతిష్ఠ యొసంగె

నామె యాతనిఁ గొలియాడె మిగుల

బనఁరింపుచెప్పులఁ బడి వైద్యశాలల

నుండువారిని రాజ్ఞి యుచితరీతి

అ. నాదరించి బాధ యఁగఁ నే యెచ్చట

గాయ మొదవె మనసు గలఁగు చుండెఁ

దగుచికిత్స లెల్లఁ దగులుచు నుండె నే

యేపటాలమందు నెసఁగు చీవు.

275

శ్రీ విజ్ఞానయా వహారాజి.

PHOTO BY RUSSEL & SONS

క. నీపే రే మని యమగుచు

దాపునకుం జనుమఁ బూలదండ గళమునఁ

బ్రాపించి తనకరంబుల

ప్రాపయ్యెక వారిమంచిభావంబులకుకా.

276

చ. అననిపనేత్రి కిల్లు విజయం బాదనం గఁ బ్రిహ్మోరియామహనో

త్సని మతిరమ్య మూచు ననుధాన్య నెట్లెడ సాదా దాని కా

నవనవచిత్రచిత్రపరిచాహగతుల్ విచరించి వెప్పఁ గా

నవుఁ గద నూరునత్పరము లంతటిచాచురి గల్గె నేవి యుకా. 277

మ. అధికైశ్వర్యముఁ గీర్తిసంపద యు సమ్యక్జ్ఞానసంపత్తి యుకా

బుధనర్థంబులు వేయినోళ్ళఁ బోగఁ తం బొ ల్పొంది సత్వైశ్విరికా

న్యగ లెట్లం దొలగించి భూమిజనులకా న్యాయంబునఁ బ్రోదుచు

న్విధుతారిచ్చుట యెనరాడమణి యుర్వికా సత్ప్రైత్తిం గనుకా.

శా. పాడిం దప్పక భూమిధారణమహాభారంబునకా రాక్షసికా

దోడై యామె నిదేశముల్ నడపుచుకా స్తుత్యప్రసాదాన్యుఁ కా

గ్లాహుక్కు సమభిఖ్యమంత్రి యిహలోకంబుకా విధిప్రేరణకా

పీడకా లోకము నెల్ల నంధతమసావిప్రంబుఁ గావించుచున్. 279

ప. అట్టి యతి దుస్సహం బగు వార్త నాకన్ణించి య ద్దేవి యిట్లనియె.

ఉ. నాపినప్రాయ మందు నొకనాఁ డొక చల్లని ప్రాద్దవేళ ఘం

టాపథ మందు పైర్వరగమనం బొనరించుచు నుండ నృద్ధ యా

తాపసి యొర్తు నాదు కరితామరసంబును జూచి తట్లేరో

భూపరిపాలనక్షమతఁ బొల్పెద పీ వొనరించు సర్వలో

కోపకృతిం బ్రసిద్ధ మయి యెప్పను ద త్సమయంబు భూమిలోకా.

ఉ. బాసట నీకు నాచు ఘనభావముఁ గీర్తియుఁ గల్గి ధీరుఁడౌ
నీ సచ్చిపుం డొకండు మఁజించిన మైనఁ గొలందికాల మం
దోఁతి నీవు వీడఁ గల పుర్వి నటంచు నచించె నట్లు గా
నే సకలంబు సత్యముగ నిందముకన్ జరిగెం గ్రమంబునన్. 282

ఉ. కావున నేను నింక బహుకాలము భూతల మందు నుండ నం
చావిదితంబు గా జనుల కందఱికి నివ్వనరించు నంత న
ద్వేవి నచించు పల్కు లతి తీక్ష్ణము లై చెవిసోక బంధము
త్రావలి కెల్ల నడ్డ నడ్డ హృదయంబులు వ్రీలె సూక్రభంగులన్. 283

అ. దేహపాటనంబు దీరెను రాష్ట్రకి
గృహము వెడలు శక్తి యెడలె నంచు
నింతమాత్ర వార్త యెల్లర కహిత మై
యననితలము నందు నానరించె. 284

గీ. అకట! నోటను నచియింప నలవిగాదు
ఘోరతర మకాచు నెల్లరఁ గూల్చు వార్త
పిదప నొక్కటి విన నయ్యెఁ బిడుగుఁ బోలె
నప్పటి యనన్ద నుడువఁ గ నలవి గాదు. 285

క. కాదొకనినిఁ బదుగురినిం
గా పది వేపురినిఁ గాదు కా దయితంబున్
మేదిని నెల్ల జనంబుల
వేదనలో ముంచె నాప్రవృత్తి యొకమొగిన్. 286

విష్వక్సేయ రాజ్ఘిగారి సంతాన

ఉ. సర్వమహీప్రజం దనప్రజన్ వలె నేలినయట్టిరాజ్ఞికి
 కుర్వచ మైనయట్టిదశ దొట్టెఁ గదా యతినిందనీయ మా
 శార్వరిపర్వ మాఘమునఁ జరిచినప్రభమద్వితీయనాఁ
 డుద్వనిఁగలుమానవుల కోపనిదుర్దశ గల్గె నక్కటా. 287

సీ. అతిమారదేశసంస్థితి గల్గి యుండి యు
 నెల్లవారలఁ బ్రేమ నేలు చుంటు
 నచనమాలింబున వ్యవహారమాలఁ బలు
 చక్కనిరీతిని జరుపు చుంటు
 జనసంఘముల నెల్లఁ దనకన్నబిడ్డల
 కరణి నాదరమున నరియు చుంటు
 శత్రుమిత్రవిభేదసరిణులఁ గానక
 న్యాయమార్గంబున నడచు చుంటు

గీ. తనదుపతి ధైయినమెన్నునిగొనము లూని
 మహి నవతిరించినట్టిపద్మావధూటి
 యనఁ గ నొప్పెడువిత్తోరియావధూటి
 భామినీమాత్ర ముచుచును బలుక వశ మె. 288

మ. నలువా' యే మని చూటువాడ నిను నెన్నా శ్లో విచారించి ని
 శ్వలవృత్తిన్ సృజించినావు గద యీసమాప్తిరోరత్నముం
 గలఁతం బెట్టితి విప్రు డామెఁ బరలోకం బొందఁ గాఁ జేసి నీ
 తలతో నిట్టిసతిన్ సృజింపఁ గల వేతభ్యంబు చింతించు చూ. 289

1. కామధ్వజ ! యోగిరిదుర్గములార ! యిందు మీ
 నన్నెడ నన్నెడ పడి యుండి విరోధుల నెల్ల నడ్డుచుకొ
 నుచుండి నేడు మనరాజ్యపయిం బడుమృత్యుశిక్ష నే
 నొనర్చి లోనికి విడచి యుంటిని మీస్థిలి యేల కాల్చి నే. 290
2. కామధ్వజ ! యోగిరిదుర్గములార
 కామధ్వజ ! జూచి మృగయుం డనియెడు మనెతో
 కామధ్వజ ! జూచితి
 కామధ్వజ ! మీకు నేటికేగతి గల్గెక. 291
3. గుల్మలదేశరా కలరె పూర్వము భూతల మేలునాయుం
 వొక్కరుం డైన నిట్టిన్మృతుం డొక్కక్షణంబు నున్న యీ
 ముందు రాణి యేలని మహితల యుండి నటంచు నెంగ నే
 నొచ్చుచుట్టిరాజ్యమున కాయె గంగా పలుకారుండటాత్, 292
4. కామధ్వజ ! యీక్రియ వగచెడు
 మమ్ముకొ విడనాడి పోన మంచియె మాసా
 మమ్ములు గట్టము లరయుచు
 కామధ్వజ ! యెం గదగిననేర్పరు లెవరో. 293
5. కామధ్వజ ! లేదనుట నిశ్చయ మీ వెట నున్న
 మమ్ము ముందునవనీజనులం దగ దిట్టిమాట యు
 న్నాకు న దే మనకొ మనసునం బొడకట్టదు మెట్లు నీకు న
 వ్యాకులచిత్రభోగముల నందెడులోకమునందు నుండక గా. 294

విక్టోరియా రాజ్ కి. 2వ సంవత్సరము. తల్లి కంటు ప్రభిష్ట.

క. వినం బవలున్ రేయి యు
 నీనామముఁ దలంచు చుండు నిరతిం దేవీ
 మానవులు నీగుణంబు లె
 ధ్యానించుచు నుండు దేవి యచట యె గురి గాన్. 295

క. ఈవిద్యలు నీబుగ్గులు
 నీవివిధసుఖంబు లెల్ల నీ వొసంగిన వౌ
 గావున నీప్రజ లెల్లం
 దావకనామంబు విడువఁ దలంతు రె తల్లీ. 296

ఉ. భూపరిపాలనక్షములు భూపతు లియ్యెడ నెంద టెంద ట్రో
 యావగ రానితాపముల నందుచు నుండిరి మాకు నీశుండౌ
 నీపెదవుత్తర డీవిగవు నిల్వఁ గఁ జాలక యుండెఁ జూడుమా
 మాపని యేమి యానితఁడు మాననిదుఃఖముతోడ నుండినన్. 297

క. ఎంతటిరోగము లయ్యె ను
 నింతటిలోపల నె చొచ్చి యే పరచు నె యే
 వింత యు రాజ్ఞీన్మృతిన్
 త్రాంతం బవలీల జనుల నబలులఁ జేసెన్. 298

క. ఇడ రాని యాయు విడితివి
 జడములకు ను జిల్వలకు ను సత్కృపతో నీ
 పుడమిం బరిపాలించెడు
 నొడయని కీఁ జాల వై తె యోదైవంబా. 299

గీ. నిరపక మయ్య ననితపతి మని తోచ

గాఢాంధకారంబు గ్రమ్మ సాగె

వృక్షపు వెన్నంటి మీఁద బడ్డవిఘ్న

గుండె లెల్లరికును గొట్టికొనియె

నిష్ఠగ్ధ వాస్త లిందుకనవులు

శబ్దమొక్కింత యు సమసి పోయె

యేవాస్త నచ్చు నో యీవేళ ననుచింత

దక్క వే చొకచింత దగుల దయ్యె

గీ. చెడు పోయెడుగుండియ నదుముపోల్కె

ఎప్పుడుముల వాస్తములు నేర్చి రెల్లవారు

రాణి లోకాంతరముఁ జెందురాత్రిఁ దలఁపఁ

గాళరాత్రి యొ మనుజసంఘంబునకును.

3(1)

కా. ఆరాజ్ఞమణి స్వర్గ మొందె నని యత్యనందు లై యుత్సవ

ప్రారంభంబున దేవతావరులు తారాజువ్వలకొ భూమికిం

జేర న్విడి రథోముఖంబు గ ననక నీరంధ్ర మై యయ్యెడం

దారాజాలము వ్రాలె మానవులడెందంబు ల్గడుకొ వ్రయ్యక గకొ.

ఉ. ఏలినభూమి నెంద టొకొ యేలిక లెందటొ పోయి నీగతిం

దాలిమిఁ దూలి నీ కయి వెత న్మనుజావళి లేడ్చు పెల్ల నీ

మేలిగుణంబుల స్మరున మేకొనఁ జాలమిఁ గాదె యెవ్వరిం

జాలఁ గఁ జెప్పకొందు టొకొ చన్నయెడకొ మహివారు సద్గుణాలే

గతించిన పిన్స ఆభివృద్ధికు ప్రభువు క్రిస్టియన్ యవ్వగు.

క. వినుఁ డీ చర్మల ఘంటలు

గణగణ మ్రోయఁ గ సాఁగెఁ గల దే మరుమఁ
జను లెల్లఁ బెద్దపెట్టెగ
వనరెఁ మాతృమృతి విన్న వారలఁ బోరెక.

313

ఉ. నీపని వీడ కుంటి గద నీరజనాయక నెకు మోచ మీ

శ్లేపగిదిక మదిం గలిగె నింతటిరాణి గతించె మాఱు లా
రా పరమార్థము న్వినుడి రాణి మహాన్నచిలోక మొందునొ
నేవున సద్విమానమున నేగఁ గఁ జూచితి వెంత యేటికె.

314

క. ఎందఱు పుట్టి రొ చచ్చి రొ

యెందఱు భూతలమునందు నీవిత్తోర్యా
నుందరి కీడగు మనుజుల
విందు మొక్కొకందు మొక్కొవిధిసర్వమునకె.

315

క. పుట్టినదుఃఖము మనమున

నెట్టిన నాపం గ నెఁఁడు నేర్పును మనుజుం
డెట్టిదృఢత్వముఁ గల్గి యుం
గట్ట న్నిలువం గఁ బొరలం గా దె జలంబున.

316

ఉ. ఇందు సమస్తభోగములు నిట్టిగతికె సమకూరి యుండుగాఁ

బొందఁ గ నేల స్వగఁమును భూపతిరత్నిమ కైద్యశాలలకె
మందు లాసంగి యెందఱిని మానవులం బ్రతికించి తీవు నీ
కందోకఁ డైన నాయు విడి యాపదు మర్త్యులభాగ్యహీనకకె.

317

క. కాలమ నిల్వక వడి వడి

నేలా పరచెద వొ పరచి యెం దేగెద వో

మే లైనవారి నేరిచి

యీలీలక సమయ జేయ నే వడి యెల్లక.

308

నీ. నిను బ్రత్యహంబు ను నిద్ర లేపెడు సూర్యుఁ

డీపెద్దనిద్దర లేవఁ జేల

ఇందుక మొరయు నాలించెడునీ విష్ణు

పీరిరోదనములు విన వి చేల

వెతఁ గల్గ నీ కడ విన్నవించుము నేటి

యీవెత వినుటకు నెవరు గలరు

నీకు నామోదంబు నెరపెడువువుల

నలపు లేటికి నేడు వలవకుంటి

గీ. ఎచుచు ఎగిచిరి నీవు లోకాంతరమున

కరిగినట్టిదినం బెల్ల యహములందు

నధికపాపిష్ఠ మై జను లందఱిరికిని

దలఁచఁ జెప్పుఁ గ రాని దై కలఁతపరచు.

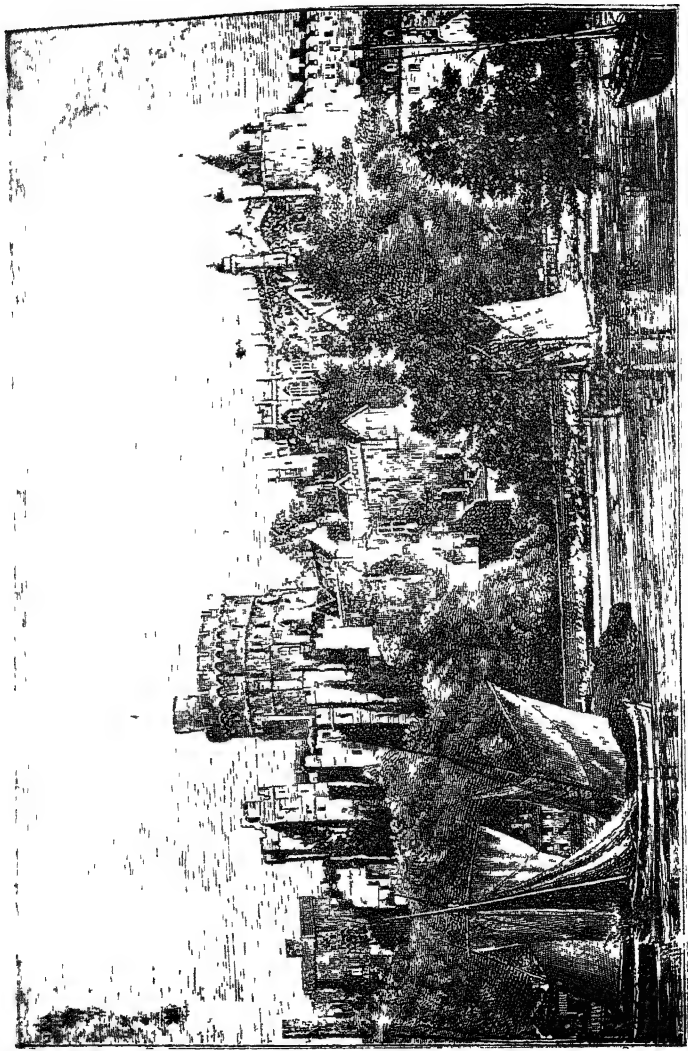
309

ఉ. ఎంతటిబుద్ధిబాలులను నేచుచు నెంతటిదైర్యయుక్త మా

స్వాంతము నైన వే కలఁచఁ జాలినలేమిడి నైనఁ బొందఁ గాఁ

గొంత సహింప వచ్చుఁ గద ఘోరతరం బగునీదుపంచతో

పంతము మార్చఁ ద్రోసెఁ జెవిఁ దార్కొనుమాత్రనఁ దల్లి రాణిరో.

కండ్లూరు పాఠశాల తోట నడితీర ప్రదేశము.

చ. అపతారంబును వీడి నీ వరుగుచో నయ్యయ్యె నీపిల్ల లా
 నవనీమానవు లేడ్వ వింత యగు నే యాపన్నతం గూతి యీ
 వివిధోర్వీరుహముఖ్యము ల్వగవుచే వేసారున ల్లుండె ము
 న్నవలీలం బ్రతివాక్య మిత్తు విపు డాహా మొజ్జి లాలింప వో. 311

సీ. ఆకర్ణపూర్ణంబు లై నట్టి నేత్రముల్
 మేల్గులాబీపన్నె మెఱయుమేను
 మేలిబంగరుపోల్కె మించినముంగురు
 లందంపునగ వొప్పునధరపుటము
 సదయ మై యొప్పారుహృదయప్రసృత్తి యు
 నారాధనీయ మానాకృతి యును
 మాననీయము లైనసూనృతవాక్యముల్
 స్నేహంబు మున్ను న్న చిల్కుదృష్టి

గీ. మరువ నగు నమ్మ మాకు నోమాన్యశీల
 నీకుఁ బ్రతినిధి గా మమ్ము నీసుతుండు
 ప్రోచు దక్షత పైన నీప్రోవు మాకుఁ
 బాదుకొని యుండి మది నెడఁ బాయఁ గలదె. 312

క. ఓమిత్రీ మానవులం
 బ్రేమకొ రక్షించు చున్నశ్రీరాజ్ఞి దయకొ
 మామొఱ విని యును విడువ వి
 కే మనఁ గా వచ్చుఁ గ్రూరహృదయుండవు గదా. 313

మ. పాదముల యింటి యాయువుతో గొనెడినీ కంటియు లే దాయె నో
 . . . కాకాకపుమిట్టి యొక్కడు ను నిన్వీక్షింప లే డయ్యె ద
 కుమార్తెను మాచు నాకసముఁ జేరం జూచునమ్మేడలో
 పది నెక్కిన తో మాతు కేనియు భటుల్ నీప్రాణముల్ దీయ లే.

. . . పుష్పవర్షము గుణహానల శాంతి యుఁ గల్గి శత్రుభూ
 మును రాశ్యశంకములఁ బోరిత ముండియు నాచిరియినక
 చుఁచుతోడఁ దుల్యము గఁ జూచినయీశుగుణాఘ్య రాణి వా
 రులచున్నట్టి నెల్ల నలరించెఁ గదా తనవైభవోన్నతిక. 315

ఉ. అచ్చములేనివారు ను గదాతురదేహులు బిచ్చకుంటులు
 గొన్నలు లేనివారు నధికశ్రమ మొందఁ గ లేకచావుకై
 డెప్పులు జూచు చుండ నతిదీర్ఘతరాయు వొసంగి లోకులక
 పంపెనని బ్రోచురాళ్ళి మటుమాయముఁ జేసి తె కూర దయ్యమా.

చ. యిమఁక మధ్యిమోరుఁడు జనావళికిం గన రాక వచ్చి య
 వ్యయముచేజ మొప్పెడుననర్హ్యతరంబగు కోహినురవ
 మునుకు వన్నె వెట్టిఁ దగురాణియనం దగుగొప్పరత్నము
 న్నిమిషములోనఁ జేకొని చనెం దమముల్ జగ మావరింపఁ గల.

ఉ. పినికామబాధలను దేశవిపత్తులు గల్గుటక మహా
 మారి మనంగుటం దెగినమానవులం దగునర్తనంబులం
 దారుచునట్టిమేలిజననాధుఁడు లేమిని దైవ మీమె నీ
 ధారుణిఁ బాపి న్యాయపుపదం బిడె నో పరలోకధారుణిక. 318

సీ. సభ్యులారా! మున్ను సభలలో నేడేవి
 నుతియింతు మామె స్వర్గతికి నేనా
 సతులార! యేడేవి సర్వవిద్యలు మీకు
 గఱపించె నామె స్వర్గతికి నేనా
 మతకర్తలార! స్వైరత మీకు నేడేవి
 గతిఁ జూపె నామె స్వర్గతికి నేనా
 జనులార! మన కెల్ల సౌఖ్యంబు లేడేవి
 గలిగించె నామె స్వర్గతికి నేనా

గీ. బెద్దలను బిన్నలను మఱిబీదవారి
 ధనికుల సమానరీతిఁ గాఁ గనుచు లోక
 మేలె నేడేవి యామె నేఁ డెల్లజనుల
 మించునాపత్ప్రయోనిధి ముంచె నకట.

319

శా. మారాజ్ఞీమణి మాకు నీఁ గలిగినకా మమ్ముం బ్రసాదించు వే
 మారు స్వేదెమి మోయిదై నమ! మహిం బల్మానవుల్ జచ్చువో
 నీరీతి న్నిను వేడుచుందు మని నీ వెంచం గఁ బో కట్లు గా
 దీ రాజధ్వజరాశి నాటి యగువా రెం డేని యు స్లేరు గా. : 20

క. తక్కుటి రాజులకంటె
 మిక్కిలికాలంబు నేలె మిక్కిలి రాజ్యం
 బక్కలరాజ్యముల కిను
 మిక్కిలి యై రాజిక్కిరి మించెం జగతికా.

321

క. ఓయంతక నిను నిండులు

నేయం గా నేల మేము జేసినపాపం

బాయమఁ గొని పోయెం గద

చేయం గల దేమి మించఁ జేసినపనికి.

322

ఉ. మృత్యువు కాకికై ఐడిఁ దమిసముపోలిక నల్లనై హరా

త్కృత్యము మీఱఁ యైఁ బడును తెల్లముగా నని నిందసేతు రా

మత్యనుకూలత న్మనము మానక తిట్టినఁ గొంకి పోవునే

మృత్యుమువంటి రాణి కింక మోసము తప్పఁ గఁ జేయువార మే.

గీ. ఎన్ని ఐగవులఁ బడిన నే మున్న దింక

రాణియంతటిగుణశాలి రాజరాజు

వెలయఁ గల్గెను ప్రిన్సవువేఱు మనకు

మనుది మాతని దరిఁజేరి మనుజులార.

324

క. కొటీరనిహితచంద్రా

పాటీరస్వచ్ఛదేహ పటురుచిసాంద్రా

కాటీరవాసిమునిహృ

త్వేటీరత్నాయమానపుఘతరూపా.

325

కవిరాజవిరాజితము.

శివ శివకృత్యసమాదర చిత్తవశీకృత తిగ్మశరాయితమా

భవ భవశాంగరుచిప్రతిపాదితతామర సాహితకొటిరుచీ

భవ భవపాశసహస్రనిరంతరబద్ధవిమార పదానతవా

సవ సవనాశనరక్షణసాదర చారుసుశీతలవృష్టియుతా.

326

గద్యము.

ఇది శ్రీమన్మంత్రప్రెగడ సంశపయఃపారావార రాకాసుధాకరరాజ
 బిరుదాంకిత భుజంగరా యామాత్యపాత్రై వారితస గోత్ర పవిత్ర
 దుర్గామల్లికార్జునప్రసాదరాయవరపు త్రిశ్రీమార్కండేయవర
 ప్రసాదజనిత సరసాష్టావధానాది విచిత్ర కవితాధారేయ
 బుధజనవిధేయ భుజంగరాయనామధేయ

ప్రణీతం బయిననంతకుసుమ మచు

మహా ప్రబంధంబునందుఁ

దృతీయాశ్వాసము.

సర్వంబు సంపూర్ణము.

శ్రి. శ్రి. శ్రి.

